POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

4

glasilo Planinske zveze Slovenije

april 1997

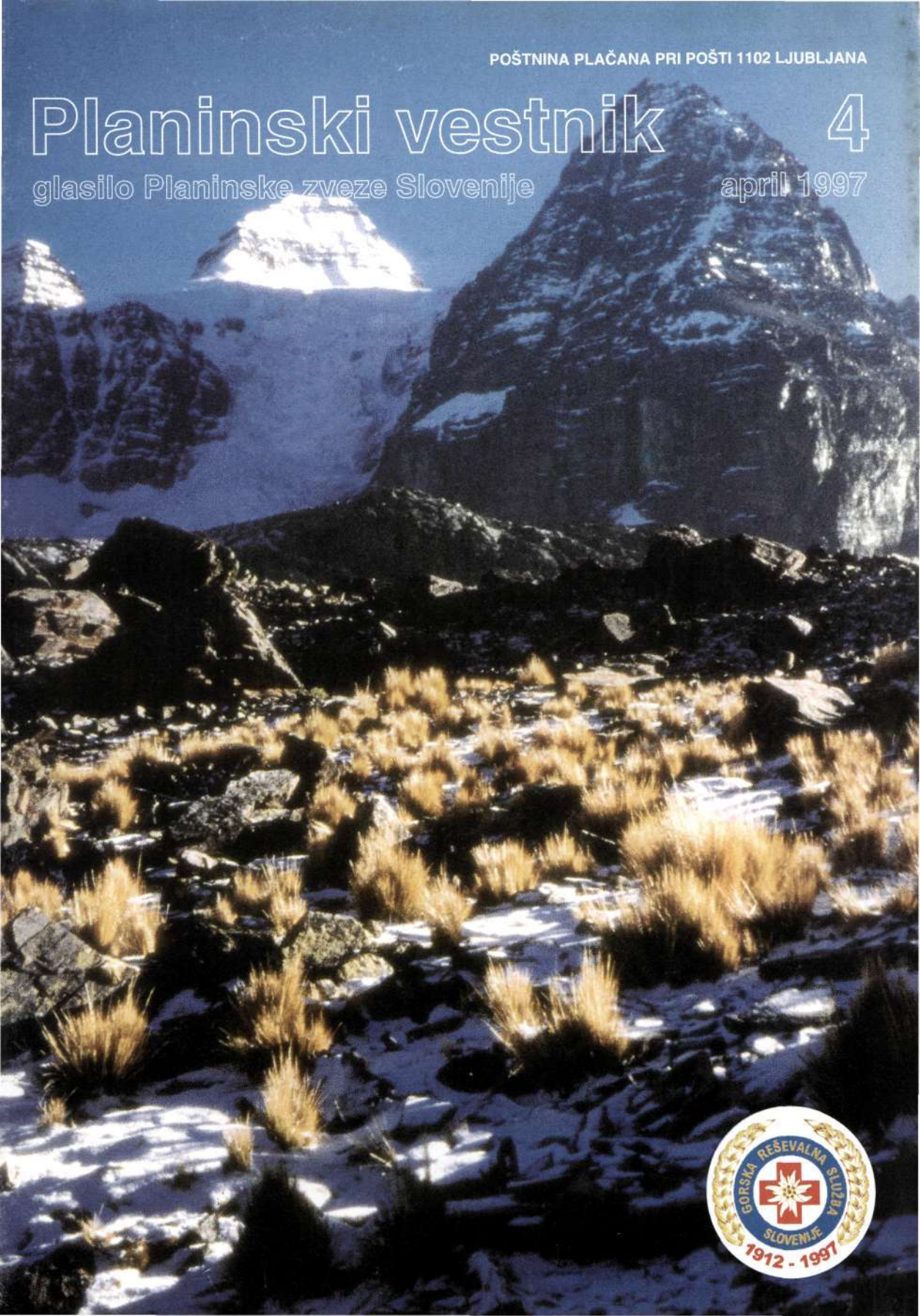

Planinski vestnik
glasilo Planinske zveze Slovenije

april 1997 4

letnik XCVII izhaja od leta 1895

vsebina

Žarko Rovšček	Kulturna razsežnost planinstva	145
Borut Peršolja	Zgled in zaupanje	146
Marjan Raztresen	Neznani svet	147
Martin Šolar	Rušica ali Rigljica?	148
Ivanka Korošec	Merjasec na Voglu	153
	Sporno helikoptersko smučanje	154
Zvonko Čemažar	Ti še ne veš	155
Vera Pipal	V Matkovem kotu	155
Klement Jug	Stena in smrt	156
Mire Steinbuch	Bolivijska Cordillera Real	159
Ljubka Šorli	Pomlad v tolminskih gorah	161
	66 samotnih dni ledenih prostranstev	162
Irena Breščak	Smučarska humoreska	164
	Poti iskanja anonimne lepote	165
Dušan Vodeb	Zadnji tabor v Martuljku	166
Pavle Šegula	Potovanje med gorami in dolinami	168
Žarko Jesenovec	Prameni strele in sonca	172
Nada Kostanjevic	Po notranjskih gričih in malo čez	174
Irena Breščak	Čaven, oj visoka gora	177
Dario Cortese	Čelo privlači ne glede na razmere	178
Vlado Habjan	Pod modro nebo	179
Marjan Bradeško	Mirtovički potok	180
	Odmevi	181
	Iz planinske literature	184
	Društvene novice	186

Slika na naslovni strani: **Condoriri Central, Cordillera Real**

Foto: Mire Steinbuch

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvoržakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojin, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d.d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-šifra valute-3053/8. Naročnina za leto 1997 znaša 2500 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 1997, posamezna številka stane 250 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

NOČNA MORA PO DOBRO OPRAVLJENEM NAPORNEM DELU

KULTURNA RAZSEŽNOST PLANINSTVA

ŽARKO ROVŠČEK

Odločil sem se in po daljšem premetavanju v postelji, kjer me je preganjala nespečnost, sredi noči vstal. Čemu? Zadnje čase sem intenzivno doživljal dogodke v zvezi s praznovanjem stoletnice, v okviru katere mi je bila naložena priprava jubilejnega zbornika društva. Po eni strani sem bil po prvih trenutkih sprostitve duševno prazen, po drugi pa poln novih doživetij in spoznanj. Očitno se to še ni uravnovesilo in v glavi postavilo na pravo mesto. Odtod verjetno nemir, ki mi ne dovoli spokojne noči. Pa saj je bilo prečutih noči v zadnjem času kar nekaj. Žena mogoče ve, koliko. Čez dan brskanje po virih in razgovori s še živimi udeleženci zgodovine, največkrat pa šele zvečer in ponoči analiza in prelivanje misli v računalnik ali pa na papir.

Dobro leto sem se torej po zaslugi društvenega odbora »sprehajal« po stoletni zgodovini planinskega društva. To ni bila môra, ampak veselje do te naše dejavnosti, ki mi ga je oče položil na srce že v rani mladosti. Komaj štiriletnega poba me je prvič peljal na Črno prst, kamor je kot društveni aktivist PD Most na Soči pogosto odhajal. Takrat je bilo treba do postojanke znositi od drv do zadnjega makarona. Bil sem že »dovolj velik«, da mi je pripadla pravica spati z oskrbnico. Nikar se v svoji pokvarjenosti prehitro ne čudite! V gorah je potrebno vedno tudi nekaj racionalnosti. Ta je bila v tem, da so me spričo pomanjkanja ležišč polegli počez v posteljo oskrbnici k nogam. Verjetno sem bil med prisotnimi ravno pravšnje velikosti, hkrati pa najbolj zanesljiv.

Danes lahko rečem, da je bila mlada. Oskrbnica namreč. Mogoče je med spanjem tudi brcala, pa nisem čutil, ker sem zaspal kot ubit. Gotovo je tisto noč ni zeblo v noge (dve muhi na en mah). Ta praktična rešitev mi je bila v izjemno čast. Kdo pa se lahko pohvali, da je že na začetku svoje planinske kariere spal z oskrbnico koče, in to pri njenih nogah, tako počez!

Tako sem torej otroško naivno (pri ženskih nogah) vstopil v planinsko organizacijo in naslednji dan med številnimi nevihtami ob povratku domov doživel pravi, se pravi mokri krst. Nalivi so si v seriji sledili, mi pa smo jo med presledki mahali od senika do senika navzdol po senožetih proti Stržišču.

Prišla so leta številnih poletnih izletov s starši v hribe, ko sem nabiral žige vrhov in postojank. Takrat mi je bilo to zbirateljstvo glavni motiv in veselje, saj sem bil za kakšno globlje doživljanje gorskega sveta še prezelen. Danes akcijo ciciban- in pionir-planinec s tega vidika popolnoma razumem.

Gimnazijska leta ostajajo nepozabna. V planinskem oziru so bila zelo srečna, saj sem osnovno védenje o gorah dograjeval, s tem pa tudi na splošno dozoreval; z dobrim prijateljem sem prvič brez staršev doživljal prelesti gora. Začel sem prebirati planinsko literaturo in dobesedno požiral dostopne Planinske vestnike. Ob tem sem se že udeleževal društvenih delovnih akcij in kmalu postal najmlajši član tedanjega odbora PD Tolmin. Profesorja **Uršiča**, takrat že priletnega planinskega aktivista, na gimnaziji pa našega razredničarja, je moralo to navdajati z zadovoljstvom. Seme, ki ga je zasejal med nami dijaki, je namreč kar dobro kalilo. Koliko prelepih dnevov zimskih počitnic smo preživeli v beli opojnosti planine Razor in okoliških vršacev! Prve zimske ture torej. Neštetih lepot smo se že dodobra in zrelo zavedali, saj smo pri naravoslovnih predmetih in geografiji zvedeli marsikaj in smo vstopali v svet tišine oboroženi z znanjem.

Visokošolski študij je pomenil začasno prekinitev odborništva, po drugi strani pa izkoriščanje vsake proste urice za hojo v hribe: pred izpitom — po izpitu. To je bila neke vrste preventivna in kurativna psihična dejavnost ali obvezna duševna higiena. Vse bolj globoko sem doživljal ta »nekoristni« svet.

S fotografijo se mi je odprlo čisto novo področje. Nisem več samo drvel. Ustavil sem se ob skromni planinski rožici, pajku ali kamnu in opazoval. Iskal sem motive in beležil svojo podobo gora. Spogledoval sem se tudi z alpinizmom. Sledil sem izdajam planinske literature in včasih tudi kaj napisal za Vestnik. Urednik **Tine Orel** je vsak še tako skromen prispevek pospremil s prijaznim pisemcem, s katerim ti je dal korajžo za naprej. Je bil pač pedagog in je vedel, da mlad človek potrebuje spodbudo.

Brezskrbna leta so bila že preteklosti, ko sem se spet znašel v odboru planinskega društva. Sčasoma sem prilezel do predsedniške funkcije in v času obnove Koče na planini Razor odkrival tudi to plat planinstva. Predsednik mora biti praktičen psiholog: poslušati mora po zunanjem in notranjem izrazu različne odbornike, bolj tihe, pa tudi bolj glasne; miriti razburkane duhove; iskati medčloveške kompromise, da veslajo vsi člani odbora v isto smer in gre barka naprej. Ko je enkrat v glavah vse urejeno, tudi krampi bolj ubrano pojejo. Duševna plat odbornikov je pač zanimiva. Nekateri hodijo k spovedi, drugim pa so društveni sestanki kot ventil na parnem kotlu. So tudi taki, ki počnejo oboje. Ti so ponavadi notranje bolj umirjeni, saj en del duševne preobrazbe opravijo po možnosti že pred sestanki in ne odražajo na njih vseh problemov, ki jih tarejo doma. Obstajajo tudi izjeme, ki nekakšno nenapisano pravilo potrjujejo.

Ob pomembnejših odločitvah potrebuje predsednik nekaj izkušenj iz psihoanalitike. Kako bo glasoval ta ali oni? Kako pripraviti večino, da bo šel predlog zagotovo »skozi«? Ko pozabim na te predsedniške težave, si dam kdaj tudi sam duška, v trenutkih zavedanja pa sočustvujem z današnjo predsednico društva. Ženske včasih teže vzpostavijo potrebno avtoriteto, zato pa manjkrat zgrešijo v oceni ljudi.

Na današnji stopnji politične kulture mora biti v odboru tudi opozicija. Če naj bi bil točilni pult v planinski postojanki rdeč, mora opozicija predlagati najmanj vijoličasto barvo, da bo prepoznavna, arhitekt pa ima spet drugo, ponavadi strokovno mnenje. V tem barvnem spektru mora predsednik(-ca) dobiti pravi, vsestransko usklajen kolorit, da lahko do otvoritve nove investicije sploh pride. — Govorimo pa samo o barvah. Za strokovno poglobljeno razpravo o obliki in stroških bi namreč potrebovali cel Planinski vestnik, kar bi pa že presegalo koncept uredniškega odbora. Tako je včasih na sejah odbora barvito, glasno in vsestransko pestro. Vendar je potrebno pripomniti, da je molk na sestankih veliko hujši, saj nakazuje, da nekaj ni v redu. Tisto se rado obravnava po sestanku za vogalom, to pa ugledni organizaciji ne koristi.

Po skoraj tridesetih letih od takrat, ko sem bil prvič član odbora, sem tudi jaz že postal nekakšen društveni inventar (beri: tisti, ki včasih iz kota kakšno pripomni). Z nekaj prispevki v Vestniku sem navzven dokazal svojo pismenost. Od tod naprej je verjetno spet delovala psihoanalitika predsednice (glej prejšnji odstavek), ki je predlagala odboru, da obdelam bogato stoletno društveno zgodovino in pripravim vse potrebno za izdajo jubilejnega zbornika. Sklep je bil sprejet. Niti opozicija ni ugovarjala. Postal sem torej urednik. Izbral sem si sodelavce in skupno smo začeli uresničevati zamisel odbora. Vmes sem večkrat poročal o poteku »projekta«, čas za izdajo zbornika pa se je hitro bližal. Počutil sem se, kot bi mi nekdo okrog vratu obesil uro, ki je ves čas neusmiljeno tiktakala. Za delo pri preučevanju zgodovine ni najbolje, če te čas priganja, vendar je bilo treba upoštevati določene roke in zaključiti nalogo pred iztekom jubilejnega leta. Na koncu je svoj »timing« določila še tiskarna. Ko se praktično nisem več premaknil od delovne mize, je postajalo pisanje vse bolj trdo. Opravljal pa sem ga s toliko večjim veseljem. Mazohizem? Morda. Vendar je počasi izdelek dobival svojo dokončno obliko, odborniki pa so — upam — pričeli verjeti, da iz tega bo nekaj.

Živel sem dobesedno v transu. Pred menoj so na sceni od mrtvih vstajale zaprašene figure iz zapisnikov, Planinskega vestnika, predvojne periodike in pokrajinskega arhiva. Vse skupaj se je pomešalo z živimi nastopajočimi, ki še danes delajo v društvu, znanci torej. Kot v filmu, bi lahko rekli, so se vrstili živi dialogi in razprave odbornikov, ki sem jih poznal iz zapisnikov že na pamet. Pisane besede so torej postale meso. Živel sem v drugem svetu in priznam, da mi je bilo po svoje lepo.

Butec zamaknjeni, vzdrami se! Začel si že pisati svojo lastno zgodovino!

Predstavitev publikacije je za nami. Stoletje planinskega društva je prišlo v zgodovino in medije po načelu »pišem, torej sem«. V moji glavi pa se je naenkrat pojavila duševna luknja, praznina po doseženem cilju. Po drugi strani je posoda življenjskih spoznanj bolj polna. Odkril sem še eno razsežnost planinstva, namreč kulturno-zgodovinsko. To je še ena variacija na planinsko temo, ki sem jo doživel. Torej sem po svoje bogatejši.

Hvaležen sem prijateljem odbornikom, da so mi z gesto vnaprejšnjega zaupanja omogočili priti do te nove izkušnje, pa tudi vam, spoštovani urednik, da ste potrpežljivo prebrali moja nočna razmišljanja. Če ste me razumeli, mi bo lažje pri duši.

Tako, filma je konec in zunaj je nov dan.

ŠTIRJE PRIMERI, IZ KATERIH JE MOGOČE POTEGNITI KAKŠEN NAUK

ZGLED IN ZAUPANJE

BORUT PERŠOLJA

Zgled in zaupanje sta najučinkovitejša vzgojna elementa. Tudi v gorah. **Pavle Šegula** je zapisal: »Vse preveč gornikov (mlajših in starejših) se kali samoniklo, prek šole življenja v gorskem svetu, brez svetovalcev in učiteljev, pogosto ob slabih zgledih, ne da bi vedeli za pasti in zanke. Lotevajo se neprimernih ciljev, izbirajo neprimerno družbo, izgubljajo občutek za pravo mero, preskakujejo stopnje zdravega organskega razvoja. Kljub doseženemu znanju in uspehom ostajajo nekje nedognani in vedno pripravljeni na podvige, ki jim v celoti ne bodo mogli biti kos.«

Poleg vodij skupin, vodnikov PZS in inštruktorjev so v vlogi učitelja (tistega, ki daje zgled) tudi planinska društva in Planinska zveza Slovenije kot inštitucija. Na nekaterih primerih si poglejmo, kako PZS ali njenim vidnim predstavnikom to uspeva.

1. **Izkaznica članic in članov PD, ki so vključena v PZS:**

Gorniška organizacija (v našem primeru SPD, PDS in danes PZS) je že od same ustanovitve naprej nosilka naravovarstvenih idej, pobud in akcij. Za podkrepitev nanj spomnim samo na mejnike, ki v zvezi z ustanovitvijo Triglavskega narodnega parka datirajo v leta 1908 (ideja), 1924 (ustanovitev parka v Dolini triglavskih jezer), 1961 (prvo zakonsko zavarovanje Doline triglavskih jezer) in 1981 (sprejet Zakon o Triglavskem narodnem parku). Povsod (in skoraj zmeraj) so bili gorniška organizacija ali njeni napredni člani zraven.

Ta kratek prelet je pomemben za razumevanje nečesa, kar danes imenujemo izguba zgodovinskega spomina ali kar nemarnost (po domače). Izkaznica članic in članov planinskih društev, ki so povezana v Planinsko zvezo Slovenije, je odličen primer, kako hodita v nasprotni smeri ideja in ravnanje ob ideji. Izkaznica je primer izrazite potrošniške miselnosti, ki s skromnostjo, sonaravnostjo in trajnostjo (beri: ekološkim pogledom

na naravo stvari) nima nič skupnega. Izkaznica od potrošnika zahteva, da vsaka štiri leta kupi novo, pri fotografu uniči frakelj novih kemikalij (če obdrži staro fotko, bo izpostavljen soočenju z zobom časa) ter se odreče opazovanju svojega gorniškega razvoja.
Tudi po formalni vsebini izkaznica ni tisto, kar je bilo v razpravah omenjeno in izraženo — zagotovo manjka vsaj znak UIAA, ki z (manjšim) denarjem vred odpira vrata koč v Alpah. Čisto skromno pripominjam, da je izkaznica tudi nefunkcionalna, saj morajo npr. alpinisti (za registracijo, pa za licenco za tekmovanja) zraven nositi še kakšen neugleden listič, na katerem je v oklepaju priobčeno omenjeno dejstvo. Edina dobra lastnost je, da je ne zmoči še tako obilna povodenj, ne spere niti poplava v nahrbtniku in da spomladi ne zgnije skupaj s snegom, če smo jo naključno posadili vanj. (Če ste opazili, je pravzaprav tudi ta dobra lastnost na koncu slaba, saj ni reciklaže in se uskladiščena snov in energija ne moreta vrniti v tok kroženja snovi in energije.)
Nauk te zgodbe:
Zgled je najboljše učinkovito vzgojno sredstvo. Edini res konkreten primer, kjer se vsako leto srečata nosilka gorniške ideje (PZS) in čisto vsi njeni člani, je nakup članske znamkice. Poleg gora je to edina vez, ki nas resnično druži. Ta vez bi torej zaradi širine in teže, ki jo ima kot edini neposredni stik, morala člane seznanjati s filozofijo, s katero plemeniti slovenski družbeni prostor. Del te filozofije, ki pravzaprav postaja težišče našega delovanja, pa je naravovarstvena ideja.

2. **Obvestila PZS**:
(Za uvod k tej zgodobi ponovno preberi prvi odstavek prve zgodbe.)
Obvestila PZS so tretja neposredna vez (poleg gorá in članske izkaznice), ki pa doseže samo posvečene. Ti izvoljeni predstavniki vodstev PD vodimo, širimo, bogatimo, oplajamo in kar je še besed na -o (npr. onesnažujemo) gorniško idejo v svojem domačem okolju. Pretoku idej in informacij med maticami so namenjena Obvestila PZS.
Čeprav Mladinska komisija že vrsto let izdaja svoje informativne publikacije na reciklažnem papirju, v zmanjšanem formatu (A5) in urejene na način, da so tudi ljudem prijazne, tega stoletna mati ne opazi. Ker smo nosilci naravovarstvene ideje (nekdo tuli, da mladi nimamo vrednot), uporabljamo za obveščanje svojih članov star (recikliran) papir. Z zmanjšanjem formata smo zmanjšali tudi porabo papirja in stroške (pol manj papirja), hkrati pa smo privarčevali tudi pri prostoru (ki je enkratna dobrina).
Ko urejamo razpis, ga uredimo tako, da so prijavnice v sredini ali na koncu in zaradi tega ostale pomembne informacije (ker jih izrežemo) ostajajo nedotaknjene. Tako smo prihranili tudi pri fotokopiranju, ki je nujno, če želiš Obvestila ohraniti cela in nepoškodovana. Del gorništva pa je tudi doživljanje gorá in ljudi, kar se da zapisati oziroma ovekovečiti na fotografiji. Naslovnica Obvestil je kot nalašč za predstavitev fotografij mlajših, še neuveljavljenih gornikov fotografov. Tako bi imeli mesečno razstavo idej, utrinkov in zmot, ki polnijo naš gorniški vsakdan.
Nauk te zgodbe:
Majhno je lepo. A majhen je revež. Še posebno, če je neumen. Če se po naključju strinjate z zapisanim, sodite (fizično ali duhovno) v manjšino majhnih in mladih.

3. **SPD 1906—1996 ZGVS: 90. obletnica 1. slovenskega tečaja za gorske vodnike**
Zgodovina je narodom skupna. To velja tudi za posamezne izseke ali področja človekovega delovanja. Zgodovina slovenskega gorništva je v vseh naših gorniških učbenikih postavljena ali pospremljena tudi s takratnim svetovnim dogajanjem. Z zavestjo, kje smo

namesto komentarja

NEZNANI SVET

»Trendi« so jasni: v turizmu mnogo več velja tista država ali dežela, ki se lahko ponaša s čisto in manj industrializirano naravo, v katero vabi svoje goste. To so zdaj največji del gorski predeli, kamor se na svojih počitniških pohodih usmerja vse več predvsem Evropejcev.
Po verjetnostnem računu naj bi bilo število nesreč v gorah v premem sorazmerju s številom gorskih obiskovalcev. Ta teorija je veljala njega dni, ko so ljudje hodili po gorah v le nekoliko prirejenih dolinskih oblačilih, ko vremenoslovci še niso znali srednjeročno tako natančno napovedovati vremena, ko še ni bilo znanstvenikov, ki so se ukvarjali s teoretičnimi vidiki gorništva in ko še niso bila natančno znana pravila vadbe pred planinskimi podvigi.
Tiste stare čase so po gorah poleg domačih živinorejcev hodili predvsem alpinisti in razmeroma maloštevilni gorohodci — šodrarji. Kdo se še spominja Koče na Prehodavcih v tistih davnih letih, ko je bilo avgusta ali septembra v njej le toliko ljudi, da jim je oskrbnica lahko postregla s tisto popoldne nabranim regratom okoli hiše?
Zdaj so »trendi« taki, da »je treba« za vsako ceno iti na Triglav, da se je treba »sprehoditi«, pa čeprav s prav majhnim otrokom na hrbtu, iz Bohinja čez Komarčo do Triglavskih jezer, ko so dolinske pomladanske temperature tako zapeljive, da »je nujno« iti iz turističnega kraja »tja gor«, kjer pa je seveda še prava zima.
Njega dni so v gore hodili poznavalci in ljubitelji tega sveta, zdaj hodijo (pre)številni, ki od gorske opreme poznajo le superge, kavbojke in dolinsko vetrovko. Tudi zato je zdaj v gorah toliko nesreč, ker se občasnim obiskovalcem planinskega sveta ne zdi vredno pogledati v odlično založene specializirane trgovine, se telesno pripraviti na gorniški podvig in iz bogate vodniške literature prebrati nekaj osnovnih podatkov o svetu, v katerega se nameravajo podati.

Marjan Raztresen

bili Slovenci v koraku s časom ali celo pred njim in kje smo gledali druge v hrbet, krepimo svojo in narodovo samozavest.

Zato je članek **Bojana Pograjca**, ki poudarjeno samozavestno, pokroviteljsko in nekoliko grabežljivo pripiše vso zgodovinsko zavest samo in izključno gorskim vodnikom, korak nazaj v razumevanju gorniške ideje. Sam še kako z veseljem prebiram **Lovšinove** »Gorske vodnike v Julijcih«, na poteh v Grintovcih srečujem občutke **Režkovih** junakov iz knjige »Stene in grebeni« in z neskritim občudovanjem spremljam vesti iz slovenske vodniške šole v Manangu. Reči moram tudi to, da na inštruktorskih usklajevanjih z veseljem poslušam izkušnje in znanja slovenskih gorskih vodnikov.

Povem naj, da tudi več kot 1000 volonterskih vodnikov PZS na osnovnih tečajih (pa tudi na izpopolnjevanjih) črpa znanje in energijo naših prednikov ter s pridom in odgovornostjo uporabljamo tudi znanja slovenske gorniške šole, katere najvidnejši predstavniki so (ste) gorski vodniki. Zato je ta del zgodovine skupen nam vsem, postavljanje količkov na robu svojega vrta pa je, upam, stvar preteklosti.

Nauk te zgodbe:

Čeprav se zdi, da so drevesa pritrjena samo s koreninami, se zaradi njihovega sekanja trga tudi vez Zemlje z nebom. In ko bomo izgubili tla pod nogami, bodo drevesa ostala tam, kjer so. Korenine so torej pomembne: več jih je, močnejše so.

4. **14 X 8000 ali predavanje v Cankarjevem domu**

Z vzponom na Anapurno se je končalo dvajsetletno obdobje slovenskih prvih pristopov na osemtisočake. Obeležitev tega pomembnega obdobja se je zgodila zadnji četrtek v lanskem marcu, ko smo napolnili Linhartovo dvorano in strmeli v številne diase.

Dogodek je in bo ostal pomemben. Zgodovinski torej. Vendar je pozornega poslušalca zmotilo nekaj: Povsod, kjer se je slovenska alpinistična pot srečala s **Tomom Česnom**, je obmolknila. Ne zaradi osuplosti ali zadrege, ki nastopi ob priznanju, temveč zato, ker ga želi zamolčati. Čeprav je bila to izvrstna priložnost, da slovenska gorniška organizacija prizna Tomu vzpon in dosežen vrh. To, kar so s svojo izjavo storili slovenski vrhunski alpinisti. Verjeli so Tomu in priznali inštitut gorniške besede. Sprenevedanje, da je šlo samo za predstavitev vzponov na glavne vrhove osemtisočakov, je točno to, kar sem zapisal: sprenevedanje.

Namesto nauka:

Slovenske gornice in gorniki imamo svoj častni kodeks; z vsebino naj bi bil seznanjen vsakdo, ki se zapiše v naše vrste. Po njegovi črki vzgajamo predvsem najmlajše. Toda: tudi beseda je samo beseda. Vse ostalo smo ljudje.

Za konec:

Vsi, ki se ukvarjamo z vzgojo in izobraževanjem mladih, plujemo med čermi uspeha in neuspeha. Slednjega je manj, če doživimo čim več pozitivnih izkušenj in če ob vzponu doživimo potrditev svoje poti. Pri tem se vsakodnevno srečujemo z zgledom. Žal je iz opisanih primerov jasno, da nam organizacija pri tem ne pomaga prav dosti. Kvečjemu takrat, ko iščemo primere, kako ne bi smelo biti...

KAKO, KDAJ IN ZAKAJ JE PRIŠLO DO ZAMENJAVE IMEN DVEH SOSEDNJIH GORSKIH VRHOV

RUŠICA ALI RIGLJICA?

MARTIN ŠOLAR

Divji, težko dostopni vrhovi Martuljkove skupine se raztezajo v dolgi verigi od Rigljice in Rušice na zahodu prek geometrijsko pravilnega in nadvse elegantnega Špika in najvišjega Oltarja (2621 m) do Kukove špice na vzhodu. V to gorsko verigo se zajedata dve ogromni prodnati krnici: Pod srcem in Za Akom. Vodovje druge se zbira v gorski potok Martuljek, ki daje ime celotnemu območju. Gorska skupina Martuljek je bila zaradi izrednega geografskega, alpsko-morfološkega, estetskega in turističnega pomena z odločbo leta 1949 zavarovana kot prirodna znamenitost. Martuljkova skupina sodi med najstarejša zavarovana območja v Sloveniji.

V Martuljku je le malo vzdrževanih in označenih poti; več je lovskih stezá. Planinskih koč ni, Za Akom in Pod srcem pa stojita Bivak III in Bivak Pod srcem. Gore Martuljkove skupine so pravi raj za plezalce in tiste gornike z nekaj več znanja, ki jim je ljubo brezpotje in lažje plezanje. Skupina mi je dobro znana, kajti rad hodim v Martuljške hribe. Že v rosnih gimnazijskih letih sem bil zapeljan, ko sta me ata in **Danilo Sekloča** prvič privezala na plezalno vrv in smo šli iz Za Aka v Amfiteater in levo ven na Škrnatarico ter po grebenu na Dovški križ. Vsa kasnejša doživetja v teh gorah so se mi globoko vtisnila v spomin, nekatera še posebej — beg pred nevihto z vzhodnega stebra Široke peči, moje prvo srečanje s **Slavcem Svetičičem** v Špikovem grabnu, eden izmed prvih smučarskih spustov po Jugovi grapi v Dovškem križu ali pa poletni obisk Za Aka izpred dveh let. Le skrajni zahodni del skupine mi je bil manj znan.

Prvo nedeljo novembra 1996 sem se v sončnem, za ta čas pretoplem vremenu s prijateljema odpravil z Jasne proti Kurjemu vrhu. Iskaje prehodov med ruševjem in pečmi smo prilezli še naprej do Rigljice (kota 1911 m, na nekaterih kartah 1907 m). Rigljica je bila torej osvojena, ogledovali pa smo si možnost nadaljnjega grebenskega vzpona proti Rušici. Tako sem vsaj mislil še pred štirinajstimi dnevi.

DILEME O IMENIH

Občina Kranjska Gora namerava izdati novo turistično

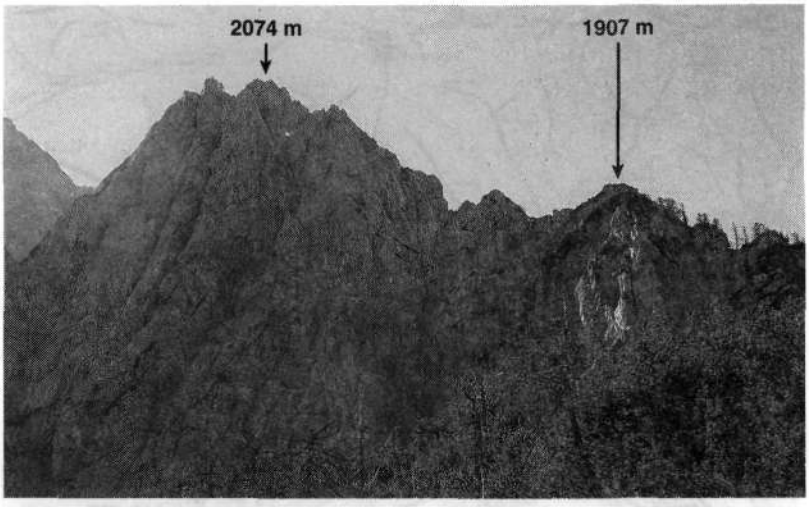

Koti 2074 m in 1907 m »v naravi«: katera je Rigljica in katera Rušica?

Foto: Martin Šolar

karto občine. Kot je v navadi, smo se pred izdajo zbrali na sestanku vsi tisti, ki lahko prispevamo k oblikovanju in izpopolnitvi take karte. V skupini sem sodeloval kot predstavnik Triglavskega narodnega parka. V razpravi je načelnik GRS Kranjska Gora **g. Kunstelj** med drugim omenil neskladnost med imeni na obstoječih veljavnih kartah in imeni, ki so v splošni rabi med lokalnim prebivalstvom. Osebno se nagibam k uporabljanju ledinskih, lokalnih imen, resnost in strokovnost dela pa mora biti utemeljena in v primeru sprememb imen tudi uradno potrjena. Pri vladi Republike Slovenije deluje Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen, ki je pristojna za morebitno spremembo zemljepisnih imen. Utemeljene vloge je potrebno poslati na naslov »Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen, ZRC Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Geografski inštitut, Gosposka 13, Ljubljana«.

V javnem zavodu TNP smo lani ob pripravi gradiv za informacijske table pod Vršičem prišli do vsem dobro znane dileme — Prisank ali Prisojnik. Prebivalci Gornjesavske doline tako ali tako prisegajo na Prisank, Trentarji pač ne, saj jim gora kaže mogočna prisojna pobočja. Do lanskega leta se je veliko bolj pogosto (vsaj na kartah) uporabljalo ime Prisojnik. Na našo vlogo je pristojna Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen izdala »Mnenje o rabi zemljepisnega imena Prisojnik ali Prisank« (št. 5/1996 z dne 12. 3. 1996), v katerem nam sporočajo, da so se po daljši razpravi sporazumeli in odločili, da je s strogo jezikovnega stališča primernejša raba imena Prisank. Na najnovejšem ponatisu karte Triglavski narodni park 1 : 50.000 bo sprememba že upoštevana.

RIGLJICA JE RUŠICA, RUŠICA PA RIGLJICA

Kranjskogorski reševalci so opozorili tudi na napačno poimenovanje oziroma označevanje vrhov na zahodnem koncu verige Martuljških gora. Kota 1907 m (tudi 1911 m), na kartah in med gorniki — alpinisti veliko bolj znana kot Rigljica, naj bi se pravilno imenovala Rušica, kota 2074 m, Rušica, pa je pravzaprav Rigljica.

Če ni nič drugega res, je to, da je nižji vrh (kota 1911 m) še precej kosmat in porasel z rušjem, po katerem naj bi imel tudi pravo ime Rušica, višji vrh (kota 2074 m) pa je poln skalnatih rogljev, pod steno na zahodu so riglji, zato naj bi to bila Rigljica.

Stvar me je izredno zagrabila, začel sem brskati in spraševati. Ko sem v Našem alpinizmu (TK Skala, 1932; **M. Kajzelj**) videl enako uporabo imen kot je današnja, sem podvomil v Kranjskogorce. Vseeno sem iskal naprej. Pregledal sem nekaj kartografskega gradiva, del vodniške literature in zelo na hitro stare Planinske vestnike. V nadaljevanju bom skušal kronološko navesti dejstva, ki sem jih ugotovil. Cilj je le eden: ugotoviti bolj pravo ime, ga utemeljeno potrditi na prej omenjeni pristojni komisiji in ga uveljaviti v splošni rabi. Tiste, ki jih tema zanima, prosim za pomoč, saj le moje mnenje in ugotovitve še ne morejo biti končna resnica.

Začel sem pregledovati karte in hitro dobil prve potrditve zamenjanih imen Rušice in Rigljice.

1. Grebenska karta »Zemljevid zdravilišča Bled in okolice«, ki jo je založilo Društvo za povzdigo prometa tujcev na Bledu v merilu 1 : 75.000 (uporabljal jo je moj stari oče **Franc Šolar** v 4. letniku Gimnazije v Kranju leta 1906 ali 1907) ima v zahodnem delu grebena Martuljkove skupine od Špika severozahodno samo nakazan greben in označeno koto 2350 m Police (verjetno Frdamane police, čeprav je nadmorska višina za približno 60 do 70 metrov previsoka). Zanimivo na tej karti je, da je vrh Dovški križ napisan kot Dovški špik.

2. Slovensko planinsko društvo je leta 1910 izdalo zemljevid Julijske Alpe. S to publikacijo, ki jo je narisal **Alojzij Knafeljc**, je SPD začelo svoje delo na novem, pri Slovencih še neobdelanem polju: v izdaji zemljevidov (PV 1910, str. 182). Grebenska karta v merilu 1 : 75.000 (v legendi je napačno napisano 1 : 25.000) je potrdila zamenjavo imen. Kota 1907 m je nedvoumno označena kot Rušica in kota 2074 m kot Riglica. Ponovno je drugače poimenovana kota 2531 m — Peščenik, danes znan kot Dovški križ.

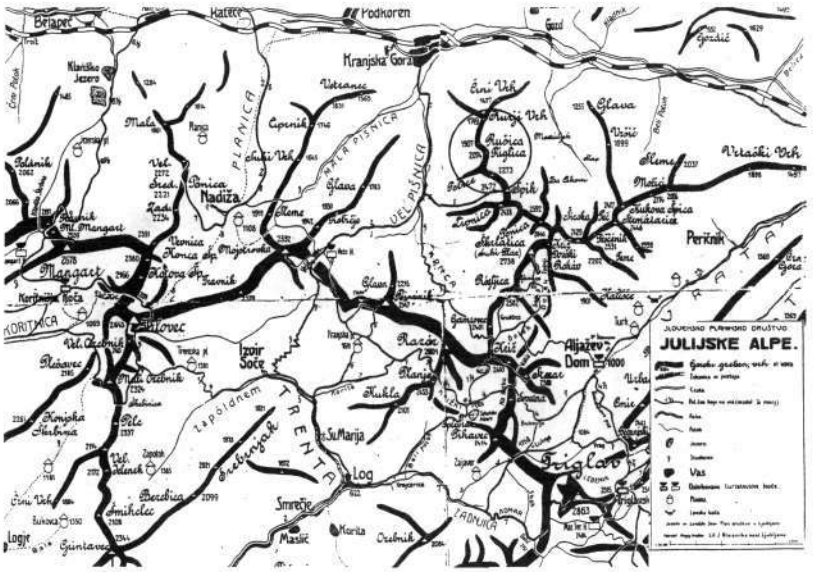

Sprememba na karti Julijskih Alp SPD: med 1. in 5. izdajo sta gori zamenjali imeni...

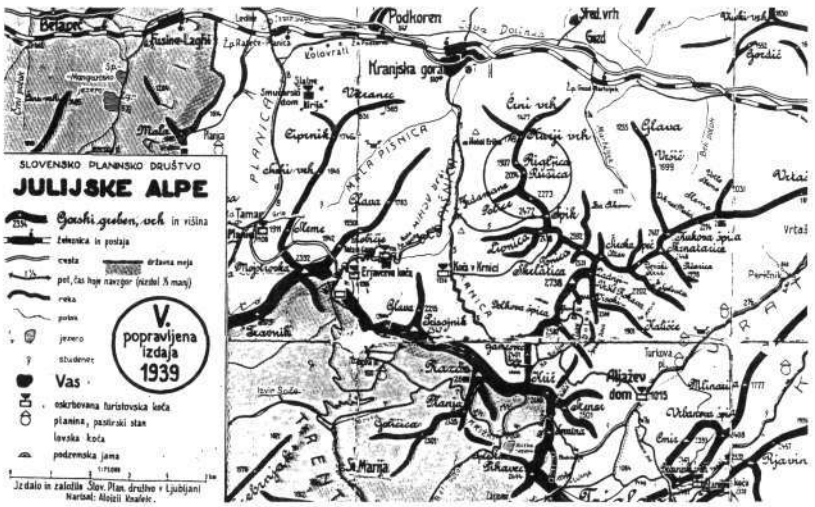

3. Drugo popravljeno izdajo zemljevida Julijske Alpe je SPD izdalo 1923. leta v merilu 1 : 75.000. Tudi na tej grebenski karti je kota 1907 m označena kot Rušica, kota 2074 m pa kot Riglica. Na tej karti je poudarjeno za Slovence žalostno zgodovinsko dejstvo, saj je v obdobju od leta 1918 jugozahodni del Julijskih Alp spadal pod Italijo.

4. Verjetno v drugi polovici dvajsetih let je Turistovski klub Skala izdal grebensko karto (toponomastični zemljevid) skupine Triglav-Škrlatica v merilu 1 : 37.500. Pri poimenovanju naših dveh vrhov je tu prišlo do zamenjave, razlog ni razviden (kolikor kdo ve oziroma ima dokumente, ki to razlagajo, ga prosim, da se vključi v razpravo). Kota 1907 m je zdaj prvič Rigljica, kota 2074 m pa Rušica. Označen je prvič tudi stranski greben s kote 2074 m proti vzhodu na koto 1896 m (večkrat tudi 1900 m) z imenom Siljica. V grebenu je južno od kote 2074 m prvič imenovana in označena kota 2108 m Vrh nad Rudo. Kota 2273 m je poimenovana Proklete Police (kasneje Frdamane Police).

5. Turistovski klub Skala je leta 1932 založil knjigo Naš alpinizem, ki jo je s pomočjo tovarišev skalašev zbral in uredil **Mirko Kajzelj**. Zemljevide v merilu 1 : 50.000 je narisal **Herbert Drofenik**. Na zemljevidu (v osnovi grebenska karta z že vrisanimi plastnicami) št. III. Martuljek za stranjo 144 je kota 1907 m poimenovana Rigljica, kota 2074 m pa Rušica. Kota 1896 m (Siljica) ni imenovana, Frdamane Police (2273 m) pa se prvič pojavijo s tem še danes splošno uporabljenim imenom.

Iz dosedaj navedenega lahko z gotovostjo sklepamo, da je do zamenjave imen prišlo med letoma 1923 in 1932.

6. SPD je leta 1939 izdalo že peto dopolnjeno izdajo zemljevida Julijske Alpe, ki se v poimenovanju kot

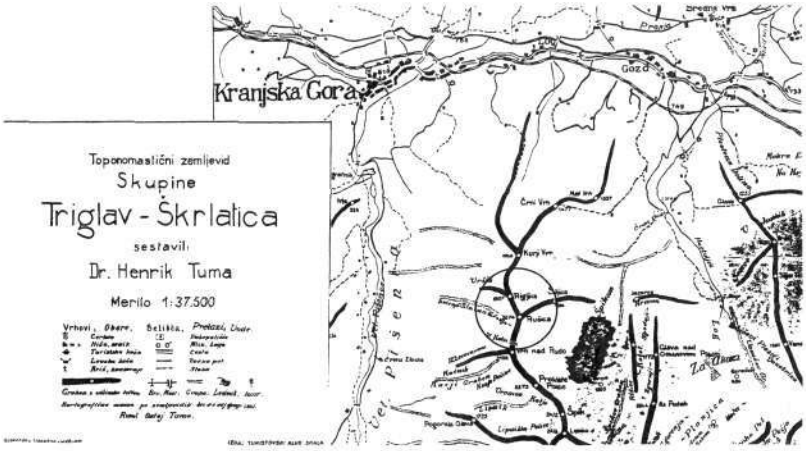

...vmes pa je izšla karta dr. Henrika Tume; ali je treba na njej iskati izvirni greh zamenjav?

1907 m (Rigljica) in 2074 m (Rušica) ne razlikuje od skalaških kart. Med letoma 1923 (2. izdaja) in 1939 (5. izdaja) sta bili prav gotovo izdani 3. in 4. izdaja zemljevida Julijske Alpe. Teh virov mi ni uspelo pregledati, prav gotovo pa lahko prispevata k natančnejši ugotovitvi časa zamenjav imen.

7. Nemški zemljevid Julijske Alpe založbe Freytag & Berndt iz leta 1939 v zelo dobri topografski karti v merilu 1 : 100.000 še vedno imenuje koto 1907 m *Rušica in koto 2074 m Riglica. Njihova karta je torej* ohranila sistem poimenovanja obeh vrhov, kakršen je veljal pri nas vsaj še do sredine dvajsetih let.

V kasnejšem obdobju se ni veliko spreminjalo. Navajam *le še nekaj zemljevidov iz zadnjega obdobja* desetih let.

8. Na vsebinsko dopolnjeni (1985) in leta 1987 tiskani osnovni topografski karti Kranjska Gora (011-2-1) v *merilu 1 : 25.000 je kota 1913 m Rigljica, kota 2075 m* pa se imenuje Rušica.

9. Turistični zemljevid Kranjska Gora z okolico (tretja izdaja iz leta 1991) v merilu 1 : 25.000 koto 1907 m *imenuje Rigljica, koto 2074 m pa Rušica.*

10. Na planinski karti Triglavski narodni park 1 : 50.000, ki jo je izdala PZS leta 1995, je Rigljica visoka 1911 m, Rušica ostaja visoka 2074 m.

CELO NAJBOLJŠI POZNAVALCI SO SE MOTILI

Literaturo sem pregledal zelo »počez«. Osredotočil sem se predvsem na vodniško (alpinistično) literaturo. V starih Planinskih vestnikih ni omembe vrednih (vsaj zasledil jih nisem) zapiskov o Rigljici in Rušici vse do leta 1928. V XXVIII. letniku pa je objavljen prispevek **Pavle Jesih** »Z Martuljka preko Rigljice in Ferdamanih Polic v Kranjsko Goro« (PV 1928, str. 7—9). Gre za opis ture preko še prvotno imenovane Rigljice (2074 m) in Ferdamanih polic do pod Špika. Goro z višino 2074 m, ki jo danes vsi poznamo kot Rušico, tu Jesihova nedvoumno imenuje še Rigljica. **Dr. Henrik Tuma** je v »Imenoslovju (nomenklaturi) Julijskih Alp« (objave v nadaljevanjih v Planinskem vestniku od leta 1928 dalje) zapisal: **Rušica 2074 m**, pod njo na zahod Rusa Glava, pod njo Rusa Peč, na severovzhod pod 1896 m *Siljica*; **Rigljica 1907 m**, na zahod pod njo Vršiči, pod Rušico in Rigljico Gorenja in Dolenja Slatna, Kurji vrh 1749 m... Pod opombo št. 12 je zapisano, da sta vrhova Rušica in Rigljica na zemljevidu zamenjana (PV 1929, str. 90).

Na osnovi navedenega iz literature lahko sklepamo, da je do zamenjave imenovanja vrhov Rigljica in Rušica prišlo okoli leta 1928 in je to natančnejša določitev obdobja zamenjave, kot je bilo razvidno iz kart (se pa ugotovitvi ne izključujeta, temveč druga prvo še bolj natančno določa).

V »Našem alpinizmu« iz leta 1932 (založil TK Skala, avtor M. Kajzelj) je na strani 149 pod M18 Južna stena Rušice (2074 m) opisana tura, ki sta jo Jesihova in **Čop** opravila leta 1927 in jo je Jesihova opisala v omenjenem članku v PV (razlika je le v tem, da Jesihova še govori o Rigljici, opis v Našem alpinizmu pa se nanaša na isto goro, ki pa je imenovana Rušica).

Leta 1954 je Planinska založba Slovenije izdala knjigo — vodnik »V naših stenah« avtorjev **Igorja Levsteka, Rada Kočevarja** in **Mitje Kilarja**. Rušica (2074 m) ima opisano smer prvopristopnikov Jesihove in Čopa (napačen je datum, saj je naveden 29. 6. 1929, tura pa je bila opravljena natančno dve leti prej (str. 57). Pod turo 31 je na isti strani opisana tudi Direktna smer, ki sta jo plezala **Krušic** in **Šilar** leta 1948.

V vodniku »Plezalni vzponi — vzhodne Julijske Alpe« (PZS 1970, **Banovec,** Kilar, **Munda**, **Savenc**) pa je zmeda okrog Rušice in Rigljice morda največja. Na straneh 116 do 118 so opisani plezalni vzponi v južni steni Rušice (2074 m), od strani 119 do 122 pa smeri v Rigljici. Do tu je vse lepo in prav, ko pa si v slikovni prilogi ogledamo sliko 25: Rušica — južna stena, in sliko 26: Rigljica — severno ostenje, je lepo razvidno, da gre v bistvu za eno goro z najvišjim vrhom — koto 2074 m. Z juga jo v vodniku imenujejo Rušica, s severa pa Rigljica. Skrajni severovzhodni vrh je kota 1896 m — Siljica.

Tudi morda najboljšim poznavalcem severozahodnega dela Martuljkove skupine (mednje prav gotovo sodi v

prvi vrsti **Uroš Župančič**) ni povsem jasno imenovanje Rušice in Rigljice. Življenjsko gorniško delo Uroša Župančiča je pot Planica — Pokljuka, ki nekako obkroži tudi celo Martuljkovo skupino. V številnih opisih njegovih tur, objavljenih največ v PV, ni veliko o Rušici ali Rigljici. Leta 1978, potem ko je Uroš skupaj s prijateljem **Dušanom Vodebom** idejno izpeljal in označil pot PP, je AO Matica uredila (**J. Ulčar**) majhen, preprost vodniček po poti Planica—Pokljuka. V opisu III. etape od Slemena do koče v Krnici so prvič omenjeni razgledi na martuljške gore z Rigljico, Ruso pečjo, Frdonjami in Špikom. Gre za pogled s sedla Vavovje severovzhodno od Robičja. Rigljica je v tem primeru gora z vrhom 2074 m (kota 1907 m je v tem pogledu povsem neizstopajoča), koto 2108 m (na kartah Vrh nad Rudo) pa Uroš imenuje Rusa peč ter Frdamane police in Špik. Rušica ni omenjena. V nadaljevanju še enkrat opiše razgled na Kurji vrh, Rigljico, Frdamane police, Špik etc.

Kako je nastalo pogorje Rocky

Pogorje Rocky v Združenih državah Amerike je preveč v notranjosti, da bi bilo posledica jedkanja kopnega in pogrezanja celine v ocean. Medtem ko je Himalaja nastala tako, da se je indijska plošča zaletela v azijsko, geologi v tem delu ZDA niso odkrili sledov trka med celinami. Vse kaže, da sta dva znanstvenika zdaj naposled le razvozlala uganko.

Julie Maxson iz Carleton Collega v Northfieldu trdi, da se je pred 90 milijoni let skupina otokov, podobnih Indoneziji, zaletela v Severno Ameriko. Ob dotiku jih je odneslo naprej, takrat so oblikovali obalo današnje Britanske Kolumbije. Maxsonova in **Basil Tikoff** z univerze v Minnesoti menita, da je bil ta trk s Severno Ameriko dovolj močan, da je pognal kvišku Rocky Mountains.

Že dobro desetletje se geologi strinjajo, da je pred 250 milijoni let obale Britanske Kolumbije, imenovane Wrangelia, sestavljala velika veriga otokov. Ta veriga je trčila ob Severno Ameriko pred 90 milijoni let in se ustavila na sedanjem položaju pred 40 milijoni let.

Do pred kratkim so menili, da je prišlo do trka na sedanjem položaju Wrangelie. Geologi iz Minnesote pa menijo, da je prišlo do trčenja bolj na jugu. Do tega spoznanja so prišli s primerjavo študij Maxsonove in Tikoffovih meritev v južni Sierri Nevadi in Kaliforniji. Po podobnosti skalnatih struktur so sklepali, da so se otoki zaleteli v Ameriko na mestu, kjer je danes Baja California v Mehiki.

Do trčenja otokov naj bi prišlo pred 97 milijoni let. Posledice trka so nato nekaj milijonov let krhale premikajoče se otoke, zaradi česar se je njihova površina zmanjšala za polovico.

Pred 85 milijoni let so se otoki začeli pomikati proti severu. To se je zgodilo potem, ko se je zemeljska plošča, ki jih je potiskala proti vzhodu, razcepila. Južna polovica se je pogreznila pod Severno Ameriko, severna polovica, imenovana plošča Kula, pa se je začela premikati proti severu. Verigo otokov je stisnila ob obalo in jo porivala navzgor. Po mnenju Maxsonove je ta kompresija oblikovala pogorje Rocky pred 85 do 55 milijoni let in ga dvignila med današnji Wyoming in Colorado. Premikanje otokov na zahodni obali sta znanstvenika postavila v čas, ko so v notranjosti današnjih ZDA bruhali vulkani. Delovanje naj bi bilo povezano.

Pot PP v IV. etapi vodi iz Krnice v Martuljek in Za Ak. Preči zahodna pobočja naših vrhov in prispe na Kurji vrh. Imenovanje vrhov ostaja enako: Frdamane police, Rusa peč, Rigljica, Kurji vrh (gledano od juga proti severu). Naprej nas pot vodi okrog Kurjega vrha po lovski stezi v krnico pod severno ostenje Rigljice (gora s koto 2074 m). Pri opisu poti na martuljški strani pa končno srečamo tudi Rušico. Uroš Župančič misli spet na goro z višino 2074 m, le da jo tokrat gleda (v resnici PP preči vzhodna pobočja gore, če pa smo še natančnejši, pot preči najprej na vzhodu Siljico, nato pa na južni strani danes imenovano Rušico) z vzhoda in juga. Enako imenoslovje uporablja kasneje pri ponatisu vodnička PP tudi Dušan Vodeb (1989).

V seriji malih plezalnih vodničkov po območjih je leta 1986 izšel v sodelovanju s Planinsko založbo PZS plezalski vodniček **Igorja Mezgeca** »Martuljek«. Že v uvodu je avtor navedel zatikanje pri imenoslovju ob Rušici in Rigljici. V nadaljevanju vodnika so na straneh 61 do 72 opisani vzponi v južni steni Rušice (2074 m) in Rigljice, za katero avtor ne navaja višine. Višina je spet 2074 m, saj ob vrhu, ki se v tem času imenuje Rigljica, na kartah najdemo višino 1907 m (redkeje 1911 m ali 1913 m). Gre torej za povzemanje »napake« iz plezalnega vodnika iz leta 1970. Ob tem bi rad pripomnil, da v vrhu gore s koto 1907 m pravzaprav ne more biti in ni plezalnih smeri; rušnata in skoraj do vrha z macesni poraščena gora je vmesni del na grebenu med Kurjim vrhom in vrhom s koto 2074 m — Rušico ali Rigljico.

Rušica oziroma Rigljica sta predvsem predmet plezalnih, alpinističnih vodnikov. V planinskem vodniku »Julijske Alpe« (PZS, izdaja 1992, **Tine Mihelič**) so na strani 182 pod številko 642 omenjeni tudi vrhovi, ki se nizajo severozahodno od Frdamanih polic. Imena in višine (Vrh nad Rudo 2108 m, Rušica 2074 m in Rigljica 1911 m) so enaki kot na vseh zadnjih kartah.

KAKO IN ZAKAJ JE PRIŠLO DO ZAMENJAVE?

Zavedam se, da sem dregnil nekam, kjer bo še veliko razprav. Predvsem med mlajšim rodom plezalcev je južna stena gore z vrhom 2074 m (Rušica) zelo priljubljena, v njej so pomembne in zelo težke smeri. V širši slovenski gorniški javnosti je Rušica uveljavljen vrh, ki sodi med najtežje dostopne dvatisočake pri nas. Iz navedenega pa je tudi zelo jasno, da gre v največ primerih zamenjave Rušice in Rigljice za imenovanje ene gore z dveh različnih strani, kar pravzaprav sploh ni redkost.

Želim si razprave, argumentov in dopolnil, saj bi rad, da skupaj pridemo do konca.

Navedenih podatkov ne bi mogel zbrati brez bogate domače knjižnice in arhiva, ki ga skrbno ureja moj ata **Marjan Šolar**. Zavedam se tudi pomanjkljivosti svojega pisanja; vseh virov nisem imel na voljo, potrebno je opraviti tudi pogovore z domačini, gorniki, reševalci in lovci. Tudi boljši poznavalci del dr. Henrika Tume bodo morda imeli odgovor. Osebno njegovo delo, povezano z gorništvom in gorami, izredno cenim. Vse se zdi, da je do zamenjave imen vrhov Rušica in Rigljica prišlo prav v obdobju izdaje njegovega dela »Imenoslovje Julijskih Alp« (1928).

V SLOVENIJI IMAMO PRVO ČISTO ZASEBNO PLANINSKO KOČO

MERJASEC NA VOGLU

IVANKA KOROŠEC

Množice so povprečne, posamezniki so tisti, ki vplivajo na napredek in razvoj sveta. Množice spe in se ne ganejo. Brez nadpovprečno nadarjenih posameznikov še danes ne bi imeli ne ognja, ne kolesa, ne čolna, ne strehe nad glavo. Morda bi še zdaj prebivali v jamah. Na vso srečo so posamezniki, sodobni Prometeji, ki sicer ne ugrabijo Zevsu ognja, ampak so nosilci novih, nenavadnih idej.

Eden izmed takih ustvarjalnih in sposobnih ljudi je 42-letni Leščan **Borut Kokelj**. Po poklicu je oblikovalec in vodi uspešno firmo — atelje za propagando B/M na Lancovem. Je vnet športnik in ljubitelj gorá. Domislil se je, da bi odprl lastno planinsko kočo.

Med bivanjem v svoji brunarici na Voglu, kjer preživlja mnoge trenutke svojega prostega časa, je namreč že dolgo časa opažal, kako nujno potrebna bi bila tam planinska koča. Ski hotel in brunarice na Voglu, ki jih upravlja Alpinum iz Bohinja, so sicer obnovljene, vendar še zdaleč ne zadoščajo za množice smučarjev, planincev, pohodnikov in vseh drugih ljubiteljev narave, ki v vseh letnih časih oblegajo ta predel Triglavskega narodnega parka.

V POL LETA POSTAVLJENA KOČA

Že leta 1935 je na Voglu stala planinska koča »Skalaški dom«, kjer so planinci dobili vso oskrbo, prišli pa so seveda peš iz Ukanca — lahko so najeli nosače. Skalaški dom je bil po vojni požgan.

Borut Kokelj je v bližini Ski hotela kot nadomestno gradnjo prejšnjega objekta postavil nadvse prijetno planinsko kočo, ki se jo je že med gradnjo oprijelo ime Merjasec (zakaj to ime — to pa že sodi v drugo zgodbo). Zaprosil je za vsa potrebna dovoljenja, saj želi, da bi koča prišla v register planinskih koč pri Planinski zvezi Slovenije.

»Kočo sem gradil z lastnimi sredstvi in je bila postavljena rekordno hitro. Junija smo začeli, 15. decembra pa smo jo odprli,« je povedal podjetni lastnik. »Pred kratkim so se tu oglasili člani Gospodarske komisije Planinske zveze in dali pozitivno mnenje, saj so ugotovili, da koča izpolnjuje za registracijo prav vse pogoje pravilnika.

Planinec dobi lahko v Merjascu popolno oskrbo: hrano in prenočišče. Imamo dve sobi po 6 ležišč in 15 skupnih ležišč. Koča bo odprta vse leto, brez prekinitev. Transverzala poteka s Komne na Krn in do planine Razor. Od tod pa je dolg kos transverzale brez vmesnih planinskih postojank vse do koče na Črni prsti, za kar je potrebna skoraj celodnevna zložna hoja, vmes pa ni niti pitne vode. Mnogo planincev dela tudi obratno turo — s Črne prsti preko Rodice, Šije in Vogla na Komno. Tura je privlačna, a kaj, ko so koče daleč narazen.«

Vsakdanja praksa kaže, da je bila odločitev za postavitev koče pravilna; od 15. decembra lani, ko je bila odprta, so smučarji in planinci nad njo navdušeni.

»Koča je nadaljevanje nekdanje tradicije Skalaškega doma. Nujno je potrebna in ne predstavlja konkurence nikomur, saj je dela za vse dovolj. Če bi povečali zmogljivosti žičnice, bi ljudem niti ne mogli nuditi storitev na primerni ravni. Trenutno je v koči pet zaposlenih. Na željo lahko organiziramo tudi vodniško službo.

Od Planinske zveze v kratkem pričakujem pozitiven odgovor oziroma vpis koče Merjasec v register planinskih koč Slovenije. V delu je že tudi tabla nad vhodom in razglednice koče. Planinci bodo potem lahko dobili tudi transverzalni žig v koči.«

Planinci, ki bodo prihajali v kočo, torej sploh ne bodo vedeli, da je to planinska koča v privatni lasti. Borut Kokelj tega niti noče poudarjati; on bo samo poskrbel, da bodo storitve v koči na najvišji možni ravni in da bodo gostje čimbolj zadovoljni.

»Koča ima UKV povezavo in tudi telefon. Je ekološka, kot je sploh lahko. Imamo centralno kurjavo na elektriko (čeprav imamo tudi peč na drva), smeti sproti odvažamo v dolino, prav tako tudi fekalije iz stranišč, in sicer v čistilno napravo na Jesenice. V koči je tudi prostor za nekadilce. Vode na Voglu sicer ni, uporabljamo kapnico, kadar je zmanjka, jo vozimo z gondolo iz doline.«

Kočo je treba videti, saj se, naslonjena v razgibanem terenu te visoke planote, vsa nova in bleščeča prikupi planincu, še preden stopi vanjo. Koča je pravi mali muzej z razstavljenimi številnimi eksponati uporabnih predmetov naše preteklosti, ki jih je Borut Kokelj zbral po Bohinju.

MNENJE GOSPODARSKE KOMISIJE PZS

Seveda sem poklicala tudi na Planinsko zvezo Slovenije in član Gospodarske komisije **Danilo Sbrizaj** mi je razložil, da so obiskali kočo Merjasec 9. 2. 1997 in ugotovili, da koča v resnici izpolnjuje vse pogoje, ki jih določa Pravilnik Planinske zveze Slovenije. Kokelj je dobil tudi soglasje Triglavskega narodnega parka, sploh pa je po izkušnjah planincev koča v resnici potrebna, saj poleti na Voglu ni objekta, ki bi planincem nudil hrano in prenočišče. Sklep o vpisu v register planinskih postojank naj bi Gospodarska komisija sprejela do konca februarja. Gospod Sbrizaj je še dejal, da bo to druga privatna planinska koča — prva je Dom na Slivnici.

A vseeno ne gre za popolnoma enako stvar. Dom na Slivnici je namreč občina dala v najem **Francu Frasu** in ta ga uspešno upravlja že tri leta. Merjasec pa je Kokeljeva last od temeljev do zadnjega strešnika. Tudi sicer koči ni mogoče primerjati ne po opremljenosti, ne po delovnem času itd. Merjasec na Voglu je torej prva popolnoma privatna slovenska planinska koča.

V GORAH PO SVETU VELJAJO GLEDE TURISTIČNIH PRELETOV IN PRISTANKOV RAZLIČNI PREDPISI

SPORNO HELIKOPTERSKO SMUČANJE

Uporaba helikopterjev v turistične namene je v skoraj vseh alpskih državah in deželah močno sporna. O tem pričajo različne prireditve, predvsem še tiste, ki jih organizira Mountain Wilderness, na katerih njegovi aktivisti energično in pogosto skoraj že kar preostro reagirajo na helikopterske akcije.

Mountain Wilderness je s tem v zvezi objavil splošne informacije. Na podlagi različnih elementov se bralci lahko iz njih seznanijo predvsem s stanjem v Švici, pa tudi v drugih deželah, kjer je helikopter v službi turizma, ter potem zavzamejo svoje stališče.

PRAVNI VIDIKI HELISMUČANJA V ŠVICI

Načelno je dovoljeno v nadmorskih višinah nad 1100 metrov za pristajanje v turistične namene uporabljati le posebej določena mesta, ki jih je odredil Zvezni urad za civilno letenje. Zdaj je na celotnem švicarskem alpskem območju 48 takih pristajališč, ki so v sedmih kantonih. Zunaj teh pristajališč je pristajanje v turistične namene, tudi za helismučanje, strogo prepovedano. Še vedno pa je dovoljena neomejena uporaba helikopterjev v gorah za neturistične namene. K temu sodijo reševalni poleti, prevozi materiala (oskrbovanje planinskih koč in drugih objektov v Alpah) ali gradnje in vzdrževanje različnih naprav (gorskih železnic, podpornih zidov, električnih napeljav itd.). Poleg tega so v celotnem alpskem prostoru dovoljeni vojaški poleti. Vendar prihaja do letalskih podvigov, ki ne upoštevajo teh predpisov.

Švica je 7. novembra 1991 v Salzburgu podpisala okvirni dogovor Alpske konvencije. Eden od ciljev tega vseljudskega dogovora o varovanju Alp se glasi: »Skladen turistični razvoj prinaša z ekološkimi in socialnimi zahtevami tudi omejitve okolju škodljivih dejavnosti, kjer je to potrebno.«

S sprejemom novega zakona o zračni plovbi 20. februarja 1993 je švicarsko ljudstvo še podrobneje uredilo pravne vidike s tega področja. V parlamentarni razpravi so upoštevali dve interpelaciji o prepovedi helismučanja.

PREPOVEDI DRUGOD V ALPAH

Na Vorarlberškem v Avstriji sta zdaj v gorskem svetu le še dve pristajališči za helikopterje (prej so bila štiri), kjer pa je pristajanje ob koncih tedna prepovedano. Sicer je v Avstriji taka dejavnost prepovedana.

V Italiji je v nekaterih regijah takšna praksa širokosrčno dovoljena (na primer Valle d'Aosta), v drugih pa močno omejena ali celo prepovedana (na primer Dolomiti, Ligurija). Sicer pa je v tej državi zelo veliko ilegalnih poletov in pristankov v gorah.

V Sloveniji še ni takega trdnega predpisa, vendar helikopterske polete v turistične namene zelo redko prakticirajo.

V Kanadi je takšna dejavnost dovoljena, v nekaterih predelih pa je celo zelo intenzivna.

V nekdanji Sovjetski zvezi so takšni poleti in pristanki dovoljeni. Zadnji čas je to celo posel, ki zelo cvete. Posebno aktualna je ta dejavnost na Kavkazu, v Pamirju in Tienšanu. Med uporabniki teh storitev so tudi državljani ter turistične in trekinške organizacije iz evropskih držav, kjer so helikopterski poleti v gorah prepovedani.

V Indiji so taki poleti dovoljeni, na severozahodu, v Kašmirju in Ladaku, na primer, pa je to celo novo in izredno lepo cvetoče turistično področje.

MNENJE SAC O HELISMUČANJU

Vprašanje helikopterskega smučanja je v razpravah Švicarskega alpskega kluba (SAC), švicarske osrednje planinske organizacije, pogosto na dnevnem redu. O tem je povedal uradno mnenje **Toni Labhart**, pooblaščenec za varstvo gorskega sveta v SAC.

SAC je v sedemdesetih letih po številnih pogajanjih izposloval, da so več kot sto dovoljenih pristajalnih mest zmanjšali na 48. Kar je takrat veljalo kot velik uspeh, je zdaj v krogih SAC že močno sporno. Tako je leta 1991 na vprašalnik o pristankih turističnih helikopterjev v gorah odgovorilo 41 sekcij SAC: 26 je bilo mnenja, da je treba take pristanke popolnoma prepovedati, 10 se jih je odločilo za izdatno zmanjšanje števila pristajališč in za ostrejše pogoje delovanja turističnih organizacij v gorah, 5 pa je bilo za to, da bi ohranili stanje, kakršno je bilo takrat.

Isto leto se je SAC na zborovanju odločil za precejšnje zmanjšanje števila pristajališč, ker so nekatere sekcije odločno nasprotovale popolni prepovedi: »Število gorskih pristajališč kot tudi število poletov v turistične namene je treba na tem območju omejiti. Ilegalne pristanke je treba obravnavati strožje kot dotlej.«

Vedno znova pa nekatere članice (predvsem nove, mlade) zahtevajo jasnejše, predvsem demonstrativno odklonilno stališče SAC. Za to bi seveda potrebovali ustrezno podporo in sklep najvišjega organa planinske zveze. Vedeti je treba, da bi imel tak sklep bolj moralno-etičen kot praktičen pomen. Kot je leta 1993 pokazala razprava na dveh ravneh v parlamentu, za popolno prepoved ta čas ni skoraj nobenih možnosti. V vsakem primeru pa je mogoče na podlagi Predpisa o infrastrukturi zračne plovbe zaradi varovanja narave v nekaterih predelih razglasiti prepoved vzletanja, preletanja ali pristajanja ali vse to ustrezno omejiti. Ni namreč napisano, da so iz tega izvzeta obstoječa pristajališča.

ODLOČILEN JE NAMEN UPORABE

Skoraj vsaka razprava o helikopterskem smučanju se skoraj vedno usmeri v mnenja za helikopter ali proti

Helikoptersko smučanje dobiva ponekod vse več privržencev, planinske organizacije predvsem v Alpah pa takemu turističnemu izkoriščanju gorskega prostora večinoma vendarle nasprotujejo.

njemu. Tako preprosta pa ta stvar vendarle ni. Transportno sredstvo (tudi avto spada mednje) ni »dobro« ali »slabo«, le bolj ali manj smiselno ga je mogoče uporabljati. Ko gre za helikopter, je njegova uporaba za reševanje in oskrbo ter za dejavnosti v gozdovih in v kmetijstvu (ko zračne poti nadomestijo ceste, kolikor sploh obstajajo) manj sporna. Kar številni ljudje pa mislijo, da spada helikoptersko smučanje med manj smiselne uporabe tega prometnega sredstva, to še predvsem zato, ker so poraba energije, hrup in s tem nemir, ki ga vnašajo med živali in med ljudi, v nesorazmerju z namenom, se pravi s prevozom, ki ni nujno potreben, saj je namenjen predvsem redkim lenuhom, ki jim ni do pešačenja v visokogorje.

Zavedati pa se je tudi treba, da je takšna dejavnost nov vidik turizma, da zagotavlja delo pilotom in gorskim vodnikom ter šolanje pilotov. Ali se bilanca izide? Prav zanimivo bi bilo nekoč raziskati, koliko ljudi pride zaradi možnosti helikopterskega smučanja v neki turistični kraj in koliko zaradi tega, ker take možnosti nima, ne pride takrat ali ne prihaja več.

Pogosto v takih pogovorih nekateri pravijo, da planinska organizacija sama tudi potrebuje helikopter. Ali je takšna uporaba smiselna ali ne? Ko gre za oskrbovanje planinskih postojank, odvoz odpadkov in umazanega perila v dolino, je takšna uporaba vsekakor argumentirana; v Švici, na primer (in v Sloveniji tudi; op. ur.) v nasprotju z nekaterimi drugimi alpskimi regijami ni cest do visokogorskih planinskih koč. Če bi se odpovedali takemu transportu, bi to pomenilo nazadovanje oskrbe teh koč, kar bi se dandanašnji komaj komu zdelo resno.

Na drugi strani pa ni sprejemljivo, da bi ob različnih praznovanjih in jubilejih k tako oskrbovanim kočam vozili praznovalce. SAC je takšne polete sicer že večkrat kritiziral, prepovedati pa jih seveda ne more; trka lahko le na zavest posameznih društev (kar seveda velja tudi za slovenske razmere; op. ur.).

(Die Alpen)

Ti še ne veš

ZVONKO ČEMAŽAR

Masivi gor se v soncu lesketajo,
azur neba me vabi tja v planine;
rad tam predam območju se divjine,
ti še ne veš, kaj one vse mi dajo.

In da med stenami ne bom sameval,
daj mi rokò in skupaj tja pojdiva.
En sam pogled omami te in živa
radòst in najin vrisk bo tam odmeval.

Nebo je vedno jasno nad gorami,
oblakov ni, če v duši je jasnina;
veš, v skale to smo zapisali sami.

Šum bistrega studenca, zvok cepina,
enkrat bo tudi tebe še tja zvabil,
ko svet, kot meni, se ti bo zagabil.

V Matkovem kotu

VERA PIPAL

Mrzla gora.
Nad njo
modro nebo.
Pod njo v snegu spi
Matkov škaf.
Pozna pomlad.
Slečnik cveti.
Lepi čeveljc ob poti
v vsej svoji lepoti
se jutru smeji.
Jezera šumi.
Jezera uči:
»Človek,
skloni glavo!
Pozdravi pomlad
in goro!«

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

STENA IN SMRT

KLEMENT JUG

Pri Založbi Karantanija v Ljubljani bo letošnjo pomlad pod naslovom »Stena in smrt« izšel ponatis planinskih zapiskov ***dr. Klementa Juga****, velikega Slovenca s prve polovice našega stoletja, genialnega filozofa in strastnega plezalca po naših gorah.*

Zbrane planinske spise dr. Klementa Juga sestavljajo različna besedila. V uvodu preberemo njegov kratki esej O smotru alpinizma, ki vsebuje kritiko »meščanske potrebe« po hoji v gore in temeljna načela oziroma smotre alpinizma, kot jih razume Klement Jug. Sledita potopisa Trije krti v snegu in Na Jalovec, kjer se Jugova duhovna moč še posebej silovito izrazi. Največji del knjige zavzemajo Plezalne ture v vzhodnih Julijskih in v Kamniških planinah (Kukova Špica, Škrlatica, Triglav — Čez Krn in Bogatin v Bohinj — Prava Triglavska stena. Po severozahodnem grebenu na vrh Triglava — Martuljek, Široka peč, Dovški križ, Špik, severna stena Škrlatice — Severovzhodna Razorjeva stena, Mojstrovka, Prisojnikova severozahodna stena — Plezalne ture v Kamniških-Savinjskih Alpah — Deževje, Izpod Mangarta čez Krn domov, Nedokončani načrti); opisujejo najrazličnejše podvige, hkrati z njimi pa tudi nepogrešljiva duševna stanja in dogajanja, zdaj vzneseno vsemogočna, v naslednjem trenutku vsa grozljiva in temačna. »Zadnji plezalni zapiski« zaokrožajo Jugove potopisne spise in so povzeti po besedilih, najdenih pri smrtno ponesrečenem plezalcu avgusta 1924. V njih so opisani dogodki, ki so se Jugu zgodili v dneh pred njegovo smrtjo, zato so bili pogosto deležni izjemne pozornosti raziskovalcev, ki so radi razpravljali predvsem o skrivnostni smrti mladega dr. Klementa Juga. Knjiga se končuje s spremno besedo.

Jugovi zbrani spisi so odsev plezalčevih doživljanj ob osvajanju nedoseženih vrhov in premagovanju previsov, prvovrstna zbirka filozofskih premislekov človeka v boju z naravo in v nagonu po samoohranitvi. Poleg tega gre seveda tudi za potopis po slovenskih gorah, ki je tako odličen, da bralca kar zamika, da bi se še sam odpravil v strmine. Jugovi planinski spisi, ki so prvič izšli že leta 1936 pri Planinski matici, so ob svoji reportažni slikovitosti tudi šolski primer nravoslovnega lepopisja. Celi odlomki se zdijo kot ustvarjeni za navajanje ob najrazličnejših priložnostih, ki niso nujno v zvezi z alpinizmom. Ne nazadnje — Jug jih zapisuje kot humanist in filozof, v njih ne manjka vzgojnih ambicij in praktičnih namenov.

Aleš Učakar

* * *

Z dovoljenjem založbe objavljamo nekaj odlomkov iz te knjige, da bi predvsem mlajši gorniki, ki Jugovega pisanja nemara ne poznajo, spoznali delček njegove gorniške filozofije. Branje celotne knjige jih bo dodobra uvedlo v miselni svet tega pomembnega slovenskega planinskega filozofa. (Op. ur.)

* * *

O SMOTRU ALPINIZMA (ODLOMEK)

Mnogo je alpinistov, ki sami ne vedo, čemu hodijo v hribe; zato iščejo na vseh straneh alpinizmu smotre, da bi svoje početje upravičili. Nekateri iščejo v planinah lepote, drugi zdravja, tretji religioznosti itd.

Če se odkrito vprašamo, zakaj ljudje sploh gojijo alpinizem, tedaj padejo vsi ti zagovori, ki hočejo biti splošno veljavni. Kdo hodi plezat po umazanih, črnih kamnih in raztrganih grebenih, s katerih se vrne ves razcapan in razmršen, zaradi lepote? Kdo prenaša do onemoglosti »štrapace« v snegu, toči, burji, dežju itd. — zaradi zdravja? In koliko planincev je sploh takih, ki mislijo na religioznost, ko gredo v hribe?

Po mojem mnenju je osnovni motiv, ki je gnal prve in tudi vse poznejše pomembne alpiniste v gore, njihovo stremljenje po prvenstvu, volja do zmag nad čim večjimi ovirami in nevarnostmi. Kar je drugih planincev, odhajajo v hribe iz različnih drugih, posebnih in priložnostnih motivov. Nekateri imajo znanstvene interese (geološko, geografsko in prirodoslovno preučevanje gora), drugi estetske, tretji moralne itd. Velika večina »alpinistov« pa sploh ne hodi v hribe zaradi teh višjih razlogov, marveč bodisi zaradi zabave, športa, razvedrila, pustolovščin, bahanja itd. bodisi zaradi sugestije (posebno začetniki), ki izvira iz boječega spoštovanja onih, ki so že dosegli kake planinske uspehe.

Zaradi razlike v motivih različni ljudje tudi različno goje planinstvo. Ta zasleduje v hribih premagovanje nevar-

nosti in »štrapacov« v stenah, v snegu; takemu včasih ne poplača truda niti najlepši razgled, če je prelahko pridobljen. Onemu zopet so gore same deveta briga, ogiblje se nevarnosti in išče le spoznanja v njih. Tretjemu so neestetične in nevarne stene sovražne: on išče le lepih *razgledov, krasnih pokrajin*. Nekateri zopet iščejo v hribih okrepitve značaja glede na svoje nazore. Potem so tudi »turisti«, ki hodijo na Kamniško sedlo in na Golico, a vidijo med potjo grozne reči, ki jih potem doma pripovedujejo. Itd.

Planinstvo v splošnem pomenu besede je torej konglomerat motivov. Vsakdo pa čuti, da planinstvo v tem splošnem pomenu sploh ni prava alpinistika, temveč ima čisto določen pomen. Alpinizem v ožjem pomenu je pač tisti, ki izvira iz najprvotnejšega motiva, iz tistega, *ki je sploh utrl pot ljudem v gore, v stene, v ledene puščave* itd.; to je, iz stremljenja po zmagah, po prvenstvu. To je *jedro* planinstva, ki se mu drugi motivi planincev le bolj ali manj približujejo in pridružujejo. Najbližji temu jedru je mogoče estetski tip planinca; kajti tak planinec pohaja v hribe, dasi ne iz prvotnega planinskega nagona po obvladovanju, pa vendar ravno *zaradi gorâ in njihove lepote*.

Naj ima zdaj kdo trmo in stremljenje po zmagah, ki žene turiste proti oviram, za plemenito ali ne, vendarle je gotovo, da ta posebna alpinistika (in ne »turistika«) vzgaja in krepi značaje. Res *so* bili — seveda! — veliki značaji in močni možje že pred alpinizmom; saj tudi ne trdim, da so taki ljudje produkt zgolj alpinizma. Alpinizem je prej izraz stremljenja krepkih mož po udejstvovanju, torej učinek takih značajev. Alpinizem je preizkuševalnica volje, tovariške zvestobe; zato zahteva krepak značaj, ki ga goji, preizkusi, izšola, izpopolni. Vse drugače vpliva alpinizem na pravega kakor *na samozvanega »alpinista«*.

To spoznanje nam nudi možnost, da sami damo alpinistiki smoter, tudi če ga sama po sebi nima. Brezciljno gojena alpinistika vzgaja le tiste značaje, ki imajo že v sebi dano etično podlago za to vzgojo. Smotrno ukvarjanje z alpinistiko pa more postati pomemben vzgojni dejavnik tudi za širše plasti, ki bi jih sicer moralni vpliv alpinistike ne obsegel. Alpinistika nam more dati delavcev s trdno voljo za premagovanje vseh ovir, tudi tistih, ki so dane v lastnih nizkih nagonih; delavcev s smislom za tovariško zvestobo, disciplinirani, ki bodo v kateremkoli poklicu stali na svojem mestu, ki bodo *koristili narodu in človeštvu. Ne poniznih in cmeravih*, temveč močnih ljudi nam je treba!

V tem vidim višji, etični in glavni kulturni smoter alpinistike, ne pa bodisi v estetičnih bodisi v religioznih čustvih, ki naj bi jih zbujal strah pred planinskimi nevarnostmi in ki morejo v svojih ugodnih posledicah biti sicer tudi kulturnega pomena, a ne v tako velikem obsegu in niti v tako specifično alpinističnem smislu kakor vzgoja krepkih značajev. Različne teorije, ki hočejo na kompliciran in malo umljiv način pokazati strah pred neznanimi nevarnostmi v svobodni naravi (isti strah, ki ga doživlja otrok v samoti ali v temi, čemur se pozneje, *ko se privadi, smeje*) kot *jedro alpinistike*, s čimer naj bi se tisti, ki ta strah doživljajo, dvigali še više kot zgolj na vrhove, torej še više kot oni, ki strahu ne poznajo: te teorije delajo name vtis, kakor da jih nezavedno motivira stremljenje po opravičilu za ta strah; temu stremljenju pa se poznajo sledovi splošne človeške želje po prvenstvu, dasi morda ta želja ne more priti kot volja do *veljave. Globoko spoštujem človeka, ki mu je religija* čustvo in ne golo prepričanje. Toda napačno bi bilo zaradi tega čustva, ki ostane tudi pri ljudeh silne volje in poguma lahko neokrnjeno, še gojiti tisti strah pred nevarnostmi, ki dela ljudi majhne, trepetlikave. Moralnejša kot strah v planinah, ki je kar smešno neupravičen (kdor se nevarnostim privadi, spozna, kako so pravzaprav zelo majhne), je pogumna požrtvovalnost, srčno samozatajevanje in zapostavljanje samega sebe za tovariša: znak prave alpinistike!

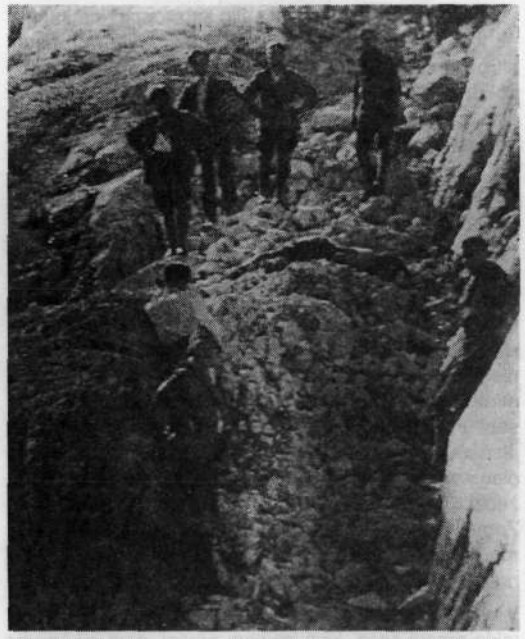

Pod Jugovim stebrom so reševalci našli mrtvega Klementa Juga.
Foto: Arhiv TK Skala

NA JALOVEC (ODLOMEK)

Ob vznožju stene mi je zaprlo pot snežišče, bolje *rečeno ledenik, kajti sneg je bil spremenjen v trd led, ki* je v strmini 45° padal kakih 100 metrov daleč do nasutega kamenja in skalovja. Med steno, na kateri sem bil, in ledenikom je zijala globoka razpoka. V sredi ledenika pa je segala od njegovega desnega roba do polovice njegove širine druga, prečna razpoka, ki mi je s svojo širino obljubljala precejšnjo globino. Steza je *vodila počez pod ledenikom*. Edina možnost prehoda je bila, da preskočim razpoko, ki me je ločila od ledenika, potem pa ledenik poševno navzdol prečkam nad njegovo prečno razpoko.

Še zdaj mi je nerazumljiva brezbrižnost za življenje, v katero me je spravilo to trajno preganjanje usode. Kar škoda časa se mi je zdelo, da bi si nataknil dereze na

noge. Bilo mi je, kakor da prečkam ledenik na višji ukaz, ne pa v svojem lastnem interesu. In zato mi je bilo dobesedno vseeno, ali pridem živ čezenj ali ne.

Viseč na enem izmed klinov na stezi, sem si s cepinom izsekal stopinjo. Nato sem razpoko preskočil in se na ledu s pomočjo cepina srečno ujel. Nato sem si izsekal drugo stopinjo, tretjo itd. Moral sem sekati stopinjo navzdol, zaradi česar je bilo med petami in ledom malo trenja, ker se je prenesla teža na stopalo. Zato sem postal na tolikšni strmini dokaj negotov. Ko sem prečkal kake tri metre, sem prišel na trši led. Počasno sekanje stopinj me je spravilo v nevoljo; začel sem sekati manjše, tako da je komaj polovica čevlja, ki je bil vrh tega še gladko oropan vseh žebljev, našla prostora v njih. Hodil sem kakor po vrvi. Kar mi zdrsne in — bliskoma zletim v prečno razpoko... Hotel sem se ustaviti s tem, da sem z vso silo zabil cepin med nogami v led. Močno sem ga zabil, tako da je tam ostal, hitrost drčanja pa me je vrgla čezenj in naravnost v razpoko!

Dasi sem bliskoma letel in dosegel dno razpoke, mi je do rešitve veliko pripomogla popolna hladnokrvnost. Ko sem zletel prek cepina in spoznal, da je padec v razpoko neizogiben, sem skušal med drčanjem in padanjem krmiliti z nogami tako, da bi padel na polni nahrbtnik. Deloma zato in deloma zaradi same teže nahrbtnika sem res padel na hrbet z nahrbtnikom naprej. Med padanjem pa sem zadel z glavo ob kamnito steno na zgornji strani razpoke in pri tem dobil troje ran. Padec je bil silen. Jasno zavest sem imel do zadnjega sunka, ko sem padel na dno. Bil sem docela miren, brez vsakega strahu. Zdelo se mi je samo ob sebi umljivo, da moram tudi jaz priti enkrat na vrsto, da plačam z življenjem za mnoge užitke, ki so mi jih nudile planine. Ta misel se mi je pojavila v trenutku, ko sem začutil udarec v glavo in preden sem padel na dno. Zaradi tega nisem niti najmanj trpel. Pravzaprav si ne morem misliti lepše smrti, kakor bi bila zaradi padca v prepad... Kako brez skrbi in brez groze se tako umre...

V razpoki sem obležal nezavesten; zdi se mi, da je preteklo precej časa, kajti ko sem zdrčal, sem bil še ves gorak od skakanja po steni, nenadoma pa sem začutil, da drgetam po vsem telesu od mraza. Tudi se nisem mogel takoj domisliti, kaj je z menoj. Šele po sklepanju, ko sem opazil led, skalovje in kri, sem ugotovil, da sem padel v razpoko, ko sem šel z Jalovca. Dolgo časa nisem mogel priti do sape. Ko se mi je posrečilo zadihati, sem začel naglo sopsti, da bi nadomestil prejšnje pomanjkanje zraka. S tem sem zadobil nekoliko moči in počasi vstal. Tedaj pa me je začela zavest iznova zapuščati. Že v polsnu mi je prišlo na misel, da se mogoče ohranim pri zavesti, če si v organizmu povzročim kako spremembo, ki bi jo moral občutiti. Zato sem hotel gibati z rokami, a rok nisem čutil! V hipu pa, ko sem imel zopet pasti na tla, sem udaril z rokami ob kamnito steno. Tedaj sem začutil bolečino in ta mi je vrnila popolno zavest.

Nisem imel veliko snovi za tuhtanje. Bolečine po vsem telesu so mi pričale, da bržkone ne bom več zmogel velikih naporov. Zaradi krvavitve sem tudi precej oslabel. Vrhu tega je bil v oni ledenici tak mraz, da kar nisem čutil svojih udov, tembolj, ker sem bil ves premočen. Pomoči nisem mogel pričakovati nikake, ker tja gori pride kvečjemu enkrat na leto kak meni podoben čudak; drugi uvidevajo, da nimajo tam kaj iskati. Zato mi sploh ni prišlo na misel, da bi klical na pomoč z znamenji in tako tratil čas. Rajši sem pogledal, kako si bom sam pomagal iz razpoke. Navzgor sem kmalu uvidel, da ne morem. Razpoka je bila približno štirikrat globlja, kot sem jaz visok, torej najmanj 6 do 7 metrov. Poleg tega so bile ledene stene pregladke, da bi nudile trenja za plezanje kakor v kaminih. Vsaj pri vrhu, ko bi hotel iz razpoke na ledenik, bi mi gotovo zopet zdrsnilo v razpoko, samo da najbrž ne več tako srečno kot prvikrat.

Kakor sem prej povedal, je segala razpoka počez od desnega ledenikovega roba proti sredi. Šel sem torej po njej do začetka, to je do stene, na katero je z desnim robom mejil ledenik. Tu se je razpoka spajala z razpoko med steno in ledenikom. Splazil sem se vanjo in iskal izhoda. Razpoka je sicer držala na prosto, a končevala se je s 4 do 5 metrov visokim prepadom. Plezanje je bilo tu izključeno, ker je prepad tvoril polmetrski previs. Pod njim pa se je nadaljevala črna razpoka med steno in ledenikom. Če bi skočil, bi padel naravnost v to razpoko; če bi se pa ujel na ledu, bi ne mogel priti na površje ledenika. Toda skok sem si izbil iz glave, ker ni bilo pričakovati, da se ujamem, posebno z močmi, ki so mi bile še na voljo. Ker sem imel s seboj vrv, sem začel raje iskati v steni primernega skalnega nosu, kamor bi obesil zanko, ki sem si jo napravil iz hlačnega jermena. Šele tedaj sem spoznal in zares občutil, da je stvar resna. Kajti skala je bila gladka ko šipa; nobene začlembe, niti enega oprimka ali stopinje, še manj pa nosu! Kavljev nisem imel, pa bi mi tudi nič ne služili, ker ni bilo v steni nobene špranje ali česa podobnega. Začel sem misliti na možnost, da ostanem tam pod ledom živ pokopan.

Če bi imel cepin pri sebi, bi si lahko pomagal, a tako mi ni bilo mogoče, ker je cepin ostal zabit v ledu nad razpoko. Že sem si hotel nastaviti dereze, da bi poskusil splezati po razpoki navzgor do vrha s pomočjo gozdenja kakor v kaminu, ko sem opazil v skalnati steni majhen nos, ki je za 3 centimetre molel iz stene, ravno toliko, da se je dal jermen nanj obesiti. Kamen je bil sicer trd, da bi se ne odtrgal, možnost pa je bila, da skoči jermen z nosu, medtem ko bi se jaz spuščal po vrvi. Pomagal sem si s tem, da sem nos na obeh krajih s kamnom tako natolkel, da je dobil ostre robove, ki so se zajedli v jermen, ko sem se prav lahkotno zagugal čez previs. Ker sem visel ravno nad razpoko, sem zakolebal tako, da sem z nogami dosegel sneg in se tam zasidral. Potem sem potegnil vrv k sebi, jo spravil in sem bil — rešen?

Ker je bilo še kakih 50 metrov ledenika pod menoj, cepina pa nisem imel, bi bil vsak krščanski alpinist vsaj toliko pameten, da bi si po tolikih slabih izkušnjah s čevlji nataknil dereze. Prej sem imel vsaj cepin, pa sem zletel; sedaj sem pa brez cepina! No, jaz nisem bil toliko pameten, dasi so mi bile dereze na nahrbtniku v precejšnjo napoto. Pa ne le to. Bil sem še toliko

nespameten, da sem hotel razpoko v ledeniku obiti in tako rešiti svoj cepin. Kajpada kar brez derez — kakor da sem vsemogočen! Tako skrajna neprevidnost je morda umljiva samo onim, ki jih je že usoda vsaj toliko pretresla, kakor je mene tisti dan. Bil sem zaziban v popolno brezbrižnost do življenja. Pri polni zavesti sem bil le takrat, ko sem se po vrvi spuščal, takrat nisem pozabil na nič, kar je bilo za mojo rešitev potrebno. Ko sem se pa rešil, me je to tako onespametilo, da sem se hotel kar sprehajati čez ledenik. V takem razpoloženju bi bil prej vriskaje preskočil previs — za večno.

Komaj sem naredil prve korake na površje ledenika, sem seveda zopet zdrknil in zletel do konca ledišča, kjer sem se ustavil v kamenju. Med drčanjem me je hotelo obrniti tako, da bi priletel z glavo naprej v kamenje. Tega sem se rešil s krmarjenjem z nogami in z rokami. Priletel sem sicer z veliko silo v kamenje, a z nogami naprej, saj sem jih izprožil kot vzmeti, tako da je ostalo telo nepoškodovano. Obtolkel sem se pač; roke sem imel vse popraskane in zatečene. A najhuje je bilo, da sem izgubil cepin in z njim vso dobro voljo. Bilo mi je, kakor da zapuščam ponesrečenega tovariša; žalosten sem se oziral za njim in odslej je moj korak izgubil velik del svoje prejšnje zanesljivosti. Prej sem tekal po kamenju, zdaj pa sem se spotikal, kakor da nisem več planinec. Sklenil sem, da si ne kupim drugega cepina, ampak moram ravno tega rešiti; saj mi je tudi on tolikokrat rešil življenje!

Polno zavest in zato smotrnost so mi torej zbujali močni doživljaji, na primer vselej, kadar sem zdrknil, ko sem opazil, da nimam kam obesiti zanke itd. Pri zmanjšani zavesti pa sem ravnal malomarno. Zmanjšala pa se mi je zavest zaradi prevelikih naporov in utrujenosti, ki so me oropale telesnih (in tudi možganskih) energij.

Svojih ran nisem ne izpral ne obvezal. Pustil sem jih malomarno, kakor so bile. Bil sem ves krvav po obrazu, po obleki, po prsih, vse se me je kar prijemalo. Bilo pa je dobro, da se ran nisem dotaknil. V njih se je kri strdila; ker sem jo pozneje izpral le tam, kjer sem vedel, da nimam rane, se rane niso mogle okužiti. Tako sta se mi dve rani zacelili že v štirih dneh, tretja, največja, pa v sedmih, dasi sem mislil, da jih bom mesec dni nosil. Buške so mi ostale seveda dlje časa. Po tej izkušnji ne nosim nič več joda in obližev v hribe.

Ko sem se rešil iz ledene pasti, sem začel bloditi po megli. Markacij nisem našel, pa se tudi nisem nič menil zanje. Hodil sem tjavendan naprej. Po eni uri topega tavanja, polnega raznih križev in težav, sem opazil — ker se je megla nekoliko dvignila —, da hodim proti vzhodu po pobočju Velike dnine. Tedaj sem se odločil, da grem naprej v tej smeri do Vršiča, od tam pa v Kranjsko Goro in domov. Bil sem zaradi izgube cepina tako slabo razpoložen, da so se mi zdeli hribi prezahrbtni in prehinavski, da bi turo še nadaljeval. Kar zastudila so se mi snežišča in še zdaj jim ne zaupam. Grozni molk obdajajočih me gora se mi je zdel izdajalski. Deloma to in deloma moje telesno stanje ter izguba cepina, vse to je bilo dovolj silno, da je premagalo mojo trmo za dokončanje ture.

Moja muhava trdovratnost je bila prvikrat poražena, a temeljito!

MANJ ZNANA DEŽELA, KI JE IDEALEN, A SLOVENCEM PREMALO ZNAN TREKINŠKI IN ALPINISTIČNI CILJ

BOLIVIJSKA CORDILLERA REAL

MIRE STEINBUCH

Zakaj ravno Bolivija in ne Peru? Na to odločitev sta vplivala predvsem dva razloga. Bral in slišal sem, da je Bolivija precej bolj varna dežela, kar zadeva kraje in rope. Med vsem svojim bivanjem se niti enkrat nismo čutili ogrožene, niti nas niso okradli. Drugi razlog pa je ta, da je turistično precej manj razvita od Peruja.

SPLOŠNO

Bolivija je najrevnejša, najvišja in najbolj izolirana latinskoameriška republika. Bruto nacionalni dohodek je 640 $ na prebivalca. Povprečna življenjska doba je okoli 55 let. Ima okoli 6,5 milijona prebivalcev in meri skoraj 1,100.000 km^2. 50 do 60 odstotkov je Indijancev, ki govorijo jezik aymara in quechua. Okoli 35 odstotkov je mesticev, en odstotek ljudi je afriškega izvora, ostalo pa je mešanica narodov iz Evrope. Uradni jezik je španščina, ki jo govori okoli 60 do 70 odstotkov ljudi.

Uradno glavno mesto je Sucre, dejansko pa je La Paz z več kot 1,5 milijona prebivalcev. Razprostira se na višini 3600 do 4000 metrov nad morjem. V lapaških lekarnah prodajajo tablete paracetamol in/ali micoren, ki lajšajo težave pri lažji obliki višinske bolezni, soroche po španisko. Ker priletiš na 4000 metrov, ti ta nadloga skoraj gotovo ne uide.

Bolivijski čas je štiri ure za Greenwichem. Poldne v La Pazu je štiri popoldne v Londonu. Med Ljubljano in La Pazom je okoli 6 ur razlike.

Dolžina dneva v juniju in juliju je dobrih 10 ur (od približno 7. zjutraj do nekaj čez 17. popoldne). Znoči se hitro, skoraj brez mraka.

Pijte samo prevreto (vreti mora 8 do 10 minut) ali ustekleničeno ali kemično očiščeno vodo. Tablete za čiščenje vode naj bodo na osnovi joda, ker ta uniči tudi amebe. To velja tudi za vodo iz jezerov ali rek v neokrnjeni naravi. Nad zajetjem se običajno pasejo črede lam in alpak, ki zasvinjajo vodo. Priporočljivo je jesti v lokalih, ki so polni domačinov. To je znak, da je hrana dobra, da ni predrago in da je osebje dovolj čisto. Sadje je treba oprati s kupljeno vodo ali še bolje — olupiti. Voda iz vodovoda za nas ni pitna. Liter ustekleničene vode stane 3 bolivianose.

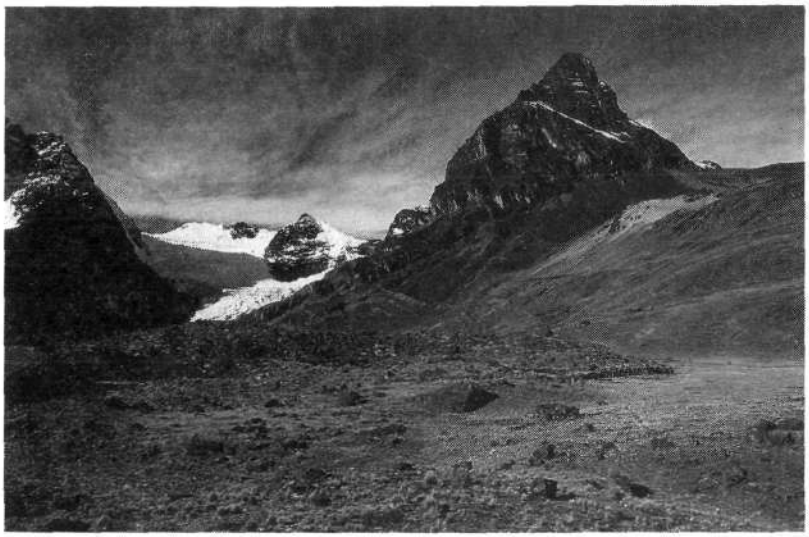

V baznem taboru pod Condoririjem Foto: Mire Steinbuch

TEČAJ IN CENE

V času našega bivanja, od 16. junija do 15. julija 1996, smo za ameriški dolar v gotovini dobili 5,06 bolivianosa, potovalne čeke pa smo menjali po 5,03 bolivianosa. Kot tujo valuto je v Boliviji najbolje imeti dolarje, ki jih lahko menjaš tudi na ulici. Kreditne kartice so prav tako uporabne.

Letališka taksa ob odhodu iz La Paza je 20 dolarjev in jo je treba plačati v dolarjih! Taksi z letališča do centra La Paza stane 6 dolarjev.

Navadne plinske kartuše prodajajo različne potovalne agencije po 10 do 12 bolivianosov. Nikjer pa nisem videl mešanice propan-butan in epigas bombic z navojem. Te sem varno prešvercal iz Ljubljane. Odlično so se obnesle tudi na temperaturi -17 ° C.

Glede prevozov v hribe so zanesljivi samo tisti prevozniki, ki ponujajo džipe s 4WD. Ne nasedaj ponudbam taksistov, saj se bo vožnja končala že pri prvi večji luknji ali jezercu na makadamski cesti! Cene se med posameznimi agencijami razlikujejo tudi do 40 dolarjev. Mi smo imeli srečo, da smo našli agencijo Sarañani na Calle Sagárnaga. Eden od treh lastnikov, **don Gonzalo**, odlično govori angleško in je bil naš šofer vedno, kadar smo potrebovali prevoz. So cenejši od drugih in zelo zanesljivi. Prevoz do Tunija pod Condoririjem nas je stal 70 dolarjev, do prelaza Zongo pod Huayno Potosi pa 60 dolarjev.

Spali smo v hotelu Torino, ki v Lonely Planetu spada med bottom end, vendar je osebje zelo prijazno. Za tripostelno sobo smo plačali 60 bolivianosov na noč. Imajo toplo vodo, kadar je ne zmanjka. Uslužbenec **Felipe** ima Slovence zelo v čislih in nam je s ponosom pokazal uro, ki mu jo je lani podaril **Branko**.

Hrana v La Pazu je dobra in poceni. Za 50 bolivianosov se naješ in napiješ kot gospod. Njihovo pivo se imenuje paceña in je še slabše od uniona. Takiña je samo nekoliko boljše. Odlična pijača je chufly — mešanica singanija (žganja iz grozdja), ingverjevega piva in limone. Tudi pisco sour je treba poskusiti, vendar ne po komaj preboleli driski, ker se ta takoj ponovi.

Imeli smo okoli 100 kilogramov prtljage, za katero so nam Indijanke do baznega tabora pri jezeru Condoriri zaračunale po 25 bolivianosov za tovor. Na konja, mulo ali osla pa privežejo do 25 kilogramov. Lamo kot tovorno žival tisti, ki imajo slabe izkušnje z njo, odsvetujejo. Ko pobezlja, jo je silno težko ujeti.

V taboru je neki slinasti Indijanec po imenu **Roberto** kazal list papirja z angleškim besedilom, da je comunario in da sme pobirati po 18 bolivianosov na dan od vsakega šotora za vzdrževanje reda. Mi se nismo hoteli meniti z njim. Z eno od Indijank smo se dogovorili, da nam bo za 10 bolivianosov na dan pazila šotor in opremo, ko bomo na turi.

V taboru pod Condoririjem smo od Indijank kupili kokošja jajca po 1 boliviano kos.

Nosač od prelaza Zongo do Acampamenta Argentino na višini 5500 metrov ima tarifo 15 dolarjev za gor in dol. Ker pa sem bil gringo loco, je nažical 20 dolarjev.

Hrano za v hribe smo kupovali kar na tržnici, enkrat pa v edinem supermarketu na Calle Sanchez, za katerega nam je uspelo zvedeti. Do njega smo se pripeljali z radio-taksijem, ki ima enotno tarifo po vsem La Pazu (5 ali 6 bolivianosov) ne glede na razdaljo.

KAJ OBVEZNO POTREBUJEŠ

Obvezno je cepljenje proti rumeni mrzlici. Za 3500 tolarjev smo ga opravili na Trubarjevi ulici za Centralno lekarno v Ljubljani. Izkaznico o cepljenju je treba imeti s seboj. Slovenci potrebujemo vizo. Dobi se jo na bolivijskem konzulatu na Dunaju in je brezplačna. Komur pa se ne ljubi gor, lahko stopi do ljubljanskega Kompasa. Nam jo je za 4500 tolarjev po osebi priskrbel v desetih dneh.

Obvezna je tudi letalska karta, seveda če potuješ z letalom. Mi smo leteli z Aerolineas Argentinas za približno 1700 nemških mark. Odhod in prihod je bil v Celovcu.

LITERATURA

V knjigarni Los amigos del libro na Calle Mercado imajo zemljevide gorá in območij. Karti Condoririja in Huayne Potosi sta vsaka po 38 bolivianosov. Za špansko-angleški in angleško-španski slovar v eni knjigi sem plačal 20 bolivianosov.
Dobro je poznati cilje, preden se odpraviš od doma. Zato sem se odpeljal v München k Schusterju, kjer sem kupil vodnik *Die Königskordillere*. Avtorja sta **R. Pecher** in **W. Schmiemann**. Dobil sem še zemljevid Illimanija in Illampuja. Več pa niso imeli. Bolivija ni Peru, z literaturo in zemljevidi je bolj slabo. Odličen splošni vodnik pa je knjiga iz zbirke Lonely Planet »Bolivia«. Občasno se dobi v MK in DZS, mogoče še kje drugje. Sposodil sem si vodnik **Alaina Mesilija** »Cordillera Real de los Andes Bolivia« in prevedel tisto, kar me je zanimalo. Med bivanjem v La Pazu pa mi je **don Gonzalo** povedal žalostno zgodbo o tem francoskem alpinistu, ki se je preselil v Bolivijo. Pisec, ki je preplezal veliko prvenstvenih smeri v Cordilleri Real, se je zaljubil v neko žensko, ki je bila ekstremna levičarka in članica neke teroristične skupine. Ko so nekje nastavili bombo, je bil menda poleg tudi Mesili. Ujeli so jih in možak je dobil 10 let aresta. Strašna kazen za alpinista.
Za splošen vpogled v Bolivijo je dobra knjiga **Maksa Ferlana** »Bolivija — čez drn in strn po inkovskih poteh«. Kdor bi se rad podrobneje seznanil z inkovsko zgodovino, naj prebere knjigo Osvojitev Peruja, ki jo je napisal **William Prescott**. V Planinskih vestnikih se občasno pojavijo članki naših odprav (primorska, akademska, mariborska...).
Ker domačini praviloma ne govore tujih jezikov, se je močno priporočljivo naučiti vsaj nekaj osnovnih fraz. »Cuatro cervezas grandes, por favor« pomeni, na primer »Štiri velike pive, prosim«; »Una trucha al horno con patatas, por favor« pomeni »Eno pečeno postrv s krompirjem, prosim«.
Kdor bi se rad naučil špansko, ima na voljo naslednje knjige:

- **Anton Grad**: Španščina, DZS;
- Cicero : Španščina v treh mesecih, MK (tudi kasete);
- Španjolski s izgovorom, Zagreb;
- Latin American Spanish phrasebook, Lonely Planet;
- različni CD-romi s tečaji španskega jezika.

Verjetno pa se poleg naštetih knjig dobi še kaj drugega.

PODNEBJE

Poletna deževna doba traja od novembra do marca. Značilne so dnevne poletne nevihte, poplave, mrzli vetrovi z Altiplana, blato, megla, oblaki do tal, sneg v La Pazu ni nič nenavadnega. Včasih pa je namesto teh nevšečnosti tudi daljše obdobje lepega vremena.
Zimska suha doba traja od maja do septembra. Klima je bolj suha in prijetnejša. Nočne temperature so znatno nižje od dnevnih, v hribih okoli -15 ° C (tudi -30 ni nič izjemnega). Padavin je bistveno manj, so pa vendarle. (Junija 1995 so imeli alpinisti na Illimaniju velike probleme zaradi snežnih viharjev: trije mrtvi Avstrijci, en hudo ozebel).
Teoretično najprimernejši čas za obisk je od srede maja do konca julija. Vendar je tudi avgust lahko še čisto v redu.
Med našim enomesečnim bivanjem smo imeli pretežno zelo ugodno vreme in odlične razmere v hribih. 14 dni je bilo nebo jasno in brez oblačka. Ostale dni je bilo pretežno jasno z občasno oblačnostjo. Eno noč je v La Pazu deževalo, višje pa snežilo. Pod Condoririjem smo imeli v enem popoldnevu dve snežni plohi. Dvakrat je pihal veter do 100 kilometrov na uro. Sneg je bil predelan in odličen za hojo in plezanje. Plazov ni bilo.
Dnevne temperature v La Pazu so se gibale med 9 in 16 ° C, nočne pa malo nad ničlo in nekaj stopinj pod njo.
V hribih so nočne temperature nihale od -5 ° do -17 ° C, dnevne pa so bile nad ničlo.

Povprečne najvišje in najnižje temperature v La Pazu v Celzijevih stopinjah:

jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	avg	sep	okt	nov	dec
18	18	18	19	17	17	17	17	18	19	19	19
6	6	6	5	3	2	1	2	3	5	6	6

Povprečna količina padavin v La Pazu v mm:

jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	avg	sep	okt	nov	dec
138	87	80	32	2	2	2	3	25	50	51	88

Pomlad v tolminskih gorah

LJUBKA ŠORLI

Po sivih skalah drobno vresje rdi.
V pomladni plašč se strmi breg ogrinja;
neslišna v mehkem mahu je stopinja.
Na Rdečem robu zadnji sneg kopni.

Po sivih skalah drobno vresje rdi.
Buči v globeli pod menoj Tolminka —
v resnobi svoji kot planinka,
ki dušo kras gora ji bogati.

Po sivih skalah drobno vresje rdi.
Pogled se ustavlja mi ob skriti jami —
kaj, če ob njej se modri Dante vzdrami?
V prepad zamolklo kamen se vali.

NORVEŽAN BOERGE OUSLAND JE PRVI SAM PREK JUŽNEGA TEČAJA PREČIL ANTARKTIKO

66 SAMOTNIH DNI LEDENIH PROSTRANSTEV

Po 66 dneh hoje na smučeh in v drugem delu tudi z dobrodošlo pomočjo vetra v prirejenem jadralnem padalu je norveški polarni pustolovec **Boerge Ousland** prve dni letošnjega leta, prav v času, ko so bili na Antarktiki tudi slovenski alpinisti **Viki Grošelj, Stane Klemenc** in **Rafko Vodišek** ter njihova hrvaška kolega **Stipe Božić** in **Joško Bojić**, vpežen v svoje sani dosegel novozelandsko bazo Scott na obalah zaledenelega Rossovega morja in kot prvi Zemljan prehodil Antarktiko. Od otoka Berkner v Weddelovem morju do novozelandske baze Scott, ki je še dobrih sto kilometrov od ameriške baze McMurdo, ki je bila njegov prvotni cilj, je prvi zmagovalec Antarktike na smučeh in s pomočjo vetra prehodil 2829 kilometrov.

Boerge Ousland, njega dni poklicni potapljač na naftnih ploščadih v Severnem morju, se je tega podviga prvič lotil že 7. novembra 1995, v času južnega poletja, ko so tam temperature nekoliko znosnejše. Po 44 dneh je prismučal na Južni tečaj in potem po štirih dneh nadaljevanja čez Antarktiko skoraj umrl zaradi hudih omrzlin. Če je hotel ostati živ, se je moral vrniti na Južni tečaj, od koder so ga prepeljali v civilizacijo. V drugem poskusu je bil izredno hiter in predvsem uspešen. Tako imajo zdaj Norvežani na Južnem tečaju vsa prvenstva: prvi človek, ki je prišel na najjužnejšo točko Zemlje, je bil Norvežan, prva ženska, ki ji je to uspelo, Norvežanka, zdaj je Norvežanu uspelo še prvo samostojno prečenje ogromne ledene celine.

NEUSPELI POSKUSI

Najbrž nihče natančno ne ve, kaj žene človeka, da se loti najbolj ekstremnih preizkušenj in pustolovščin, med katerimi gre še posebno mesto samostojnemu prečenju okoli 2700 kilometrov ledenih puščav Antarktike, celine, ki so jo nekoč imenovali Terra australis incognita in ki ima kar 99 odstotkov ledu z vsega našega planeta. Do prvih letošnjih januarskih dni Antarktike ni uspelo prepešačiti ali presmučati še nikomur, poskušalo pa jih je že nekaj. Še najbližje cilju sta bila Angleža **sir Ranulph Fiennes** in **Michael Stroud** leta 1992, ko sta po 95 dneh prezebanja in mučenja samega sebe po prepešačenih in presmučanih 2152 kilometrih po radijskih zvezah komajda še priklicala na pomoč reševalno letalo iz novozelandske raziskovalne baze Scott. Angležema je takrat do cilja manjkalo »samo« 540 kilometrov.

Po tej neuspešni pustolovščini so ledeno celino na južnem dnu našega planeta poskušali vsak zase premagati samo še trije podobni norci med ekstremnimi polarnimi sprehajalci: Norvežan Boerge Ousland, Poljak **Marek Kaminski** in Angež **Roger Mears**, ki so se Antarktike lotili predlanskim malone istočasno z otoka Berkner v Weddellovem morju, vendar so morali vsi trije odnehati, Angež že po desetih dneh, Norvežan in

Berge Ousland, prvi človek, ki je bil na Severnem in Južnem tečaju in ki je prek Južnega pola sam prečil Antarktiko.

Poljak pa približno na polovici poti. Za Kaminskega so dva tedna celo mislili, da ga je vzela bela celina, saj se njegov radijski odzivnik ni več oglašal. Boerge Ousland je prišel na Južni pol in nadaljeval pot, čeprav je njegovo početje zaradi krvavih odrgnin in zmrzlin na stegnih med nogami bolj spominjalo na samomor. Dne 29. decembra 1995, štiri dni po odhodu iz ameriške baze na Južnem tečaju in po prehojenih in presmučanih več kot 1350 kilometrih, je vendarle moral poklicati letalo, ki ga je rešilo smrti. Doma je ženi in novinarjem obljubil, da se Antarktiki nekaj časa ne bo približal niti v sanjah.

PET ANTARKTIČNIH ULTRAMARATONCEV

Vendar ni dolgo zdržal. Lanskega 15. novembra je vnovič odšel z otoka Berkner, čeprav je vedel, kaj ga čaka. Na tej celini ledeni vetrovi lahko potegnejo s hitrostjo do 300 kilometrov na uro, temperatura pa je poleti, ko bo trajala njegova avantura, v toplejših dneh 15 do 20 stopinj pod ničlo. V nekdanji sovjetski antarktični raziskovalni postaji Vostok blizu geomagnetnega južnega pola, ki so jo Rusi predlanskim zaradi denarnih težav zaprli, znaša, na primer, uradno izmerjena povprečna letna temperatura -56 stopinj Celzija, povprečna januarska, poletna torej, -33, pozimi pa tudi -70 stopinj in še več.

Boerge Ousland je vdrugo začel mnogo hitreje, kot je celo sam pričakoval in predvideval. Lahko bi se zdelo, kot da se je bal štirih tekmecev, ki so se praktično iz istega izhodišča, z otoka Berkner, podali na približno enako pustolovščino: poleg Poljaka Kaminskega še Angleža Roger Mears in poraženec iz leta 1992 sir Ranulph Twistleton-Wykeham Fiennes ter poleg njih

še polarni samotar iz Južne Koreje **Wo**. Slednji je bil edini novinec v tej samomorilski konkurenci. Vsi so bili približno enako opremljeni in pripravljeni, vsi so imeli pred seboj približno 2700 kilometrov dolgo ledeno in od vetrov bičano traso: otok Berkner—Južni tečaj—ameriška antarktična postaja McMurdo na ledenih obalah Rossovega morja.

Norvežan je v prvih 20 dneh pustil za seboj kar 735 kilometrov, kar pomeni, da jih je povprečno zmogel skoraj 37 na dan. Bistveno hitreje mu je šlo kot leto dni prej, ko je do Južnega tečaja zmogel dnevno povprečno 30,6 kilometra.

Peterica antarktičnih ultramaratoncev se s poti ni nikomur oglašala, samo njihove pozicije so prek satelitov prihajale v Pariz, Oslo, London, Varšavo in Seul, kjer so od daleč spremljali napredovanje izzivalcev usode, medtem ko so imeli nekateri od avanturistov na Beli celini svoje ekipe, da bi v najhujši sili posredovale.

Čeprav ni šlo za tekmo in je ni hotel pred začetkom nihče tako predstavljati, je bil domala hkratni poskus peterice, kdo bo prvi brez tuje pomoči premagal Antarktiko, v resnici prav to. To je bila tekma, nevarna tekma in nič drugega. Norvežan in Poljak, ki sta do lanskega novembra že oba stala tako na Severnem kot na Južnem tečaju, Norvežan v razmaku 21 mesecev in Poljak v enem letu, s tem, da je Severni tečaj dosegel skupaj z rojakom **Wojciechom Moskalom**, 27. decembra 1995 pa je na Južni tečaj prišel v 53 dneh in ga je hitrejši Norvežan, ki je za enako pot porabil devet dni manj, nekje vmes nevede prehitel, sta se že med pripravami obnašala kot tekmeca. Enako ozračje je bilo v njunih taborih v Varšavi in Oslu.

38 DNI DO JUŽNEGA TEČAJA

Ko je 35-letni Boerge Ousland 7. novembra 1995 z otoka Birkner začel svoj prvi samotarski pohod na Južni tečaj, na 1350 kilometrov dolgo pot, so vsi vedeli, da

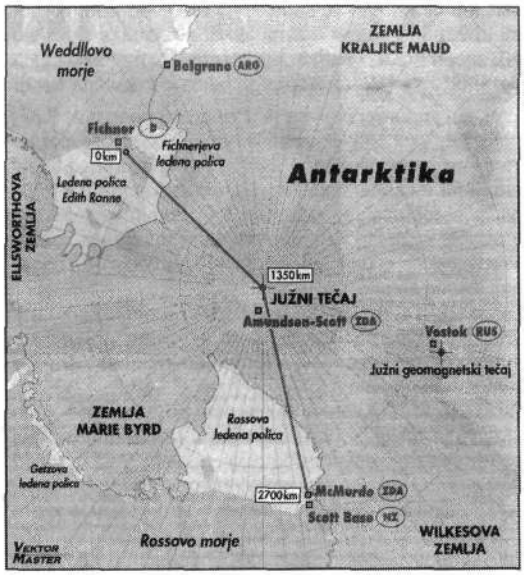

Dvakrat po 1350 kilometrov ledenih prostranstev, ki jih je popolnoma sam in brez tuje pomoči zmogel Norvežan Boerge Ousland.

ima v glavi dva cilja. Najprej je želel čimprej priti do Južnega tečaja in se vpisati v zgodovino kot prvi človek, ki mu je uspelo osvojiti najsevernejšo in najjužnejšo točko našega planeta, potem pa nadaljevati potovanje in opraviti še z naslednjimi 1350 kilometri ledenih brezpotij ter iz ameriškega antarktičnega oporišča McMurdo svetu oznaniti, da je Antarktika naposled osvojena.

Na Južni tečaj je prišel v 44 dneh in si v tamkajšnji bazi tri dni polnil baterije v svojem šotoru, potem pa odšel dalje, čeprav so ga omrzline na notranji strani stegen najresneje opozarjale, da se igra z življenjem. Samo še

Takole je bil 66 dni vpežen v svoje sani in na smučeh Norvežan: več kot dva meseca je potreboval za samostojno prečenje Ledene celine.

štiri dni je vztrajal in samo še nekaj več kot 70 kilometrov druge polovice Antarktike je pustil za seboj do 29. decembra, ko je zmagala njegova pamet in je poklical letalo, da ga je iz ledenega pekla odneslo na toplo.

Prej, kot je nameraval, se je spet podal na to pot. S seboj je lani vzel 180 kilogramov prtljage, ki si jo je skrbno zložil na posebne vlečne sani, s seboj je kajpada vzel prirejene tekaške smuči in majhno jadralno padalo, ki ga je nameraval uporabiti na bolj ravnih antarktičnih predelih, ko bi mu v hrbet pihal veter ter ga nosil dalje. Predvsem pa je bil to pot oborožen z dotedanjimi bogatimi izkušnjami.

Lanskega 14. novembra je bil spet na otoku Birkner v Weddellovem morju, kjer je začel drugo antarktično avanturo. Za seboj je imel celotno evropsko poletje trdega treninga, kajti tokrat v igri ni bil sam.

Drugič je sam prišel na Južni tečaj po 38 dneh hoje in smučanja ter vlečenja težkih sani, na katerih je imel poleg živeža predvsem šotor in padalo. Vsi, ki so od daleč, prek satelita, spremljali njegovo napredovanje, so komajda verjeli, da mu gre tako hitro. Pozneje je pripovedoval, da je lahko kar pogosto in s pridom uporabljal jadralno padalo, da je tako hitreje napredoval in hkrati štedil moči.

HITRO IN NEVARNO JADRANJE PO LEDU

Ko mu je sredi letošnjega januarja, pravzaprav 59. dan poti, do cilja preostalo le še 300 kilometrov ledene puščave, je v svoji podporni bazi v Oslo in pod Patriot Hills na Antarktiki sporočil, da je od 2. do 12. januarja prav zaradi pomoči vetra v lepo napolnjenem jadralnem padalu premagal kar 647 kilometrov, na dan povprečno nekaj več kot 42, so se začeli v obeh taborih že pripravljati na proslavljanje. »Dne 9. januarja, ko sem imel pod seboj za jadranje na tekaških smučeh skorajda idealno podlago in je krepko vleklo v pravo smer, sem v 16 urah naredil rekordnih 221 kilometrov,« je zvečer iz svojega šotorčka po satelitskih radijskih zvezah sporočil Ousland, ki si sicer po prej pripravljenem načrtu ni dovoljeval več kot 10 ali 12 ur pešačenja dnevno.

Kot se je zvedelo precej pozneje, bi takšno smučanje skoraj pogubilo Poljaka Kaminskega. Potem ko je tudi to pot odnehal in prej povzročil precej skrbi svojim daljnim spremljevalcem, ko so z njim izgubili vsakršno radijsko zvezo in ga že skoraj smatrali za izgubljenega, je povedal, da je nekega dne lepo jadral in smučal, ko se je naenkrat zapletel s smučmi in padel, padalo pa ga je kilometre daleč vleklo po ledu, tako da se je precej poškodoval.

»Potem ko sem po Južnem tečaju premagal vse težavne vzpone in vlekel sani navkreber skoraj do nadmorske višine 3000 metrov in se nato dolge dneve počasi spuščal proti vedno zaledenelemu morju, sem že vedel, da tokrat dvoboja z naravo ne morem izgubiti,« je nekaj sto kilometrov pred ciljem bolj sam zase kot za oddaljeno javnost brundal bradati Norvežan. Samo nekajkrat pa je povprašal, kako gre antarktični sprehod njegovim konkurentom, predvsem Angležu in Poljaku. Ko je izvedel, da sta mnogo počasnejša, je le še hitreje pognal.

»Seveda ne bom zmagal čisto sam,« se je skoraj opravičeval. Predvsem vreme in še najbolj veter je imel v mislih, ki sta mu predvsem v drugi polovici tega ledenega mučenja pomagala, da ni izgubljal svojih dragocenih moči s takrat že bistveno lažjim tovorom, naloženim na super lahkih saneh.

Poljak Kaminski je odnehal, potem ko je izračunal, da do dogovorjenega časa nikakor ne bo mogel priti na cilj, v ameriško bazo McMurdo, kjer je bil dogovorjen, da pred koncem kratkega antarktičnega poletja prideta ponj letalo ali ladja.

Smučarska humoreska

IRENA BREŠČAK

Čaven se v snegu blešči kot sadna kupa s smetano, tudi dolga, razpotegnjena Gora je vsa bela, nad njo pa vihra »zastava« — oblačna zavesa, ki naznanja burjo.

Kot štajerski domorodki, izvoženi na Vipavsko, se mi ob pogledu na sneg dogaja kot biku v areni, ki mu torero pred očmi maha z rdečo cunjo (čeprav biki barv ne vidijo).

Skratka, poželjivo in pohlepno gledam iz rjave doline bleščeče se hribe. Spomin hiti v mlada leta, ko sem smučala kot »oldtajmerji«: z lesenimi dilcami, privezanimi z vrvico čez gojzarje, v pumparicah — in to celo na Krvavcu v sedemdesetih letih...

V diano (19 let stara škatla, že skoraj za odpad) naložimo smučke in pancerje za moji prvošolki — gimnazijko in osnovnošolko — ter polpancerje zame. Bencinski kazalec kaže sumljivo proti ničli. Nič zato, gremo pa najprej po bencin!

Zapeljem v Ajdovščino na bencinsko črpalko. Odprem denarnico — v njej pa je s kovanci vred 400 tolarjev drobiža. Kaj sedaj? Domov se mi ne da, do Predmeje pa je le 13 kilometrov. Malo v zadregi razložim črpalkarju, da imam le štiristo tolarjev, pa dobrohotno komentira: »Se pač zgodi!« Nakaplja mi torej okrog 4 litre bencina.

Nakapljali smo bencin in odropotali proti Predmeji. Stara škatla se trese, cvili in stoka, leze pa le. Nad Platnami so še krpe snega, a premalo za smučanje. Skozi predore vozim previdno, ker je cesta malo poledenela. Končno — Predmeja, odeta v zimsko pravljico. Zapeljem v Tiho dolino. Danes ni nič tiha, saj zunaj tuli burja. Ko odprem vrata avta, jih skoraj sname. Razpoloženje moje gimnazijke pade za 10 stopinj Celzija. Odprem prtljažnik, iztovorimo opremo. Jelki, najmlajši, skušam zapeti pancerje. Po 15 minutah truda odneham. Hkrati ugotovim, da imajo moji polpancerji potrgane vezalke. Starejša hči se prestopa in ledeno iztisne: »Gremo domov!«

Obrnem diano, pa zakoplje v sneg. Poskusim znova, a le zatuli in zakoplje. Po kakih petih minutah nažiganja obupam in grem iskat moško pomoč; Gorjani so prijazni ljudje in ni hudir, da ne bi koga našla. Hiše so si prav

RAZSTAVA UMETNIŠKE FOTOGRAFIJE STANETA KLEMENCA V GALERIJI RIKA DEBENJAKA

POTI ISKANJA ANONIMNE LEPOTE

V Galeriji Rika Debenjaka v Kanalu ob Soči so 28. februarja odprli (in 24. marca zvečer zaprli) pregledno razstavo umetniške fotografije **Staneta Klemenca**, 47-letnega fotografa, vrhunskega alpinista, gorskega reševalca, gorskega vodnika in odpravarja.

»Fotografija je moj poklic in na mojo srečo tudi hobi,« je ob otvoritvi dejal avtor, ki se je le dober mesec pred tem vrnil z uspešne odprave na najvišji vrh Antarktike, na pettisočak Mount Vinson. »Enako velja za alpinizem, s katerim se ukvarjam od leta 1971. Fotografija in alpinizem se idealno dopolnjujeta in sta postala moj način razmišljanja in življenja.« Dejal je, da so njegove fotografije predvsem odsev narave, romantične, včasih krute, »vsekakor pa meni zelo blizu, pa naj bo pri nas ali daleč od doma«.

Kot je na predstavitvenem listu, ki ga je ob razstavi izdalo Prosvetno društvo Soča Kanal, zapisal **P. B.** (verjetno **Peter Blažej**), »pomeni pisati o fotografiji Staneta Klemenca isto kot se nenehno spraševati o smiselnosti takega početja. Le kako z besedami izraziti nekaj, kar z vso svojo izrazno močjo govori zase — kot okameneli utrinek avtorjevega videnja lepega.

Malokomu je dano,« piše dalje P. B., »da s svojimi očmi vidi in podoživi toliko raznolike žlahtnosti vseobsegajočega, samo redko izbranim pa, da to videnje ujamejo v objektiv in ga iztrgajo nenehni pozabi človekovega spomina.

Poseben notranji vzgib, ki nenehno tli in vznemirja, žene avtorja vedno znova na pot.

To, kar je slikarju čopič, je fotografu aparat. Slikar lahko ustvarja v ateljeju ali za stojalom v naravi, fotograf pa mora biti nenehno na poti iskanja anonimne lepote.

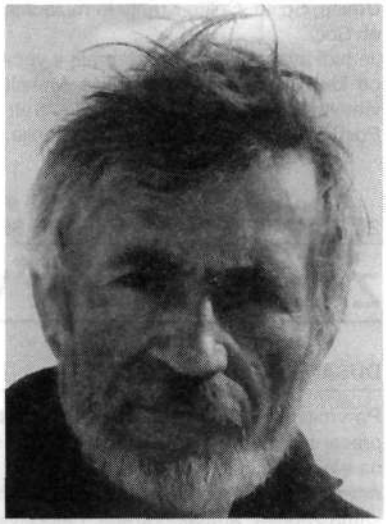

Stane Klemenc, kakršnega zadnja leta poznajo njegovi prijatelji in plezalski tovariši.

Četrt stoletja hodi po tej poti Stane Klemenc. Koliko lepega je ujel v svoj objektiv! A najlepše, najbolj doživete so prav gotovo slike o gorah. To je svet, ki ga izkustveno najbolj pozna; od športnika-plezalca, ki ga sla po zmagi žene k vedno novim izzivom, do tenkočutnega opazovalca notranjega doživljanja divje in neizumetničene lepote gorskega sveta.

Prav to notranje videnje in čutenje, prek katerega se ozira na objektivni svet, dela Klemenčevo fotografijo umetniško. Je hkrati umetniški užitek in razlog za premišljevanje.

Sicer pa razstavljena dela sama govorijo o avtorju najbolj zgovorno in prepričljivo.«

Stane Klemenc se udeležuje alpinističnih odprav od leta 1974, ko je bil na svoji prvi odpravi na Elbrus v Kavkazu. Trikrat je bil doslej na ekspedicijah v Himalaji, dvakrat je vodil odpravi v Patagonijo na jugu južnoameriške celine, štirikrat je bil na Alaski, ker se je zaklel, da bo priplezal na vrh Denalija, kar mu je naposled uspelo predlanskim, na Grenlandiji je s plezalskimi tovariši priplezal na 25 dotlej še neosvojenih gorskih vrhov, bil je na najvišji gori Afrike, 5895 metrov visokem Kilimandžaru, na Borneu na 4101 meter visokem Mt. Kinabaluju, v Čilu na 6900 metrov visokem Ojo del Salado, v Argentini na 6992 metrov visoki Aconcagui, stal je na najvišjem vrhu Avstraloazije, na 5040 metrov visokem Puncak Jayi na Novi Gvineji, letošnjega 5. januarja pa na najvišjem vrhu Antarktike, 5140 metrov visokem Mount Vinsonu. Od najvišjih vrhov vseh celin mu manjka edinole Mount Everest.

Na fotografskem področju se je začel uveljavljati leta 1974, ko je skupaj še z drugimi sodeloval na skupinski

blizu. Pozvonim pri prvi. Nikogar ni doma. Pri drugi je doma samo nona. Pri tretji gospodinja pravi, da so mladi šli v Ajdovščino. Po še nekaj poskusih obupam. Dedci so se očitno vdrli v sneg.

Na srečo kmalu pripelje mimo avto. Možakar je prijazen: potisne avto, ki spelje, in gremo.

Skozi pravljično ledeno pokrajino, po kateri tuli burja, gremo nazaj v dolino. Sinji vrh se koplje v žarkih zahajajočega sonca, ko pristokamo v Lokavec. Tam pa avto crkne. Gimnazijka vzdihne: »Pa ne že spet!« Zagrozi mi, da do naslednjič z diano ne gre več z mano. Mlajša preplašeno sprašuje, kako bomo prišli domov. Ugibam, kaj je narobe. Posveti se mi: bencina je zmanjkalo!

Na srečo stanuje v bližini stanovska kolegica. Od nje pokličem domov in dragi nas pride rešit s kantico bencina. Srečno pripeljem domov, Čaven pa se mi nagajivo smeji.

Po tem dogodku sem s smučmi že dvakrat uspešno orala po Predmeji. Če boste kaj hodili tam okrog in videli polomljeno drevje, se boste mogoče vprašali, ali je bil res samo žled...

razstavi v Kamniku in Domžalah. Na skupinskih razstavah je sodeloval še v Katmanduju v Nepalu in v Barceloni v Španiji v okviru promocije Slovenije na olimpijskih igrah, na samostojnih pa kar šestkrat v Ljubljani ter poleg tega med drugim še v Makarski, Drnišu, Splitu, Celju, Kranju in nazadnje zdaj v Kanalu ob Soči.

Je tudi avtor ali soavtor fotografij v več kot 50 knjigah, od katerih so najpomembnejše Makalu, Everest, Na vrhovih sveta, Od Triglava do treh vrhov sveta, Pozdravljena, Slovenija, Atlas Slovenije, Krajevni leksikon Slovenije in Svetovna dediščina Jugoslavije. V samozaložbi je izdal fotomonografijo Gore, drugi dve fotomonografiji z njegovimi fotografijami sta še Slovenija iz zraka in Triglavski narodni park. Naposled je s svojimi deli sodeloval v številnih koledarjih, predvsem s planinsko tematiko.

Dobro ga poznajo predvsem ljubljanski in okoliški poklicni in amaterski fotografi, ki jim v svojem Dia studiu Klemenc na Tomšičevi ulici v Ljubljani razvija in kopira njihove izdelke.

M. R.

ZAČETKI ALPINIZMA V MARIBORU SEGAJO V TRIDESETA LETA — 4

ZADNJI TABOR V MARTULJKU

DUŠAN VODEB

Po vrnitvi s tabora je večina članov ostala v odseku, precej pa jih je vendarle odpadlo. Različni so pogledi na alpinizem in le malo je tistih, ki jih že prva tura tako navduši, da ne morejo več nazaj, da jim alpinizem ni samo zabava, ampak potreba, neločljiva od njihovega življenja. Razvoj alpinista zahteva svojo pot, počasno, prilagodljivo človekovi naravi, njegovi odpornosti, vzdržljivosti, njegovi duševnosti. Vse to so zahteve, zaradi katerih vzgoja alpinista, predvsem začetni prijemi, ne morejo biti šablonski. Alpinizem ni igra, je celo več kot šport, ker zajema vse to, pa še mnogo več. To je notranje doživetje, veselje, večno iskanje nečesa novega, novih pogledov, prijemov, skal, borbe, pa tudi spoznavanja samega sebe, svoje narave, obvladovanja težav in naporov. Alpinizem je tak, kakor ga kdo spoznava, dojema in občuti.

GRS MARIBOR KOT POSTAJA CELJSKE BAZE

Zato se ne smemo čuditi, če v alpinistične vrste ne more priti vsakdo, da marsikdo odpade, da se odsek z vsakim letom obnavlja.

V mariborski AO pa so vstopali že novi člani in prav je, da jih predstavim: **Lojze** in **Krista Krajger, Velimir Zavrnik, Jožica Marn, Peter Stare, Fedor Pernat, Roman Pukl, Tone Metlika, Vili Balan** in brat **Martin, Vera Kramžar** in brat **Ivo, Vojko Meršnik, Peter Skušek, Jurij Simoniti, Vili Hufnagel, Jože Pečenko, Vlado Leskovar, Franc Gaberšček, K. Žnidarič, Ernest Ajgner, D. Bergant, Ivo Černilec, A. Rozman, Jože Lajtgeb, Viki Winkler, Branko Avsenak, Marjan Muršič, F. Aberšek, F. Lajrer Klep, F. Škerjanec**. Vodstvo AO je v letu 1948 prevzel kot načelnik **Tine Lah**, tretji član iz predvojnega AO, ki se je vrnil v Maribor in tako nasledil **Mirka Lorgerja**. Svojo načelniško dolžnost je Tine takoj upravičil, ko je odseku preskrbel prostor za sestankovanje v hotelu Zamorec v sobi z direktnim vhodom iz Gosposke ulice. Ta uspešen začetek je nadaljeval s tem, da je odseku preskrbel v uporabo majhen star avtobus. To je bila pridobitev, ki je odseku zelo koristila, ko so člani v večjem številu načrtovali odhode na plezalne ture. V posebno korist pa je bil avtobus odseku, ko so se člani z vso opremo odpeljali na vsakoletno taborjenje v Martuljek. Za odplačilo avtobusa je odsek v tem letu priredil planinski ples, z izkupičkom pa je bil avtobus plačan.

V Alpinističnem odseku je bilo tedaj osem članov in 23 pripravnikov. V novih odsekovih prostorih so bili redni sestanki in predavanja, spomladi pa plezalne vaje v skalah ob Lobnici, v skalah na severni strani Uršlje gore in drugod.

V Planinskem društvu Maribor Matica in v organizacijski izvedbi Alpinističnega odseka je bila v letih 1947—1948 vzpostavljena Gorsko reševalna služba kot postaja baze GRS v Celju. Prvi vodja te postaje je bil **Dušan Vodeb**, njega pa je potem nasledil **Lojze Krajger**.

Odsek je tako v poletju 1948, in sicer od 4. do 22. avgusta, priredil svoj drugi alpinistični tabor na Jasenih v Martuljku. Udeležilo se ga je 14 pripravnikov in 5 članov, ki so bili tudi vodje tečaja in vodje navez. Vodstvo tabora je bilo ponovno prepuščeno meni. Preplezali smo na tem taboru v celoti 25 plezalnih smeri, predvsem takih, ki so jih pripravniki lahko obvladali. Tem je bilo taborjenje predvsem namenjeno in zlasti pripravniki so se z izkupičkom preplezanih smeri zadovoljni vrnili v Maribor.

USODNO LETO 1949

Pisalo se je leto 1949. Za marsikoga usodno, tako tudi za mene. Kot oficir sanitetne službe v narodnoosvobodilni vojni sem bil prestavljen najprej v Ljubljano, od tam pa v Sanitetno oficirsko šolo v Beograd. V Beogradu sem zbolel za odprto pljučno TBC in na mah je bilo konec z mojim alpinizmom. Bil je šok, ki ga nikoli nisem mogel preboleti. Več kot 20 let sem iskal izgubljeno moč v zdravljenju po Pohorju in predvsem v Martuljku. **Uroš Župančič** mi je pomagal, kolikor je znal, predvsem s spodbudno besedo in šele v sedemdesetih letih sva potem skupaj prišla v najino dolgo, zadnjo in najlepšo pot iz Planice na Pokljuko, PP. Zavedal sem

se, da mora volja po zdravju prevladati nad vsem. Skale in brezpotja so se ponujala, manjkala pa je moč za pristop. Bilo je hudo, ko sem spet iskal svoj priključek. V gorah je že tako, da ni nič poklonjenega, vse je le v tvoji moči in sposobnosti. Moj spremljevalec mi je bil fotografski aparat. Dvajset let tako, iz zime v poletje, od Pohorja v Martuljek in v Julijce.

Alpinistični odsek je v poletju 1949 spet postavil svoj tabor v Martuljku. Sam se tabora zaradi bolezni nisem želel udeležiti, prosili so me pa, naj grem z njimi le toliko v Martuljek, da izdelam in pripravim potreben načrt plezalnih vzponov, ki naj bi jih opravili udeleženci na taboru. Tabor je vodil načelnik odseka Tine Lah, vseh udeležencev je bilo 25.

V soboto, 13. avgusta, smo se iz Maribora odpeljali z našim starim avtobusom, ki so se mu naprej od Jesenic pokvarile luči in smo se v Martuljek pripeljali v temi, svetili pa smo z ročnimi baterijskimi svetilkami. Še isto noč smo odšli na Jasene, kjer smo prespali deloma v senikih, deloma v Lipovčevi koči.

Naslednji dan je bila nedelja in ves dan je deževalo. Odpadlo je vse plezanje, predvideno za ta dan. Še *danes pa ne vem, zakaj je ta dan prišlo do sprememb* v nekaterih navezah, da so bile drugače sestavljene, kakor smo se dogovorili. Ajgner bi po prvotnem načrtu moral plezati skupaj s Pernatom na Oltar, Leskovar pa na Malo Ponco z Hufnaglom. V spremenjenem načrtu sta potem nameravala na Malo Ponco Ajgner in Leskovar, ki sta se poznala kot delavca iz Tovarne avtomobilov. Oba naj bi skupaj z bratoma Anderlik in Balanom odšla do vrha Špikovega grabna. Tu bi se naveze ločile; Anderlik je nameraval na vrh Špika, Ajgner in Leskovar pa po markantnem krušljivem žlebu nekaj deset metrov od vrha Špikovega grabna iz Gruntovnice na Malo Ponco. Še to je bilo obema skupinama povedano, da v primeru poslabšanja vremena odideta navzdol po Gruntovnici v Krnico. Tako je bilo skupno načrtovano, izpadlo pa je, žal, drugače.

POGUBNA NEIZKUŠENOST

Naslednji dan, v ponedeljek, 15. avgusta, je bilo vreme še vedno neprijazno. Deževalo ni, a je bilo oblačno in megle so bile prav do doline. Taboreči so bili željni plezanja in vse skupine so odšle na pot po izdelanem načrtu. Vsem navezam je bilo ponovno rečeno, da se vrnejo v tabor, če bi se vreme še poslabšalo. Do večera so se naveze vrnile, ni pa bilo Kriste Krajger, ki je s Petrom Skuškom odšla v Pod srce in od tam po smeri Jesih—Potočnik na Frdamane police, in naveze Ajgner—Leskovar, ki je odšla na Malo Ponco. **Stanko Anderlik**, ki je skupaj z Ajgnerjem in Leskovarjem prišel na vrh Špikovega grabna, je po prihodu v tabor povedal, da so se na tistem mestu ločili, ker Leskovar in Ajgner nista želela z njimi v Krnico, ampak sta raje vstopila v ostro skalovje Male Ponce, da tam poiščeta vzporedni žleb, ki bi ju pripeljal v Špikov graben in od tam v Pod srce.

Ta načrt jima je v začetku plezanja po nazobčani severni strani M. Ponce uspeval, ko sta prišla na vrh strmega žleba, po katerem sta hotela navzdol, pa nista našla prave odločitve. Odvezala sta se in Leskovar se je po celi dolžini vrvi spustil navzdol. Ustavil se je na velikem balvanu konec žleba, ko mu je manjkalo le nekaj metrov do grušča v Špikovem grabnu.

Ostaja nejasno, zakaj Leskovar ni nadaljeval poti v Špikov graben, in tudi ne, zakaj se ni Ajgner spustil do Leskovarja. Verjetno ju je zajela noč in gosta megla. Odločila sta se, da vsak na svojem mestu prebijeta noč in zjutraj, ko se bo zdanilo, nadaljujeta plezanje navzdol v Pod srce. Tu pa se je pokazala njuna neizkušenost. Vlegla sta se vsak na svoj nahrbtnik in tam izmučena zaspala. Noč je bila mrzla in dež se je spremenil v sodro. V takem mirujočem stanju, ko sta bila oba poleg vsega še premalo oblečena, je prišlo pri obeh do podhladitve in rešitve zanju ni bilo več.

Iz tabora so zjutraj odšle štiri ekipe na poizvedovanje v Špikov graben in sam sem kar v prvem zaletu skozi Špikov graben prišel v pravi žleb, ki pada z M. Ponce, in na balvanu zagledal ležečega Leskovarja. Ležal je sključen na nahrbtniku, kot da spi, vendar sem takoj vedel, da v njem ni več življenja. Videl sem sicer vrv, ki je padala navzdol, Ajgnerja pa ne. Dolgo sem klical, bilo pa ni niti najmanjšega odziva.

Ničesar več nisem mogel storiti. Obrnil sem se in odhitel v Martuljek. Tudi ostale ekipe, ki so odšle iz tabora na poizvedovanje, so se globoko pretresene vrnile iz Špikovega grabna v tabor.

V Martuljku sem na številki 25 poiskal **Andreja Robiča**. Bil je pred hišo skupaj s članom našega AO Velimirjem Zavrnikom. Vse sem povedal, kje leži Leskovar in kje višje nad njim Ajgner. Preko Robiča so bili obveščeni gorski reševalci z Jesenic, ki so prišli še isti dan in takoj odšli na kraj nesreče. Zvečer so se reševalci ob vrnitvi oglasili v našem taboru in vodja odprave **Janez Krušic** je povedal, da so našli oba ponesrečenca in da bodo oni opravili prenos z M. Ponce v Martuljek. Taborjenje je bilo zaključeno in že naslednji dan smo se z avtobusom odpeljali nazaj v Maribor. Tine Lah je kot vodja tabora oskrbel vse za prevoz obeh ponesrečencev v Maribor in za njihov pokop na Radvanjskem pokopališču.

GORE — SMISEL IN VSEBINA ŽIVLJENJA

Na svoji gorniški poti sem bil dvakrat neusmiljeno prizadet. Prvič julija 1936, ko sta v Severni triglavski steni pred mojimi očmi padla v večnost Savo in Egon in sedaj v Mali Martuljški Ponci, ko se z gore in iz smeri, ki sem jima ju jaz načrtoval, nista vrnila Leskovar in Ajgner. To je zunaj lepot, ki sem jih doživljal v gorah, kjer vendarle ni samo lepota in vse po tvojem, ko v njih vladajo večkrat nepredvidljive zakonitosti.

Meni so ostale gore smisel in vsebina življenja. V alpinizmu sem videl najvišjo stopnjo svojega gorniškega delovanja. Poslovil sem se od alpinističnega odseka in gorske reševalne službe, ker ničesar več nisem mogel prispevati. Ostale pa so mi gore in v njih Uroš. Tako vse do zadnjega, ko mi je bila poklonjena najlepša gorniška pot PP, iz Planice na Pokljuko.

(Konec)

OD KOČNE DO SKUTE IN KAMNIŠKEGA SEDLA

POTOVANJA MED GORAMI IN DOLINAMI

PAVLE ŠEGULA

Poleti 1959 sem bil potreben gorá kot riba vode.
Leto dni poprej sem jeseni za pol leta odrinil na dodatno šolanje v Holandijo, prijazno, vendar za gornika brezupno dolgočasno deželo. To je lep in skrivnosten svet ravnin in vodá, ki ga gorjanci razumemo šele po daljšem času, z obilico dobre volje in domišljije, če je, seveda, kaj premoremo. Šele takrat mine krivična sodba, puščobni videz se umakne občudovanju. Takrat nam tudi tihotni kanali vedo povedati marsikaj lepega.

Bilo je veliko sedenja, veliko ponočevanja ob knjigah, veliko domotožja po domačih in gorah.
Tik pred vrnitvijo me je opomnilo zdravje; preden sem spet smel in mogel v hribe, je poteklo kar precej časa.

Tako sem nekaj mesecev doživljal gore več ali manj le z obujanjem spominov in koval načrte za prihodnje.
Posebno rad sem se spominjal pozne jeseni 1958.

SREČANJE V ČEŠKI KOČI

Pripravljal sem se na odhod v Holandijo, kjer me je čakal polletni študij na Univerzi v Delftu. Za menoj je bilo precej potepov po gorah in nemalo višinskih metrov. Konec oktobra, tik pred odhodom na tuje, naj bi jih na vabilo prijatelja **Jožeta Žvoklja**, imenitnega alpinista in gorskega reševalca iz Kranja, začinil kot gost v navezi v Fuchsovi smeri v severni steni Dolške škrbine.
Večkrat sva se srečala na Storžiču. V Kocarjevi bajti na Kališču smo poslušali njegove pisane zgodbe in pripovedi drugih, med njimi nepozabne, posrečene prigode iz ust reševalca **Lojza Smoleja**, ob katerih smo se vedno znova nasmejali do solz.
Bil je mrzel in turoben večer, ko smo se Jože, Lojze, sodelavec Miha in jaz znašli v prav tako mrzli in od vetrov prezračeni Češki koči.
Od časa do časa nas je med malico gnala na verando radovednost. Zijali smo v ostenja Grintovca, Dolške škrbine in Kočne.
Ko smo oprezali za zvezdami, smo visoko, nekje na poti proti Mlinarskemu sedlu, opazili sestopajočo lučko. Nemudoma se je zganil Jože in se v nočni mir oglasil s svojim priljubljenim jodlanjem.
Lučka se je ustavila, slišati je bilo nekakšno nerazumljivo kričanje.
»Kaj pa šariš tam gori? Mar ne veš, da je poledenelo?«

Iz vpitja smo razbrali, da sta na poti dva človeka. Napredovala sta zelo počasi, drugače pač ni šlo.
Pripravljeni smo bili, da se srečamo z »mejašema«. Ljudje so takrat še pogosto prav prek gorskih brezpotij na skrivaj uhajali čez mejo v tuji svet.
Izkazalo se je, da se navidez poznamo; srečevali smo se v gorah. Bila sta prav srečna, da sta naletela na nas in na odprto kočo. Hotela sta prenočiti v Cojzovi koči, ki pa je bila že zaprta in sta se zato z Grintovca spustila na jezersko stran.
Večer je minil v pripovedih, noč je bila kaj kratka, jutro pa strupeno mrzlo. Znanca sta odšla po svoje, mi štirje pa pod steno.
Na vstopu je Lojze navezal Miho, Jože pa mene. Začelo se je.

DVOJNI NAVEZI NA KOČNI

Smer se mi ni zdela posebno težavna, seveda pa bi se je sam ne lotil. Bilo je zelo mraz, roke so mi kot drugemu med postanki drevenele, ko sem čakal na Jožetove ukaze. Lojz in Miha sta bila hitrejša, saj je bil Miha močnejši, daljši in tudi bolj izurjen in spreten v plezi kot jaz.
Bili smo že visoko in Jožetu se je pričelo vse bolj muditi, zato me je od časa do časa čez strme odseke z vrvjo čisto nealpinistično potegnil kot vrečo, da mi je stiskalo rebra in mi je pohajala sapa.
»Hitreje, hitreje!« me je priganjal in trudil sem se, da mu ustrežem, saj me je plezanje veselilo. Bil sem star 35 let in za svoje pojme kar dobro telesno pripravljen, ob Jožetovem silaštvu pa kljub vsemu prava reva.
Bil sem vesel, ko se je stena kmalu nato položila. Desnico mi je zavoljo napora hromil krč. Ko sem se od notranje strani oprijel neke luske, mi je otrpnila vsa podlaket; tako je bil krč pravzaprav kot naročen...
Miha se mi je ob moji nebogljenosti gromko smejal in Lojz mu je pritrjeval, Jože pa je že spet gnal svojo »Gremo!«.
Smeri je bilo tamkaj pravzaprav že konec. Zlezli smo še na Škrbino in pod preduhom do vrha Kočne. V ude se je počasi spet vračala gibčnost.
Potem smo po Kremžarjevi poti sestopili na Ravni in v *dolino*.
Moje hoje v gore je bilo skoraj za enajst mesecev konec...
Po vrnitvi iz Holandije sem moral zaradi težav z ledvicami neprostovoljno mirovati. Za prvi september me je zdravnik naročil na preiskave v bolnišnico v Šiški.
Zadnji dan avgusta sem ob cigareti pomislil na dokaj liberalen režim v tedanji bolnišnici organov za notranje zadeve. Pacienti so, sicer ne na očeh zdravnikov, kadili po mili volji, če so bili le dovolj pri močeh. Pomislil sem, da sam v brezdelju ne bom nič boljši in se spet, kdove katerič, odločil, da neham kaditi.
Tokrat sem ubral najradikalnejšo možnost — cigarete sem pri priči vrgel v štedilnik. Imel sem srečo. V bolnišnici sem ostal dober teden dni in ves čas brez težav zdržal brez kajenja.
Zdravniki so ugotovili, da me najbrž trpinči ledvični kamen in so mi ob slovesu priporočili mnogo gibanja.
»Včasih kaj lahko pomaga hoja po gorah. Tresljaji, skoki, pretegovanje, gibanje nasploh in mnogo tekočine

lahko pripomorejo, da se kamen premakne ali celo dokončno zapusti sečne organe. Kar na pot!«

SREČANJA SAMOTNEGA POPOTNIKA

Taka terapija mi je prišla kot naročena. Vrnil sem se domov, pripravil nahrbtnik in se čez dan, dva odpravil na pot.

Obsojen sem bil, da hodim sam, svojci in znanci so bili zasedeni ali pa so že porabili letni dopust. Zdravnik se s samohodstvom najbrž ne bi strinjal, a tega ni vedel. Tako sem odšel.

Vreme je bilo lepo, ko sem 15. septembra 1959 s kolesom rinil v klance proti Kamniški Bistrici, kjer sem kolo pustil v shrambi in se ob kokti srečal z znancem iz vojnega časa, španskim borcem **Jožetom Berkopcem-Mišljem**, ki je v letu 1944 opravljal delo komisarja v nekaterih enotah IV. operativne cone. Imel sem ga v prijetnem spominu kot dobrega, preprostega tovariša. Videla se nisva že od leta 1944, torej sva si imela kaj povedati. Zdel se mi je utrujen, za njim so bili težki vojni časi, pa tudi delo v Zveznem sekretariatu za ljudsko obrambo mu v Beogradu najbrž ni dobro delo in ga ni preveč osrečevalo.

V času najinega srečanja je bil sam samcat na oddihu v Sloveniji. Zaželela sva si vse dobro in odšla vsak po svojem. V kokti se je med pomenkom nabrala truma os. Pustil sem jim plen in se odpravil.

Cojzova koča je bila skoraj prazna, naletel pa sem na prijatelja **Toneta Dreščka**. Spoznal sem ga na Dunaju pri Zgornjem Tuštanju v Moravški dolini, ko je bil spremljevalec radiotelegrafista **Otona Hudečka**. Družbo nama je delalo še nekaj neznanih planincev. Oskrbnik je bil redkobeseden, odljuden, mrk in nič kaj prijazen.

Spustil se je večer, v jedilnici smo še malo pokramljali in si povedali, kam nas naslednjega dne vodi pot. Pred spanjem smo se v večernem hladu zbrali pred kočo, kjer je tišina še posebno zgovorna.

Spomnil sem se podobnega poletnega večera, ko sem prav od tam v večerni soparici občudoval čudovit prizor: tik nad temenom Storžiča je, nenaravno velik, visel in svetil tenek rdečkast polmesec. Prizor bi bil vreden umetnikovega čopiča. Mnogo let kasneje je podoben prizor z nasprotne smeri, od cerkvice na Jamniku pri Kropi, ujel v objektiv svojega fotoaparata poročevalec National Geographica.

NEVARNE POTI

Jutro je bilo sveže, nebo čisto »kakor ribje oko«. Nismo se mudili, že zgodaj smo odrinili proti svojim vrhovom.

Najprej me je čakala Kočna. Hoja je bila prijetna, nenaporna, malo navzgor, malo navzdol in po meleh v Dolcih nekoliko dolgočasno do vstopa v vršni del krušljive velikanke.

Sprejel me je vrh z rdečkasto, od strel razbito in razkrojeno skalo, s pogledi v prepade in prelepimi razgledi. Videlo se je daleč, jesensko čisto ozračje je približalo gore in doline do daljnih obzorij.

Visoko nad Grintovcem je negibno čepel majhen črn oblak. Zbujal mi je nelagodje, saj človek nikoli ne ve, kaj v določenem trenutku lahko »pride na misel električnim nabojem«. Preveč so mi še tičali v spominu članki in ugibanja ob skrivnostni smrti neke planinke in izginotju njenega spremljevalca na Kočni dobri dve leti popreje. Bila sta žrtvi strele, ki je njega pahnila čez rob v robno zev Rjave grape, kjer so šele leto dni po nesreči našli nekaj njegovih mumificiranih telesnih ostankov.

Čakala me je še dolga pot, odrinil sem navzdol proti Dolški škrbini.

Tam sem leto, dve poprej hodil z dvema naključnima sopotnicama. Srečali smo se na vrhu, kjer smo malicali in se pomenkovali.

Ena od njiju me je opazovala in mi potem, ko smo nehali, rekla: »Vi ste pa pesimist!«

Presenečen sem jo vprašal: »Kako pa to veste?«

Bila je psihologinja in v oči ji je padlo, ko sem si — po svoji utečeni navadi — najboljše zalogaje prihranil za konec. Zdi se mi, da se ni zmotila.

Ko smo se skupaj vračali, se je spremljevalk iznenada polotil strah. Po sestopu s skal sta kar obtičali, čeprav je tisti del pred preduhom prav lepa, varna, celo široka stezica. Nazadnje se je najbolj boječa med hojo oprijela ratišča mojega cepina. Tehnično nekoristen, povsem simboličen ukrep! Blažev žegen! Pomagalo pa je. Ko smo se preplazili skozi špranjo, je ukletost prešla...

SPOMINI NA PREDVOJNO LETO

Taki so bili spomini. Tokrat sem sam naglo sestopil do najnižje točke v globeli med Kočno in Grintovcem in se lotil strmega boka Grintovca.

Na vrhu je bilo lepo, jesensko toplo.

Oblak črnuh je odveslal proti Skuti in me osrečil. Elektrike se mi nekaj časa ne bo treba bati. Spet širni razgledi z malce spremenjeno panoramo, z drugačno osvetlitvijo in sencami. Nikjer žive duše. Povsod mir, ki ga je le od časa do časa zmotil hrup letala v zračnem koridorju. Visoko in kar pogosto so se spreletavale srebrne ptice, za katerimi so se vlekli beli repi in se kodrale meglička. Sicer pa je bila vsepovsod blažena samota. Nobenega sledu o bolečinah.

Prek zoprno naloženega kamenja sem bil hitro na Mlinarskem sedlu. Misli so mi upravičeno ušle devetnajst let nazaj.

Ob zaključku šolskega leta 1940 je sprva kazalo, da se mi bodo izpolnili upi. Mikala me je Kočna, privlačil Grintovec, česa več si takrat nisem niti upal želeti.

Potem pa so načrti nepričakovano splavali po vodi.

Takoj ko so se pričele velike počitnice, me je v mestu srečal občinski delovodja, gospod **Malovrh**, oče znanih kranjskih gornikov in alpinistov Mihe in Ceneta.

»Kaj boš počel med počitnicami?«

»Na Kočno grem!« sem odvrnil brez pomišljanja.

»Kočna bo počakala. Jutri se oglasi pri meni! Potrebujem figuranta!«

In tako sem bil nato vse poletje od zore do mraka na nogah s trasirko v rokah. Ljubljanski geometer **Mandelj** je premeril ves levi naseljeni breg Kokre od Čirčič do

Britofa. Bil sem mlad, zato me delo ni preveč utrujalo, čeprav sem kako stvar opravil še namesto priletnega bolehnega tovariša Jančeta. Mimogrede sem na marsikaterem plotu naredil tezno stojo na rokah in med tekanjem pogosto pogledoval proti goram, premišljujoč, kdaj pridejo na vrsto tudi te...

PRVO PLEZANJE V PRAVI STENI

Aprila 1941 so nas zasedli Nemci, začeli so se drugi časi. Hitro smo se zapletli v skrivno delo OF, rovarili proti okupatorju in včasih zašli tudi na Storžič. Od tam smo občudovali divje rogljato rdečkasto zahodno ostenje Kočne, ob katerem se komaj opazno odraža jugovzhodni del gladke piramide Grintovca z ošiljenim vrhom.

Tistega septembra me je nekaj let starejši znanec Milan povabil, da se pridružim njegovi maloštevilni družbi. Šli naj bi do Češke koče in naslednjega dne plezali v razu Dolgega hrbta.

Pozno zvečer smo tik pred mrakom prišli do zapuščene in osamele Češke koče. Ponoči se nam je pridružil še postavni **Ljubo Grabnar** z Jezerskega, ki je kasneje padel kot partizan. V sicer jasno, hladno noč je s pošastnimi glasovi tožil in zavijal divji veter.

Prva noč v Kamniških in Savinjskih Alpah je bila kratka, malce napeta. Premišljal sem, kako bo v razu, saj dotlej še nikoli nisem plezal v družbi pravih plezalcev in v pravi steni; zato sem imel tremo, ki za nevajenega začetnika ni ravno uspavalno sredstvo...

Jutro je bilo vedro, mi pa kasni. Fantje so se preveč obirali, saj sta bili z Milanom in Mitjo tudi njuni prijateljici. Predno smo se spravili do skal, so vrhove gora že ovijali temni oblaki.

Preplazili smo se čez nekaj skal, potem so fantje sklenili, da je plezanja dovolj, saj se je obetal celo dež.

Ni mi šlo v račun, da bi se vrnil domov brez kakega vrha. Rad bi šel vsaj na Grintovec. Razložili so mi, kje je pot in kmalu sem ubiral njene strmine. Bila je na gosto posuta s kamenjem, marsikak klin je bil izpuljen, jeklenica pretrgana. Okupacija je v teh gorah pretrgala tok obiskovalcev. Marsikateri mladenič in mož je tičal za žicami ujetniškega taborišča, nekaj jih je dotlej že tudi odšlo v partizane. Tako ni bilo nikogar, da bi odstranil vso to navlako. Takrat sem prvič in nadvse otipljivo dojel, da tudi gore niso večne...

Na Mlinarskem sedlu me je zajela gosta megla, ustrahovala pa me ni. Kmalu sem se znašel na Grintovcu. Razgleda ni bilo, pač pa lakota, saj smo tiste čase živeli na karte. Oboje je premagala prijetna zavest, da sem prvič na enem od svojih težko pričakovanih ciljev. Bil sem srečen, da sem premagal tesnobo, ki me je grizla na začetku, ko sem sam odrinil na pot v neznano.

POMETANJE POMLADNIH POTI

Tokrat je bilo drugače: o lakoti ni bilo ne duha ne sluha. Po letih vojnih grozot sem bil živ, bilo mi je prizanešeno. Kljub vsem oviram sem dokončal šolo, kar mnogim, premnogim ni bilo dano.

Za menoj je bilo kar precej vzponov, bil sem celo na nekaj tujih vrheh. Današnje Mlinarsko sedlo je bilo povsem drugačno kot takrat. Vreme je bilo lepo, razgled sijajen. A čakala me je še dolga pot. Iz sanjarjenja sem se strmo zagrizel v ostenje Dolgega hrbta. Pogled na sever pade navpično, globoko do ravnic okrog Ledin in snegov Skutinega ledenika. Skala je krušljiva.

V tistih časih je bilo tako in menda je še dandanes: kamniški reševalci pred začetkom sezone z brezovkami pometajo skalne okruške s poti in tako poskrbijo, da na stezici ne bi bilo zdrsov zaradi nasutin in poškodb zaradi padajočega kamenja.

Oko se ozira na sever in jug. Pogled proti podom na jugu je priljuden in brani pred hipnotično močjo prepadov in globin na severni strani. Ta je čez leta, ko smo tam hodili s prijateljem Mihom in sinom Andrejem, v sicer pogumnem fantiču poleg občudovanja dramila še nelagodje.

Hoja mi je minevala naglo, ni me še načela utrujenost, pa tudi zračnim pogledom sem se privadil. Že sem bil na Štruci in nato na Skuti.

Spet ni bilo nikogar; na tej gori je to bilo že kar običajno. Od vseh izhodišč je precej oddaljena, zato večino gornikov prestrežejo drugi vrhovi. Tudi sam sem bil le poredko tam gori.

Ob razmetanih ostankih zemljemerske piramide mi je prišla na misel še nesreča treh planincev, med njimi desetletnega dečka, ki jih je tamkaj pred komaj dvema letoma, tako kot par na Kočni, ubila strela. Nehote sem se ozrl za oblakom in z veseljem ugotovil, da se je umaknil daleč nad Mrzlo goro. Ni mi več delal skrbi.

V miru sem obsedel in se lotil poštene malice ter ogledoval vrhove. Spet in spet sem občudoval bližnjo Mrzlo goro; čeprav globoko pod menoj mi je dramila lepe spomine na pretekle dni.

Do Kamniškega sedla me je čakalo še nekaj vrhov in dolga pot.

Kar naglo, vendar previdno sem se spustil do Streže. Obiral sem se med klini, ki so tam dokaj gosto posejani. V zraku je spet brnelo.

»Letalo,« sem pomislil, »danes jih pa res ne zmanjka!«

NEVARNI DROBCI RAZLETELEGA KAMNA

Ozrl sem se za lepim ptičem in presenečen ugotovil, da od nekod s Skute brenči velik kamen. Videti je bilo, da si je za cilj izbral prav mene. Bil sem na nerodnem kraju, veliko možnosti in časa za umik ni bilo. In že je treščilo tik pred menoj.

Dobrotni instinkt, samodejni odziv telesa — brez sodelovanja pameti — mi je z dlanmi pred obrazom zaščitil oči, morda tudi kak zob.

Zasmrdelo je po žveplu. Umaknil sem roki. Členki na prstih so bili beli, opraskani in osmukani do krvi. Kamen se je meter pred menoj raztreščil na skali ter se zdrobil v prah in drobir. Na misel mi je prišlo, da sem jo kar dobro odnesel.

Zaslišal sem nekoga, ki je sestopal s Skute, in vedel, da se kamen ni sprožil sam od sebe.

Zagledal sem se v tla, kamor je počasi kapljala kri, in si ponovno ogledal roki. Nič. Le od kod prihaja? Segel sem pod vrat. Aha! Tam so drobci ranili tkivo, kamor se je zarezalo nekaj globokih prask. Pa ni bilo hudega. Krvavitev se je ustavila. Ko je bil sestopajoči pri meni, je že skoraj povsem prenehala. Na dogodek me še danes spominjajo obledele brazgotine.

»Zakaj ne pazite?« sem dregnil v tujca.
»Kako naj vem, da je kdo tu spodaj!« se je izgovarjal. *Mudilo se mu je in brez nadaljnjih besed je odhitel* naprej. Seveda kamna ni sprožil nalašč, pa vendar bi bilo lepše, če bi kljub naglici malo bolj pazil. Ljudje smo si med seboj čedalje bolj tuji...
Dogodek me ni spravil ob moči, niti me ni preplašil. Spodaj sem pogledal v Turski žleb in na Rinke, ki sem jih sicer rad obiskal. Zavil sem v strmino Turske gore in se spustil proti Kotličem. V navpičnem, pokončnem »Sodu brez dna« je na jeklenici še zmerom bingljala ploščica, ki jo je tatinska roka odvila s police potniškega vagona. Opozorilo »Ne naginji se kroz prozor« je bilo na tistem mestu ravno pravšnje in razumljivo, čeprav napisano v tujih jezikih, zbujalo pa je predvsem *dobro voljo. Tako lahko se pa že ne preplašimo!*

Minili so Kotliči, minila Boštjanca, malo pred večerom sem bil na Kamniškem sedlu.
Pogledi proti severu so božali bližnjo Logarsko dolino. Globoko pod prepadi je sameval Okrešelj, od koder je tu in tam priplaval osamel glas. Na obzorju spet Mrzla gora. Spričo oddaljenosti bi ji komaj prisodil, da je skoraj štiristo metrov višja od mojega stojišča. Tik nad menoj košata in prepadna Planjava v svetlobi večernega sonca; v bližnjih Babah se je vztrajno in prizadevno zviral alpinist.

NOSAČICA NA KAMNIŠKO SEDLO

V koči je bilo dokaj samotno, zato sem se izognil jedilnici in sedel v prostor pri kuhinji. Oskrbnica in njena pomočnica sta se me kar ustrašili. Na vratu se mi je naredila krasta, pravi pravcati ovratnik. Poklicali sta alpinista pri Babah. Prišel je in si me ogledal, potem pa mi je rano očistil z alkoholom. Bil je alpinist **Saš Kamenjev**. Poznal sem ime, njega pa sem tistikrat videl prvič in zadnjič. Njegovo mlado, obetavno življenje se je končalo že čez pet mesecev v snežnem plazu pod *Kokrskim sedlom. Čudna so pota, ki jih ubira človek!*
Pila sva čaj, ki nama ga je v velikih skodelicah nosila oskrbnica, in se pomenkovala. Bil je dober družabnik, *našteval mi je imena smeri v Planjavi in Brani;* zunaj se je pridno mračilo.
Na zadnji strmini pod kočo se je pokazala ženska v črni kopalni obleki z orjaško krošnjo na ramenih. Kolikor bliže je prihajala, toliko bolj se je videlo, kako se iz preznojenega telesa dviga para.
Saš jo je poznal, očitno sta si bila dobra; pomagal ji je, da se je raztovorila in odložila neznansko težki tovor. Prišla je v sobico, vsa zaripla in še kar zasopljena.
Ženski se za njo nista zmenili, še pogleda ji nista privoščili, čeprav je bil tovor namenjen koči. Sama je prosila za čaj. Prišla je oskrbnica in z nejevoljo porinila pred njo skodelico, da je tekočina pljusnila na mizo.
Ponesla jo je k ustom in srebnila. Namrgodila je obraz:
»Grenko!«
Ponudil sem ji posodo s sladkorjem, ki sem ga imel s seboj in ji, da bi opravičil nerodno žensko, rekel:
»Istoimenski poli se odbijajo!«
Nasmehnila se je, vzela sladkor in mešala. Sedaj je bil čaj dober, dodala je še limonin ekstrakt in rekla:
»Saj nisem jaz kriva, če nimam tiča...«
Zahvalila se je, se poslovila in odšla. Treba se je bilo preobleči, čakal jo je še povratek. Zunaj se je poslovila *še od Saša.*
Prišel je k meni in prisedel. Povedal je, da je študentka. Rada hodi v gore, z nošnjo si prisluži kakšen dinar. Kazalo je, da sta prijatelja ali še kaj več in bilo mi je jasno, zakaj sta ženski v koči naježeni na mladenko.
Za menoj sta bila dva dneva miru in skladnosti z okoljem. Kot bi premaknil kretnico, me je prigoda v koči spet prestavila v svet ljudi, kakršen pač je.
Na pogradu so se misli kmalu utopile v globokem spancu. Minila je še ena noč v gorah; rano naslednjega dne sem sestopil do Kamniške Bistrice. Zvesto kolo me je urno popeljalo v Ljubljano.

Hvala, nič ne bom naročil. Imamo vse s seboj!

Občasno pomagam v enem od naših sredogorskih planinskih domov. Pogosto se zgodi, da gostje-planinci, ki pridejo v naš dom, odgovorijo na vprašanje, kaj jim lahko postrežem: »Hvala, nič. Imamo vse s seboj!«

Ker si sam ne znam prav odgovoriti, ali naj take goste gledam postrani ali pa naj z razumevanjem upoštevam njihovo gospodarno ravnanje, sem se odločil, da ta pojav, ki se verjetno ne dogaja samo v našem domu, razgrnem v Planinskem vestniku. Upam, da bo kdo od razgledanih in objektivnih planincev o tem povedal svoje in mi s tem pomagal pri moji dilemi.
Planinske postojanke oziroma domovi so postavljeni zato, da nudijo planincem zatočišče, jim postrežejo z jedjo in pijačo *ter da gorniki v njih, po želji, tudi prenočijo. Upravniki* domov oziroma oskrbniki se trudijo, da bi bili njihovi gostje zadovoljni in bi prijazno vzdušje v postojanki dopolnilo lepo doživetje planinskega okolja. Poslovanje in obstoj planinske postojanke pa sta, žal, vse bolj vezana na ekonomski račun: prihodki morajo pokrivati odhodke. Ti so nabava hrane in pijače, osebni dohodki zaposlenih v postojanki, sred*stva za vzdrževanje in obnavljanje postojanke in morda še* kaj. Prihodki pa so povečini le iztržek od prodanih pijač in jedi. In če ni teh prihodkov - od kod vzeti denar za pokritje odhodkov? Od članarine, ki jo plačujejo člani planinskih društev, postojanke ne dobijo prav veliko ali pa celo nič.

Drži, da je pijača in jedača v planinskih domovih dražja kot v trgovinah. V mnogih primerih pa je enako draga ali celo cenejša kakor v gostinskih lokalih po dolinah, kjer dovoz blaga praktično ne predstavlja nobenega stroška.
Kot za druge tudi za mnoge planince osebni gospodarski položaj ni rožnat. Zato jih razumem, da raje kupijo v trgovini plastenko ledenega čaja (1,5 l), ki jih stane okrog 200 tolarjev, kot da bi v planinskem domu za dva deci te pijače odšteli 140 tolarjev. Vendar bi morali tudi taki vedeti: brž ko *zasedejo v domu prostor za mizo, s svojo hrano in pijačo* zamažejo prt, uporabljajo sanitarije, predstavljajo za postojanko strošek. In kako naj se krije, če tu nič ne zapravijo?
Moje mnenje je, da bi moral vsak planinec, ki je to tudi po srcu in miselnosti, ob obisku postojanke potrošiti vsaj za čaj in s tem pokazati razumevanje do vzdrževanja in obstoja te planinske koče.
*V našem planinskem domu vsakega obiskovalca enako pri*jazno sprejmemo in skušamo čimbolj ugoditi njegovim željam in potrebam. Lepo bi bilo, da bi bili takega odnosa deležni tudi mi, pa čeprav le v simbolični obliki.

Pavel Sepe

JEŽA 96 — VRHOVI SLOVENIJE NAD 2400 METROV, KI SEM JIH PREHODIL LANSKO POLETJE

PRAMENI STRELE IN SONCA

ŽARKO JESENOVEC

Vse, kar je lepo, hitro mine. Tako sem mislil avgustovskega dne leta 1995, ko sem sredi pohorske strmine v bližini vlečnice Bolfenk prižgal signalno baklo v čast na uspešno prehojeno pot Od Ankarana preko hribov in gora do Maribora. Belomodri prasketajoči plamen se je razširjal s takšno sunkovitostjo, da je zanos v meni prehitro minil. V teh minutah sem že iskal idejo za turo Ježa 96.

Junija leta 1996 sem že prebiral okostje osnutka. Na sestavo so vplivali predvsem moje gorniške sposobnosti, število vrhov v Sloveniji nad 2400 metrov in razpoložljiv čas za izvedbo. V samotarsko odpravo sem zaradi časovne stiske in zaradi večjih razdalj med posameznimi gorstvi uvrstil prijatelja na štirih kolesih. V njem bom imel majhno oskrbno bazo, razbremenjen nahrbtnik pa mi bo omogočal prijetnejši korak. Zavzetost me je vedno bolj omamljala.

SEM ŽE V DOŽIVETJU

V pozni sobotni noči na hitri cesti prehitevam drugega za drugim avtobuse slovaške in češke registracije. Počasi hitijo proti morju. Moja prehitevanja so za nekatere voznike premalo agresivna. Kakšni so ti gospodje (med njimi so tudi gospe) v gorah, če tja sploh zahajajo? Iz izkušenj vem, da svojo dominantnost uveljavljajo tudi tam. Od majhnega prelaza Kozjak na vstopu v Tuhinjsko dolino pa vse tja do doline Trente prijetno vznemirjen pozdravljam meni prepoznavne vrhove. Zaznavam samo tiste, na katere se mislim povzpeti.

Pri spodnji postaji gondolske žičnice v bližini Bovca, gledajoč skozi prodornejše oko fotoaparata, najavljam kamnitim očakom v višave obisk. Z bližanjem ure začetka vožnje se veča vrvež ljudi. Nekateri mlajši imajo s seboj snežne deske. V majhni gondoli, prostorni za štiri stiskajoče se, obujam mladostni spomin na drzen spust na smučeh skozi ozek žleb. Napetost popusti, kajti vem, da sem že v doživetju.

Tistim, ki jim gore niso priljubljene, bi lahko na kratko povedal, da sem bil na poti devet dni, hodil sem 72 ur, povzpel sem se na bolj in manj znanih 34 vrhov nad 2400 metrov s skupno višinsko razliko 85 679 metrov in pri tem je bila skupna višinska razlika med začetki vzponov in vrhovi približno 15 000 metrov. Pogovora bi bilo konec. Morda bi še naštel vrhove: Prestreljenik (2499 m), Hudi Vršič (2478 m, brezpotje), Peči (2464 m, brezpotje), Srednji Vršič (2543 m, brezpotje), Visoki Kanin (2587 m), Mali Kanin (2571 m), Črni Vogel (2422 m), Laška Planja (2448 m), Mangart (2679 m), Prisank (2547 m), Razor (2601 m), Planja (2453 m), Križ (2410 m), Stenar (2501 m), Pihavec (2419 m), Kokrska Kočna (2520 m), Jezerska Kočna (2540 m), Grintovec (2558 m), Dolgi hrbet (2464 m), Štruca (2457 m), Skuta (2532 m), Koroška Rinka (2443 m), Kranjska Rinka (2454 m), Jalovec (2645 m), Veliki Ozebnik (2480 m, brezpotje), Lipnica (2418 m), Špik (2472 m), Begunjski vrh (2461 m), Visoka Vrbanova špica (2408 m), Rjavina (2532 m), Rž (2538 m, brezpotje), Kredarica (2541 m), M. Triglav (2725 m) in Triglav (2864 m). Zbirko bi morali krasiti še Škrlatica (2740 m), Dolkova špica (2591 m), Kanjavec (2568 m) in Mišeljski Konec (2464 m). Vesti o pogrešanem gorniku, množice ob blagoslovitvi križa ter vsakodnevno večurno preletavanje helikopterja ob snemanju filma pa so me odvrnili od vzpona nanje.

ZA SANJARJENJE USTVARJENI PRIZORI

Šesti dan zvečer v Tičarjevi koči na Vršiču v sobi številka 9, oprhan, v prijetni toploti, ki seva od stene, v kateri poteka dimnik, načrtujem naslednjo etapo. Pojemajoči čvek v sosednjih sobah kmalu preide v petje pršečega

Kozorog na Stenarju, v ozadju Rž in Kredarica

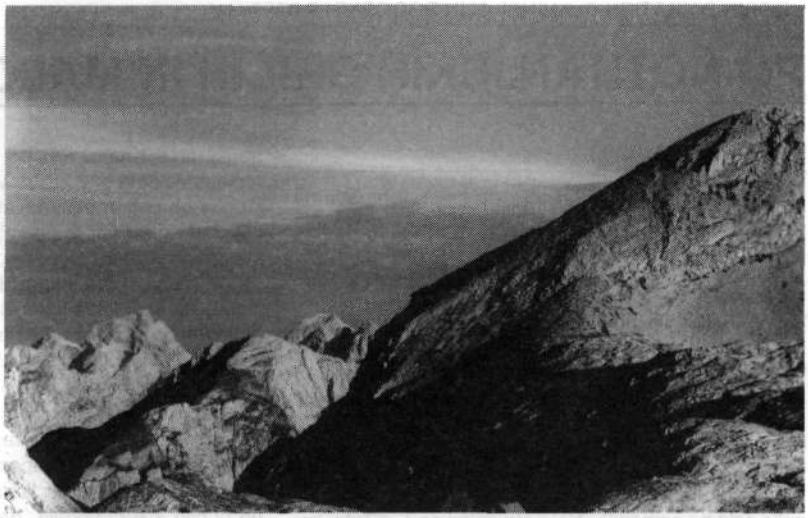

Staničeva koča pod Triglavom Foto: Žarko Jesenovec

dežja. Vsakdo bi rekel, da je to poletje res muhasto. Toda muh zaradi obilice dežja ne vidim. Muhasta je moja kamera, ki ponovno ne deluje. Pustil sem jo v avtu. Zven dežja mi povrne prizore izpod vrha Grintovca, kjer sem čepeč pod pelerino nemo strmel v vzhodna pobočja Kočne.

Moje ozko vidno obzorje so vodoravno preletavale strele in se zadirale v zanje krhko skalovje. Vsakokrat se je končalo z majhno osmoditvijo. Kot da bi stara veščica s palico pošiljala svoje hudobije. Le njen krohot so strele gromkeje zaigrale. Čarodejstvo narave me je dvignilo v stojo, da sem bolje videl. Nekje pri številu trideset sem jih prenehal šteti. Pridružilo se je švistenje belih biserov iz temne sivine nad menoj. Rahlemu talnemu odboju je sledilo krajše kotaljenje, ki se je ponavadi končalo s stalitvijo v deroči vodi. Ostal mi je samo boleč pik na ramenih ali rokah. Oglušujoči gromi so me večkrat prisilili nazaj v počep. Urica najhujšega izliva je minila. Strah in samota sta imela svojo moč. Brez žiga in posnetkov sem preko vrha zdrvel na Kokrsko sedlo. V mislih mi je ostal le bežen pogled na kamen z napisom 2558 m.

Upam, da bo dež ponehal. Tretjič premočeni čevlji lahko pomenijo predčasni konec. Zaspim.

Božanje rosnih trav po golenih me hladi v jutranji sopari, ko se strmo vzpenjam po rušnatih pobočjih proti velikim balvanom v kotanji pod Jalovško škrbino, imenovano tudi Mali Kot (2110 m).

S samo meni znanim užitkom počasi grizljam zajtrk iz nahrbtnika in opazujem igranje sončnih žarkov z jugovzhodnimi pogorji preko doline Trente. Nekje iz vznožja vzhodne stene masiva Jalovca slišim prve glasove. Domnevam, da so se gorniki povzpeli iz Tamarja. Kmalu tudi sam z malo večje krpe snega sledim klinom, ponekod preko izpostavljenih, zame atraktivnih mest. Na vrhu stene sredi krajšega melišča ne vem, ali naj občudujem neverjeten kontrast azurne modrine in sivobelih skal vrha, ali naj zrem dol skozi snežni žleb Jalovčevega ozebnika. Resničnost nevarnosti padajočega kamenja mi prikaže meni neznan gorski ptič, ki capljajoč na položnejšem snežišču sproži kakor iz puške izstreljen majhen kamen, katerega švist zamre med navpičnima stenama nad ozebnikom. Še čelado ti lahko prebije. Od stika s potjo od Zavetišča pod Špičkom do obsijanega hladnega vrha pozdravljam številne gornike. Jalovec je postal prav tako romarski kot Triglav ali Mangart. Hrvaško govoreča gospa se je preko vršnega grebena plazila po vseh štirih. K tlom jo je težil straha poln pogled v globino prepadnih sten.

Z vrha Jalovca in s pod njim ležeče ravnice Jezerca si vtisnem v spomin točke, ki mi bodo opora pri vzponu po brezpotju na Veliki Ozebnik.

IDEJA Z AVTOM JE ENKRATNA

S Kaninskega gorstva vajen kamnitih in skrotja polnih brezpotij urno dosežem vrh. Oči polne sreče iščejo ljudi na vrhu Jalovca kakor tudi okoli Zavetišča pod Špičkom. *Dobrodejnost samote je neizmerna.*

V Zavetišču fotografiram nevsakdanji stenski cenik, kjer so listki s cenami prilepljeni na ostanke embalaže. Posrečeno. Obljubim, da jim pošljem fotografijo. Še preden se tri ocvrta jajca dobro vležejo v želodec, že hitim proti Vršiču z mislijo na pot v dolino Pišnice.

Vršič je poln gornikov in enodnevnih turistov. Ideja z avtom je enkratna. Kot majhna trgovina. Le postreči si moram.

Za planino Klin stopam po mehki gozdni stezi. Rahlo valovanje vej dreves me vabi, da prisluhnem spokojni tišini. Kot v nekem svetu izpred petsto let. Sredi majhne gozdne jase kot v pravljici ustvarjena stoji koča. Samo 30 minut hoje od hrupa moderne civilizacije.

Ležeč na klopi uživam v iskanju prvih zvezd na nebu. Zadnji žarki sonca so obarvali vrtoglave stene Škrlatice s škrlatno barvo. Ali je mogoče? Zlati prameni. Ni jih več. Doma nihče ne bo verjel. Jutri se povzpnem na šestindvajseti vrh. Prav toliko let ima moja žena. Se še spomnim, kateri so?

DROBIR S KRATKIH PLANINSKIH IN PODOBNIH POTEPANJ

PO NOTRANJSKIH GRIČIH IN MALO TJA ČEZ

NADA KOSTANJEVIC

Vipavski planinci so se odločili, da gredo februarja na Slavnik. Kako bi rada z njimi! A komu naj pustim svojo pastorko, invalidko Mijo? Vzela jo bom pač s seboj! Morda bo lahko ostala s kom, ki ne bo hotel na vrh, kar v Prešnici.

Jutro je bilo oblačno in temačno. V Vipavi je naletaval dež, v Prešnici tudi kakšna snežinka. Vsi so hoteli na vrh, celo šofer. Pa sva se obe podali na pot. Še kar korajžno se je zaletela, a se je vsaka dva koraka ustavila in pogledovala k dolini. »Pojdi, Mija!« — pa naredi dva koraka in se zopet ustavi. Zanima jo razgled, ki je res vedno lepši, čeprav skozi rahlo sneženje.

Ali veste ono o Dalmatincu, ki ga je sosed prosil, naj pelje osla na semenj? »Ne!« »In zakaj ne?« »Zato, ker je lažje enkrat reči ne kakor tisočkrat čuš, čuš!« (Beseda, s katero Dalmatinci poganjajo osle.) Tako sem v neskončnost poganjala Marijo, bila je vseskozi vesela in pogumna, le ustavljala se je. Prišli sva celo do nekaj malih zametov in do od burje skrivenčenih borovcev. Občudovala je naravo, da se je lahko ustavljala.

Prišli sva do slavniške ceste. Tu je dokončno doživela krizo. Naprej ni mogla. V sneg sva zapisali, da sva prišli do tu in da se vračava — pa je bilo le en kilometer do koče. Nazaj je šlo malo težje. Dve naši ženski sta ji poskušali dati roko, saj sama pri svojih nekoliko prezrelih letih tega nisem zmogla. Končno smo se odločili, saj so nas vsi, ki so šli dol, že prehiteli. »Pojdite dol, teta, mi pokličemo dva od naših, da gresta po njo!« Sestopila sem in poprosila mlajša družinska očeta, da sta šla po njo. Med njima je sestopala vsa vesela in ponosna ter trdila, da je naredila »pol poti«. Pa jo je tričetrt!

Dražili so jo, če gre zopet na Slavnik. »Takoj!« je rekla.

NA KRIMU IN V BLIŽNJI SOSEŠČINI

V juniju so planinci šli na Krim. Vzela sem jo zopet s seboj. Saj bova ostali kar v Preserju, sem si mislila.

Dan je bil lep in pretirano vroč. Ko so naši odšli iz avtobusa, sva se podali po cesti proti Rakitni. Po dobrem kilometru pešačenja po asfaltu nama je ustavila ljubezniva ženska s sinom. Povedala je, da gre na Rakitno, a da naju bo postavila na križišče proti Krimu. Dekle je prostodušno pripovedovalo in čebljalo in je gospe postalo zelo simpatično. Šla je zato s svoje poti in naju zapeljala kar precej visoko pod Krim. »Imata le še nekaj kilometrov do tja!«

Rekla sem ji, da imam jaz posebno protekcijo pri svetem Krištofu, zavetniku avtoštoparjev. Saj je njega sam ljubi Bog štopal, da ga je čez vodo nesel. Ženica mi je potožila, da ne more nikjer dobiti podobe tega svetnika za v avto. Ker imamo pri nas katoliško knjigarno, mi je dala svoj naslov in drugi dan sem jo tam kupila ter ji jo poslala.

Na križišču sva se od naše dobrotnice poslovili in se podali proti Krimu. Pot po zložni cesti skozi gozd je mojega dekleta navdušila. Vriskala je od veselja, jedla jagode ob poti in občudovala cvetice. Pa naju dohitita zakonca, ki sta pač z avtom delala transverzalo. V hipu sva bili na Krimu. Seveda so naši planinci prišli debelo uro za nama in sva jih dražili, kako sva jih prehiteli.

Takoj sva se odpravili dol, saj se mi je zdelo, da z Marijo ne bom tako hitro v Preserju. Pa sta nas spet tista zakonca potegnila do križišča. V Preserje se nista vračala, namenjena sta bila naravnost na Slivnico. Seveda z avtom.

Po cesti sva spet nekaj časa hodili, in to prav lahko. Našla sem celo nekaj zapoznelih šmarnic.

Nato sva se Preserja učili na pamet, saj naših celi dve uri ni bilo. Če bi vedela, da bo tako, bi si šla ogledat Žalostno goro. Saj ni daleč in med hišami je. Ko je z ostalimi prišla tudi Danica, sem ji ponosno pokazala šmarnice. Ona trdi, da jaz šmarnice povsod najdem, tudi če jim ni čas: če jih ni, jih pač naredim!

Ogledali smo si še Pekel pri Borovnici. Do slapov se nas je podalo le malo. Opozorila sem tiste, ki so šli do prvih slapov, naj nikar ne pijejo vodo iz njih. Nekoč sem namreč peljala Rečane tja, ko sem še živela na Reki. Šli smo z vlakom do Borovnice, nato peš do slapov. Povzpeli smo se po razmajanih lestvah in spotoma pili odlično svežo vodo. A na vrhu ni izvirek, temveč planota Pokojišče in voda, ki ustvarja čudovite slapove, se pred njimi ustavi v prijetnem bajerju, v katerem je takrat čofotala (in verjetno tudi delala še kaj drugega) vsa pokojiška mularija.

Takrat smo šli naprej in med nami je bilo tudi nekaj planink, reških Italijank. Eni od njih je vztrajno dvoril neki Srb (bilo je davnega 1956. leta). Predaval ji je celo o planinstvu in medtem ko ji je povedal, da »planinarstvo oplemenjuje dušu«, je korajžno odtrgal jabolko z drevesa, mimo katerega smo šli. Ta Italijanka je potem vedno rekla, ko smo šli rabutat sadje: »Andiamo oplemenjivat la duša!«

SVETI URBAN IN SVETI KRIŠTOF

Svet' Urban, svet' Urban,
pasel krave dopoldan.
Sive nej, Breze nej,
svet' Urban domov ne smej...,

poje starodavna pesem. Morda zato, ker je ta svetnik zavetnik vinogradov, ima v našem okolišu kar dve podružnici. Njegovo ime pa dajejo fantom šele v novejših časih.

Obiščimo ono podružnico nad Lokavcem! Če nimate avtomobila, temveč le dvignjen palec, je iz Ajdovščine do Lokavca cesta dolgočasna in po ravnici. Lokavec sam pa je dolg kot slabo leto, pa tudi zaselkov ima precej. Številk ima cel kup. Skozenj gre tudi tista slovita cesta na Predmejo, ki jo je načrtoval sam pokojni **ing.**

Ressel; cesta pelje mimo gostilne, ki ji pravijo (ne vem zakaj) »Porka Eva«. No, ustavili se bomo prej, pri novi cerkvi v Lokavcu (stara cerkev je v starem delu naselja).

Tu je kažipot k sv. Urbanu, pa tudi kažipot za na Čaven. Zadeva je skozi Lokavec tako temeljito zmarkirana, da prav nihče ni prisiljen Lokavčanov spraševati po poti. Medtem ko je Nanos ves votel, s Čavnom ni tako. Če greste tja ob deževnem času, boste lahko kar precej visoko gazili blato. Zelo dobro markirana pot pelje med borovimi borští in travniki, a ker je bilo že popoldne (kdo ve, če je svet' Urban že prignal Sivo in Brezo domov), so se ljudje s Čavna že vračali in me opozorili, naj ne grem več po markaciji naprej, temveč levo po potki.

Tu je majhna »rovna« in na njej lična samotna kmetija. Pred njo stoji možakar srednjih let, ki ga olikano vprašam za pot k Urbanu. Možakar mi pove, da je takoj za »rovno« kolovoz in da bom kmalu tam.

»Ali greste sama?«

»*Sama pač.*«

»Ali res greste sama?«

Ko me je že tretjič vprašal, sem se zadrla: »Ali je res tako čudno, če grem sama?« (Spomnila sem se, da mi je nekdo nekoč povedal, da ta možakar tukaj sam živi in kmetuje.) Naglo sem jo potem odkurila naprej. Na levi je bil nekoliko strm travnik, desno pa borštek, ograjen z električnim pastirjem — in tukaj sem našla, po kar sem danes pravzaprav prišla sem: zvončke v izobilju! Nabrala sem jih lep šopek in se podala po kamnitem kolovozu.

Vendar sem šele takrat razumela možakarjevo skrb. Na strmem travniku je bila namreč v zavetju skladovnica čebeljih panjev! Spomnila sem se, da mi je o samotnem čebelarju pravil še moj pokojni mož. Za živalce se je bal, verjetno ima slabe izkušnje z mimoidočimi.

Kmalu sem zagledala cerkvico pred seboj, okrog nje pa vse belo zvončkov — in vse črno nabiralcev. Vendar je za vse nabiralce bilo zvončkov več kot zadosti; zdelo se mi je, da sproti rastejo! Med obiskovalci je bil celo konjenik na konju. Cerkvica je bila seveda trdno zaprta — imajo prav, svet' Urban bi lahko kam ušel!

Spustila sem se po drugi poti, nekoliko širši, in prišla mimo zaselka Kovači na drugi konec Lokavca, tja, kjer imajo konjeniki svoje hleve in sestajališče. Grem proti Ajdovščini in zopet dvignem palec.

»Oprostite, mladenič, ali me lahko peljete vsaj do Ajdovščine?«

»Tudi v Podrago, če hočete!«

A pri Podragi je drugi sv. Urban!

MARSIKAJ PRISRČNO KIČASTEGA

Vedno, ko sem hodila v Idrijo, me je zanimala cerkvica visoko v gorah, ki se ogleduje v idrijsko kotlino. Nekega nedeljskega popoldneva sem prištopala do križišča proti Goram (Gore-Dole 8 km), a ker se zanašam na svoj palec, sem se krepko zagrizla v Triglavsko ulico. Prometnica je kljub asfaltu strma in ozka in nas na *začetku opominja, da ob vsaki uri ne smemo gor ali dol*, ker je avtobus na cesti. Z vseh ovinkov sem videla Idrijo in tja čez Čekovnik ter ostale temu podobne »finte«. Že sem prišla do prvih zelo urejenih hiš zaselka Kovačev Rovt. Tam mi je prijazna ženska povedala, da je do Gor le dober kilometer in da tja hodijo k maši, duhoven pa da oskrbuje obenem še sv. Katarino na Medvedjem brdu, ki so jo na zemljevidih iz meni neznanih razlogov preimenovali v sv. Gabrijela.

Ženska je govorila slovensko. Oprostite — ali ne govorijo tod vsi ljudje slovensko? Kje neki! Slovensko govorijo oni, ki uporabljajo knjižno slovenščino. Ostali govorijo po idrsko, gorjansko, vipavsko, šembiško, dulenjsko (iz spodnje Vipavske doline).

Zagrizla sem se v to strmo cesto. Nekatere hiše imajo zapisano Kovačev Rovt, druge so vztrajale pri Triglavski ulici. Kilometer, ki mi ga je ženska obljubila, je bil res dober; bilo ga je vsaj za tri. Končno sem zagledala na hišnih tablicah napis Gore in križišče v to vas, a se je usul dež, zato sem jo raje mahnila naprej proti Medvedjemu brdu. Sem ter tja sem med oblaki videla zaselke med borští in travniki. Videla sem celo, da imajo nekatere hiše tablice Dole, druge pa Jelični vrh. Končno sem uvidela, da je tudi po asfaltu prav lepo planinariti in da je prav zanimivo opazovati mogočne kmetije (tu ni prav nobena opuščena), lepe, sodobne hiše.

A glej, ali ni tam zvonik, čisto majhen zvonik? In celo *pozvanja — štiri je ura. Pomeni, da bo ob petih maša.* Kadar vabi, kliče dve babi, kadar zvoni, kliče vse ljudi! Pa niti dveh bab še ni bilo na cesti.

Blizu kapelice je mogočen hlev, ki se drži hiše; vse skupaj je iz ponarejenega rezanega kamna; na zidu ima nekakšno Kekčevo fresko, vse skupaj pa je zelo prisrčno kičasto. Kar zadeva cerkvico, je videti kakor prava cerkev, ki jo je nekdo poškropil s pomanjševalnim sprejem. Ima zvoniček in pod njim zakristijo, v kateri se lahko obrne le zelo shujšan duhovnik, za ministranta pa že ni prostora. Cerkev ima dve oblazinjeni klopi, oltarno sliko, tabernakelj, rezljani podobi dečka in deklice, freski Karla Boromejskega in sv. Janeza, v kotu pa kup razglednic (samopostrežba) in zraven škatlo za miloščino. Nad tem je uokvirjena pesmica o zidavi cerkvice. Vse skupaj je ravno tako prisrčno kričasto, a tukaj prav pristaja.

Potem je še križišče do onega nesrečnega Zavratca, kjer imajo shranjene radioaktivne snovi, in nato so Veharše. Saj bi po dobrem kilometru bila tudi pri oni preimenovani sveti Katarini, a sem imela dobrih kilometrov za ta dan dovolj.

Ja, svet' Krištof me niti danes ni pustil na cedilu. Prvega avtomobilista sem poprosila, če me vzame vsaj do Godoviča. A je bil namenjen na Gradišče pri Vipavi.

GORE MI NISO DALE MIRU

Vendar mi Gore niso dale miru. Drugič sem jih naskočila od onega križišča, ki z idrske ceste kaže na Jelični vrh. Le nekaj sto metrov od glavne ceste je lepa, a trdno zaprta pekarna Jesenko. Saj ob nedeljah popoldne *verjetno ne pečejo in tudi ne prodajajo kruha.*

Levo gre od tod asfaltna cesta navzgor. Spustim se do

cestnega križišča, kjer gre ena cesta ob vodi, druga pa navzgor. Na križišču je samotna kmetija; po razmetanih otroških igračah sklepam, da še ne misli izumreti. Pred hišo je stal ogromen pes, ki se je odločil, da me spusti noter, v kuhinji pa sem našla le priletno žensko, ki je brala Ognjišče. Povedala mi je, da moram nazaj do one leve ceste, če hočem priti do križišča proti Goram. Trikrat sem ponovila, da ne bi zopet »zašajtala«, kamor ni treba, kot onikrat v Idrski Beli. Trikrat je tudi ona ponovila — kakor da bi obe coprali.

Potem je bila cesta, ozka, a dobra, polna neskončnih ovinkov in krasnih razglednih točk, čeprav le na gozdove in samotne kmetije Jeličnega vrha. Dan je bil sprva lep, a se je naenkrat začelo oblačiti. Ko sem prilezla ven iz grap in gozdov in prišla med hiše Jeličnega vrha, se je pošteno usulo, a vendar je bilo skozi dež videti — no, še sama ne vem kaj, a so bili gozdnati hrbti — morda Poldanovec, morda... No, oprostite mi, goram ne maram menjavati imen, glavno, da so lepe.

Končno sem prišla na Rebar, kjer je ono križišče za Gore. Mokra sem tako, da kar teče z mene, zato grem korajžno po cesti, ki je nekoliko navkreber in se končno raztegne po planoti, kjer je več lepih hiš in lepo polje. Pri eni od prvih hiš Jeličnega vrha sem videla, da gojijo — polže!

No, na Gorah se najbrž ukvarjajo z nekoliko večjo živino, saj sem od kokoši, psov in mačk do krav in bikov videla vse živali — le konj tu ni bilo, toliko več pa traktorjev.

Dež me je neusmiljeno močil, a vendar sem se povzpela do tiste cerkve, ki me je tako mikala. Poleg nje je mogočno, z lesom obito župnišče. Pred njim me sreča ženica, ki me vpraša, če sem tu tujka. Povem ji, da bi si rada ogledala cerkev, saj je najbrž odprta. Seveda je — a potem naj pridem do nje, stanuje na številki 17. Stopila sem do starodavne cerkve, ki je posvečena sv. Magdaleni, katere kip je na glavnem oltarju. Od cerkve je med oblaki krasen razgled na Idrijsko kotlino in na Čekovnik, Hleviše in drugam naokrog. No, potem sem morala odkriti hišo številka 17, kar sploh ni bilo lahko, saj so hiše premešane kot karte pri briškoli. Končno sem za lepo vilo odkrila skromno hišico. Tu domuje ženica. Pove mi, da je mati župnika iz Šebrelj, tu pa imajo župnika, ki je doma iz Sanabora.

Najprej me je preoblekla. »Veste, neka ženska je umrla pred leti, meni so dali njena oblačila, pa ne vem kaj z njimi. Sedaj se preoblecite, potem jih podarite Rdečemu križu.« Hvaležno sem sprejela ponujeno in za pokoj duše te neznanke zmolila očenaš. Ženica je potem pripeljala še svojega kot top gluhega moža — in ker jaz nič bolje ne sliším, smo nekaj časa vsi trije složno in prijazno kričali. Nato je pred mene postavila skodelico lipovega čaja, pomešanega z vinom, enako pred gluhega soproga in pred sebe, in načela velik hlebec domačega kruha, ki ji ga je podarila vnukinja iz one lepe sosednje hiše.

Zahvalila sem se za vse in se podala do onega slovitega križišča. Tam so me naložili neki zakonci, ki so ravno tako kot jaz študirali, čemu se je Triglavska ulica iz Idrije pomešala s Kovačevim Rovtom. Do Idrije je še šlo, potem sem kot kakšna filmska igralka začela menjavati avtomobile. Menda sem jih do Vipave zamenjala šest. Če jih ne bi, ne bi pisala teh vrstic.

SVETA KATARINA, KI JE SVETI GABRIJEL

Sedaj mi je preostala za ogled le še cerkev sv. Katarine v Medvedjem Brdu, ki so jo po nemarnem preimenovali v sv. Gabrijela. Ob njej je Koča Medved z umetno plezalno steno za različne šole v naravi.

Seveda je bilo zopet nedeljsko popoldne in zopet štop do Godoviča, od tam pa peš proti Veharšam. Pa ne predaleč! Ustavita mi simpatična zakonca, ki gresta na pokopališče na Medvedjem brdu in mi bosta tudi povedala, kje bom dobila cerkveni ključ. Ko se tako peljemo po znani poti, jima pravim, da je občasni stanovalec mojega hleva poleg bikov, kravi in prascev tudi Jaka.

»A, Jaka umrl — stop, a ne?«

Jaka je imel burno zgodovino. Brezdelnež, pijanček in postopač spi po različnih hlevih in povsod ima spravljene kaj svoje garderobe. Nekega temnega večera je pijančka povozilo pri Vipavi. Policaj je ugotovil, da gre za Jaka, položili so ga v krsto, obvestili družino, brat je žrtvoval novo obleko, čevlje so dobili vsakega v drugem hlevu in so »Jaka« odpeljali na njegov dom v Medvedje brdo. »Vidite, gospa,« mi pove ženska, »tu je njegova rojstna hiša. Bratje in sestre so se poročili, mati je umrla in hišo so prodali, pa lepo obnovljena je!« Vendar je bila takrat mati še živa in je trdila: »To ni moj Jaka!« Bratje so prinesli vence z ganljivimi napisi, grobar je izkopal jamo, pogrebci so se že zbirali, ko se je Jaka živ in zdrav po telefonu oglasil iz vipavskega Šmarja!

Kdo pa je potem mrlič? Kmalu pride priletna ženica iz Budanj povedat, da je mrlič pač njen brat, ki je po poklicu Jakov kolega v pijanstvu in postopanju. Z vencev so potrgali trakove in dali druge, obleko je ženica plačala in Janeza so odpeljali v Budanje.

Med pogovorom smo prišli do svete Katarine, Gabrijel imenovane. Zakonca sta šla po pokopališču, jaz pa sem stopila do hiše, kje mi je mlad fant dal cerkveni ključ. Odklenila sem. Leseni kipci — sv. Katarina s kolesom, s katerim so jo mučili, sv. Jedrt s srpom, Barbara s kelihom, okrog prižnice pa evangelisti s svojimi simboli. Upam da cerkveni tatovi ne berejo planinskega tiska in ne bodo poiskali plena v tej prelepi cerkvi. Ogledam si še lepo okolico in si mislim: čas je, da se vrnem v Veharše, saj bom morala še do Godoviča!

A zadeva se je obrnila drugače. Nekaj sto metrov od cerkve mi ustavi, ne da bi ga kaj prosila, možakar z avtom: »Pohajate, gospa?«

Priznala sem mu, da pohajam.

»Doma sem iz Čekovnika, pomagal sem prijatelju v Rovtah, peljem se domov, a nerad vozim sam. Poročen sem, gozdni delavec, star 46 let. Če želite, peljite se z menoj!«

»Zakaj pa ne!«

Peljala sva se skozi Veharše, Dole, Jelični vrh in Gore, občudovala razgled, saj je bil dan kar lep, in klepetala o gozdarski in kmetijski politiki in o politiki sploh. Skozi Idrijo sva se peljala proti Čekovniku, tako da sem spoznala še ta konec dežele. Pravil mi je, da je hodil v osnovno šolo peš iz Čekovnika v Idrijo in je bil sošolec onega župnika, čigar mati me je ondan preoblekla. Njegova hiša je na samem. Še prej sva šla do koče na Hleviških planinah, od koder je lepo videti njegovo hišo vrh griča. Vendar ni šel domov, ker se do njegove hiše ne more z avtom. Šel je k sestri, ki je v »centru« Čekovnika, to je tam, kjer so hiše druga od druge oddaljene petdeset in ne tisoč metrov. Ker je imel s sestro nujne pogovore, sem se raje odpravila peš nazaj — in takoj dobila »štop« do Idrije.

Edina opomba, ki jo imam, je ta: v Vipavi smo imeli zabojnike za steklo in so rekli, da se ne izplača. Čekovnik, Jelični vrh, Gore in vsi ti kraji pa jih imajo!

DAVNI SPOMINI NA GORSKI KOTAR

Malo vas le moram popeljati na Hrvaško. Šla sem na Reko, ko smo praznovali petdesetletnico mature. Drugi dan sem prosila sestro, da bi šli skupaj v Fužine v Gorski kotar.

»Nikar ne hodi, če jih hočeš ohraniti take, kot so bile, ko sva majhni deklici hodili tja v našo skupno hišo na počitnice!« — Da je bila hiša najprej sindikalni dom in potem pribežališče beguncem, sem vedela. Vendar sem vztrajala.

Potovanje z vlakom po zagrebški progi, otoki na morju so se mi kot otroku zdeli kakor krokodili na vodi — to se ni spremenilo. Na istem mestu je še vedno v skali spominska plošča slikarju **Crnčiću**, ki je s tega kraja slikal morje.

Spominjala sem se: s postaje Zlobin smo šli na Tuhobić, z Drivenika na Medvedjak in Kobiljak, iz Liča na Viševico, iz Vrat na Bitoraj. Fužine, nekoč cvetoče turistično mesto, so sedaj bolj revne in zanemarjene, reko Ličanko so zajezili za jezero Bajer in Ličanka je sedaj le žalostna mlakuža. Vendar je središče mesteca še kar urejeno, hiše so večinoma lepe in obnovljene, tudi turisti prihajajo.

A zija strahovita rana: hoteli so speljati cesto v Zagreb in so čez jezero naredili lep viadukt. Hoteli so skopati predor skozi oni simpatični Preradovićev vrh, ki se tako lepo pne nad jezerom in nad vasjo. A ta gozdnati vrh ni iz kamna, temveč iz zemlje. In ko so rinili, ko so posekali gozd, se je začelo posipati. Sedaj se vrh počasi posiplje v jezero. Kaj bo, če pride deževje? Povodnji?

ZALI KLOBUČEK ZA ZADNJE SLOVO

Še zadnji, droben spominek. Šla sem do Hotedršice ter se povzpela do Ravnika z lepo in razgledno točko, cerkvico sv. Barbare. Potem sem se podala po makadamski poti, ki je celo markirana, med boršti in vasmi do logaških Žibrš. Lepi kraji. Na začetku Ravnika je mogočna, a opuščena domačija. Že nekaj let jo hodim občudovat. Vrata so odprta, notri na mizi je perilo, ki ga je nekdo zlikal: srajce, obleke in celo rjuhe. A nihče ne vzame.

Kaj bi opisovala! Tako lepo je hoditi po Notranjski, kjer so gozdovi z ravnim drevjem, lepe kmetije in dobra pota!

Ob poti sem nabrala več šopkov lepih rož. Posebno me mika rastlina, ki jo na nekaterih gorskih travnikih najdete v izobilju. Imenuje se »zali klobuček«. Nabrala sem jih lep šopek.

Ko sem prištopala domov, sem izvedela, da je medtem umrla ženica iz soseščine, 80 let stara trpinka. Šla sem kropit in prinesla šopek »klobučkov«. Eden od sinov (imela je le sinove) mi jih je vzel iz roke, jih dal v kozarec in postavil pred krsto h kropilu. Zdele so se mu čudovito lepe in ni verjel, da so gozdne.

Drugi dan sem šla za pogrebom. Menila sem, da bodo te prav navadne rože pustili kar doma. A ena od snah jih je stiskala v roki ves čas, ko je hodila za pogrebom, in jih potem tašči dala v grob.

LEPE POTI NA AJDOVSKO HIŠNO GORO

ČAVEN, OJ VISOKA GORA

IRENA BREŠČAK

Čaven, oj, visoka gora,
po svetu daleč ti sloviš,
skalnata, viharna kopa,
preveč ti ladij potopiš!

Tako je zapisal pred več kot sto leti dolški župan (Dol je danes del Predmeje). Čaven — pa gora? Pa še visoka? Ne zafrkavajte, porečejo Gorenjci. Da slovi daleč po svetu? Z Debelega rtiča se ga vidi. Gotovo je najslavnejša gora na Vipavskem. Ladje pa je potapljala burja, ki ima na Čavnu mlade. Ko piha burja, se celinci na Razdrtem ustavljajo in polnijo prtljažnike s kamenjem, da jih ne odnese.

Po čem spoznate Vipavce? Po govoru. Ko pade v morje, kriči: »Pomahájte, pomahájte!« Ljudje z obale mu pa mahajo.

Prvič sem se vozila skozi Vipavsko dolino, ko sem bila stara 17 let in smo se s starši iz Celja peljali čez Vršič na morje. Čudila sem se kamnom na strehah. Po osemnajstih letih bivanja na Primorskem se burji ne čudim več. Pogrešam pa sneg svojega otroštva in poželjivo gledam na Čaven, kadar ga prekrije bela odeja.

Taku, če še ne vejste — Čaven je ajdovska hišna gora. Višinske razlike med Ajdovščino in kočo na Čavnu je kar 1100 metrov. Kako je Čaven nastal? Bajka pravi, da je prišel ven iz Trnovskega gozda hudiček in se mu je iz malhe zvalil velik školj (skala). Ker je tedaj odzvonilo polnoč, je hudič izgubil svojo moč in školj se je spremenil v Čaven. Iz votlin pod skalami, imenovanimi Pihala, prav mrzlo piha.

Prvič sem bila na Čavnu s sostanovalko iz Študentskega naselja v Ljubljani. Doma je bila s Ceste pri Ajdovščini. — Ste že slišali tisto: Ena ženska je tožila: »Jest, rejva, sem se rodila u Kanali jen žvim na Cejsti! (Cesta).« — To je vas pri Ajdovščini, ki so jo Nemci leta 1944 popolnoma požgali in na obletnico požiga imajo vaščani krajevni praznik.

Čaven in Nanos sta dvojčka. Oba imata na enem delu travnato oblino. Na nanoški čepita Vojkova koča in TV pretvornik, na čavenski pa Zavetišče Antona Bavčerja in nad njim na Malem Modrasovcu radijski oddajnik. Obe gorovji padata s strmimi skalnatimi rebri v Vipavsko dolino. Na Nanosu je obsežna planota, za Čavnom se razprostira Trnovski gozd.

Tudi vrhovi obeh dosegajo skoraj enake višine, čeprav vrhovi Trnovskega gozda po višini prekašajo nanoške. Čaven in Nanos sta botanični raj tudi za razvajence. Nekatere vrste rastlin so bile na njih prvič opisane in imajo torej tam klasično nahajališče.

Dokler me po študiju biologije ni odneslo na Primorsko oziroma me je tja odpeljal moj dragi in me rešil zastrupitve s celjskim žveplovim dioksidom, je zame vsaka spodobna gora imela dve strani — če sem šla po eni strani gor, je bilo mogoče po drugi dol. Za Čaven to ne velja. Ko sva, še na sveže zaljubljena, z mojim dragim, ki je zaprisežen Vipavec, osvojila kočo na Čavnu in se v meglenem vremenu napotila proti Kuclju, sva se izgubila. Po nekajurnem tavanju sva prišla na cesto Predmeja—Lokve. Kdor pozna Trnovski gozd, ve, da se je med njegovimi vrtačami kaj lahko izgubiti. Vrnila sva se h koči na Čavnu in poskušala sestopiti naravnost v Vipavsko dolino. Zaplezala sva se in v trdi noči prikolovratila na varno.

Drugo jutro sem iz doline ogledovala najin sestop in se prijela za glavo.

Kod se pride na Čaven? Odmislimo vožnjo po cestah s Predmeje, Lokev ali Trnovega — po njih se vozijo nekateri transverzalci po žige, kajti nas zanimajo pešpoti. Iz srednjevipavske metropole Ajdovščine tolčeš dva kilometra asfalta do Lokavca, potem pa tri do štiri ure strmo navzgor. Iz vseh vasi ob magistralni cesti proti Novi Gorici se lahko povzpnete nanj. Če se zapeljete do vasi na pobočju Čavna — Stomaž, Kamnje, Vrtovin, Ravne — si *prihranite urico hoje. Poleti so te poti zelo vroče.* Za lep poldnevni, tudi v poletni vročini primeren dostop izberite pot s Predmeje. Prijetno in zlagoma se vzpenja po gozdu in se na zadnjem delu pridruži cesti na Čaven. Pet minut pred kočo se ustavite na razgledni točki, imenovani Veverica. Kot na dlani imate pod sabo planoto od Predmeje do Cola, Nanos, Hrušico, Golake in idrijske hribe, globoko spodaj pa leži Vipavska dolina. Od tod se lahko odzmajčkate na ajdovsko letališče. Če ste nerodni, lahko pristanete v skalah nekoliko nižje. Ljubitelji klobas si jih lahko privoščijo v koči.

Predlagam vam vrnitev po srednječavenski poti. Pri peskokopu ob cesti Lokavec—Predmeja boste zašpilili klobaso, seveda morate še kaka dva kilometra po cesti do Predmeje. Za seniorje ali družine z majhnimi otroki priporočam sprehod od koče do Kuclja. Spomladi žari v avrikljih, julija je posejan s planikami. Na njem je edino nahajališče dlakave smiljke in eno od redkih nahajališč celovenčnega relićnika. Pogled vam splava proti zahodu do Gradeža in do Savudrijskega rta. Pozdravljata Slavnik in Učka, proti severu valovijo vrhovi Trnovskega gozda z najvišjim — Malim Golakom.

Če tudi na Kuclju ne boste priznali, da ste na gori, ste *slepi, gluhi ali pa trdi za lepoto.*

ALI OD TEGA RES NI BOLJŠEGA SMUČARSKEGA VRHA NAD KOMNO?

ČELO PRIVLAČI NE GLEDE NA RAZMERE

DARIO CORTESE

O, Čelo pa, Čelo! Ni ga boljšega smučarskega vrha nad Komno, smo si bili edini po odlični jutranji smuki z vrha. Verjetno je začetno navdušenje botrovalo nadaljnemu smučanju brez posebne orientacijske pozornosti in motoviljenju čez Kosmato lašto, kjer nam je po lovljenju palic uspelo izvesti celo manever z metanjem smuči čez manjšo skalno stopnjo. Seveda, kdo bi se v takem smučarskem zanosu ubadal z vračanjem nazaj in iskanjem primernejšega prehoda! Ampak vseeno — Čelo je ostalo v odličnem spominu in se tako trdno utrdilo v njem, da mu začetne podobe niso spremenile niti izkušnje, ki so sledile.

Kadar se z Borisom odpravljava s Komne na Prehodavce, s predstavo o čudoviti smuki s Čela ne moreva kar tako mimo tega vrha ter se rada vzpneva nanj ne glede na stvarne razmere. »Saj mogoče bo, mora biti,« *si misliva — pa ni.*

Enkrat sva lezla nanj v toplikastem vremenu; bila sva že malo pozna, ampak nič ne de, na vrhu bo gotovo v *redu. Toda, kdo bi si mislil, Čelo naju pozdravi s* čmokotanjem prve vrste. Boris je tako vztrajen, da gre

Z Velikih vrat je do vrha Čela manj kot ura vzpona.

Z jugovzhoda Čelo ne kaže podobe smučarskega vrha, vendar so njegova južna pobočja čudovito smučišče.

s smučmi na vrh, sam raje čobodram kar peš. Dol ni šlo nikakor — niti na smučeh niti brez njih. Poleg tega so se v neposredni bližini še začeli kopičiti gosti oblaki s Primorske in če nama zakrijejo svet pod Velikimi vrati, sva v »paci«. Po mehkem, premehkem snegu jim nekako ubeživa in med mešanjem mokrega snega pri poskusih smučanja modrujeva o slabem dnevu. Začuda sneg med spustom postaja vse boljši in v Lopučnico se pripeljeva v celo smučanju podobnem slogu.

Ampak nekaj je gotovo res: drugič greva bolj zgodaj! Razmere na vrhu so takrat gotovo boljše.

Če se ne motim, sva bila naslednjič res bolj zgodnja, ampak razmere na vrhu niso bile v redu. Smučati se je sicer dalo, toda smučarija še zdaleč ni bila taka, da bi vriskal kot prvič. Tako se je zgodilo, da nama je postala smuka pod Kosmato lašto bolj všeč kot spust z vrha Čela, še posebej zato, ker sva se vedno bolje znašla v iskanju primernih prehodov in ni bilo več treba metati smuči čez skale. Prav lepo se da zmotoviliti med macesni in pravzaprav je spust pod Kosmato lašto čudovit. Občutek gibanja sem in tja med macesni ob hkratnem oprezanju za najprimernejšim nadaljevanjem spusta in iskanju prehodov je pravi ustvarjalni užitek, ki ga ne pokvari niti nekoliko razmočen sneg.

Po dveh raztopljenih zimah, ki nista razmetavali z zares dobrimi razmerami za smuko, sva začela nekoliko dvomiti o smučarski primernosti Čela (o primernosti izbire dni za smuko in časa odhoda s Komne nisva toliko razmišljala.) Morda nama je zato naslednjič le uspelo spet ujeti čudovito smuko s Čela.

Za ponoven obisk zdaj že skoraj starega znanca sva se oborožila z zgodnjim odhodom s Komne in hitrejšo hojo, temperatura pa tudi ni bila tako razmočeno visoka. Z vrha pa — ah, kaj bi tvezil! Sneg je bil v globini končno spet trd in na površini dovolj mehak, da sva po njem bolj lebdela kot smučala, pobočje je kar samo vodilo navzdol. Pod Kosmato lašto je bil bolj čmok, ampak saj je zdaj že vseeno.

Nekje tako, drugje drugače, nikoli enako. Nikoli ne veš, kaj lahko pričakuješ — veš le, da bo neke vrste smučarija. Kakšna, se pokaže šele med njo. Ta nepredvidljivost je kljub najrazličnejšim kolobocijam po snegu z najbolj raznolikimi odlikami ena izmed največjih privlačnosti turne smuke.

PRIMER TURNE SMUKE

POD MODRO NEBO

VLADO HABJAN

Mrzlo jutro leze pod kožo. Snežni kristali pokajo pod smučmi. Loviš sapo, misli bežijo. Ko se dvigneš nad megleno morje in te objamejo prvi sončni žarki, se ti duša vzradosti. Na koncu poti dosežeš šele začetek naslednje. Ko prvič spustiš, še tipaš. Po začetni negotovosti pa steče.

Tako je lahko na turnih smukah; ni vedno, je pa. Prava turna smuka je večdnevno potovanje. Pisatelj **Tone Svetina** je zapisal, da je »turno smučanje duhovna varianta smučanja«, skladatelj **Marijan Lipovšek** pa je po enem od mnogih turnih smukov takole zapisal: »Sreča, gorska sreča sredi snežne samote.« Lanska zima, ki se je vlekla tja v pomlad, nas je vedno znova presenečala z novimi snežnimi padavinami, ki so sprva kazale na dolgo sezono turnega smučanja, kar pa se kasneje ni uresničilo. Na takšno sezono, kot so bile včasih. Saj smo zaradi nekaj zim brez snega skoraj pozabili, kako je to. Prav ta obilica snega pa nam je omogočila vrsto lahkih turnih smukov, ki so običajno možni le pozimi, pa še to ne vselej. To so predvsem tisti, ki segajo vse do nižin. Če vzamemo v roke edini turnosmučarski vodnik v Sloveniji (razen tistega, ki ga je že pred drugo svetovno vojno napisal smučarski propagandist **Rudolf Badjura**), je teh kar precej, na primer Veliki Javornik za Storžičem, Kranjska Reber nad dolino Drete, planina Konjščica na Pokljuki, Rodica v Spodnjih Bohinjskih gorah, Blegoš, Mala Košuta nad Medvodjem, Matajur, Snežnik...

Zadnji lanski marčevski vikend je spet vabil. Sobota je mrka in deževna, pri sebi že odpišeš vikend. A vseeno greš, tudi če ni najbolj obetavno. Nedeljsko jutro te preseneti s tisto pravo modrino neba, ki je značilna samo za zimske dni. Po dolini Črne je cesta še zasnežena. Parkiraš pri Jurčku v Krivčevem. Pripneš smuči in se odpraviš. Kar po cesti, saj je snega dovolj. Dolina Volovljeka je ledeno mrzla. Vzpenjaš se ob potoku po kolovozu, ob katerem ponavadi ta čas že cvetijo telohi in zvončki. Sence padajo po dolini, bližnji vrhovi pod domačijo Podkrajnika pa so že obsijani. Prijazni domačini pozdravijo in te ogovorijo: »Kam pa kam? Na planino? Pa bo šlo s smučmi? Do Raka je dolga, vleče se.« Prijazna beseda ti kraje približa bolj kot vsak planinski vodnik. Povprašaš še ti. Terenski avtomobili jim omogočajo, da pripeljejo otroke po zasneženi cesti v šolo. Vso zimo, dan za dnem. Griči so presmučani, sledi sank vsepovsod, tu otroci res uživajo v zimskem veselju.

Sence se umikajo, toplina sonca narašča. Svež sneg se še drži smrek, če si neroden, ga dobiš za vrat. Mrzlo jutro popušča, ko po zadnjem vzponu pristopiš do Raka.

Svet se odpre, smo na prehodu dveh dolin, na prelazu najkrajših cestnih povezav med osrednjo Slovenijo in

Savinjsko dolino. Jekleni konjički se mučijo z verigami, zelo težko jim gre »od koles«. Čimprej stran od tod, spet v samoto snežnih poti! Domačini plužijo z bagerjem cesto do Marjaninih njiv, mladeniča nosita kruh do Doma na Kisovcu. S poti bo treba. Prejšnje sledi so prekrite, greš v nedolžno belino. Vlečeš špuro, psi prijemajo, strmina počasi popušča.

Prave prostrane snežne poljane se odprejo pri Gojški planini. Veter ti pove, da si na odprtem svetu, smreke pa so bele kot novoletne jelke. Pred Nežkinim domom pravi domačin z Gojške: »Preveč jih je že, teh turnih smučarjev, včasih nas je bilo malo in vsi smo se poznali med seboj. Zdaj pa jih srečaš že vsepovsod.«

Prisega na staro opremo. Povabi na čaj na Gojški. Res je, včasih jih je bilo manj. Zdaj postaja to vse bolj množičen šport in rekreacija. Kaj pa nam preostane! Vedno bolj bežimo iz vsakodnevne norije: poleti v brezpotja, pozimi in spomladi na vrhove, sedla, planine, stran od mest in urejenih smučišč. Imam cel kup prijateljev, ki so zamenjali alpske smuče za turne. Ni jim žal.

Sonce že krepko pripeka, treba bo iti. Prvi metri so negotovi. Smuči se ugrezajo, pred tabo je sama nedolžna belina. In potem spustiš. Saj to je tako, kot bi se vozil po preprogi! Zadnje zavoje narediš med sadovnjaki. Skoraj 1000 metrov višinske razlike je za tabo. Kot blisk.

Pa spet naslednji teden! Dan je izpolnjen, duša tudi.

PO GRAPAH IN BREZPOTJIH IZ DOLINE KOLPE NA KREMPO

MIRTOVIČKI POTOK

MARJAN BRADEŠKO

Ta dan sva iskala pomlad. Predlanskim, ko smo bili z družino tu prav v enakem času, je bila že v polnem dahu. Lani pa je bila, kot kaže, še precej oddaljena — v ranem jutru zagaziva v sneg nad Inlaufom, Borovška gora pa je zavita v sivo zimsko meglo. Na sedlu pod Krempo presenetiva divjo mačko, ki jo ucvre preko bele planjave nekam v pobočja Krokarja. Divje buči južni veter, ki se žene gor z Gorskega Kotarja, še bolj sivega in zimskega, kot so tukajšnji gozdovi. Dolina Kolpe je kopna in med sicer rumenosivimi zimskimi odtenki se pojavljajo prve zelene lise. Le malo sonca, in življenje bo vzbrstelo.

Tokratna pot je precej nenavadna, obrnjena na glavo, saj se po razglednem, še vedno malo poprhanem grebenu Kobile najprej spustiva v dolino Kolpe. Dolina je opustela, cesta prazna, še Kolpa se leno vije v hladnem jutru. Za vasjo Mirtoviči se začenja grapa Mirtovičkega potoka, po katerem sva se namenila vzpeti pod stenami Krempe nazaj na sedlo. Na začetku je ta potok prav poštena reka, po kateri je tudi nekaj skromnih travnikov. Dolinsko dno in uklenjenost med stranske grebene dajeta toliko zavetja, da že cvetijo prve kalužnice, pa jetrniki, morske čebulice in tevje, ta zelenorumena roža, iz katere kar diha pomlad.

Star podrt most naju spravi na gladke skale, prek katerih se prestaviva na drugo stran reke. Prav kmalu sva na sotočju — z leve prihaja droben potok, ki ima tudi naprej enako ime, pravokotno z desne pa vsa glavnina vode. Nedaleč odtod mora biti izvir — ko sva se spuščala v dolino, sva videla, da se ta krak slepo končuje pod stenami.

Svetujte svojim planinskim prijateljem, naj se naročijo na Planinski vestnik, naj pred začetkom poletne planinske sezone začnejo brati najstarejši slovenski mesečnik, ki jim bo odprl nove poglede na gorski svet!

Po dobrih stotih metrih se pri bučnih tolmunih struga še enkrat ostro obrne, tokrat naravnost pod navpične stene. Takoj za zavojem privre v mogočnih izvirih na dan vsa voda.

Struga je vse do sten odeta v zeleno preprogo mahu. Prava pravljična dežela, polna mehkobe, je pred nama. Stene se še malo stisnejo in pred nama zija globoka luknja. Spustiva se vanjo — na dnu je polna mivke. Nekakšni rovi izginevajo pod skale in nekje pod nama je slišati vodo. Velikanske količine se pretakajo po kraškem podzemlju, verjetno s kočevske planote zadaj za kamnitim robom nad Kolpo. In kadar so posebno hudi nalivi, se voda dvigne in zalije luknjo, iz katere bruha v beli dan — živo si pričarava mogočne prizore.

Navdušena se vračava do sotočja in skušava v trajen spomin ujeti čimveč pršečih prizorov in zelene, v oblačnem vremenu kar nekoliko temačne struge.

Mirtovički potok je od sotočja navzgor res le še potok, zelo igriv, vode pa premore ravno dovolj, da s svojo močjo oblikuje zanimive žlebove, drasle in tolmune.

Kmalu naju gladka struga pošlje na prvi »obvoz« navzgor v breg. Nekaj časa je mir, potem pa nastopi prva večja ovira — globoka, divja korita z nekaj manjšimi slapovi, na robovih pa obraščena z nenavadno sršečimi tisami. Travna polica nad koriti je prikladna za razgledovanje, za pravi obhod pa morava zlesti še precej višje. Na drugi strani se po gozdnem pobočju spustiva v strugo, ki je spet precej umirjena — a le za kratek čas. Stene okrog naju se vse bolj stiskajo, v grapi ležijo tudi ostanki snežnih plazov, pa debela debla padlih dreves, družbo jim dela tudi prenekatera kost živali, ki poginejo v teh pobočjih. Grapa pobira vse. Najdem celo jelenov rog.

Pri naslednjem sotočju je na desni lep dvopramenski slap, visok sicer, vode pa ne premore več veliko. Pot naju žene naprej, po levem kraku, ki se vse bolj vzpenja, ko pa zavije nekoliko v desno, morava spet v

travna pobočja. Slapotvorna stopnja z nekaj manjšimi slapovi je namreč preveč vlažna, da bi tam počel karkoli.
Ko se precej višje vrneva v strugo, ki se je spet obrnila v svojo staro smer, se voda pokaže le še občasno. Pobočja se zdaj postavijo res pokonci in dolina je vse globlje. Drevesa so zopet najboljša oprijemala pri strmih prehodih. Nekaj manjših skalnih prehodov je vmes, potem pa naju sprejme široka steza, ki jo je utrla divjad pod veliko skalo v desno, naravnost pod sedlo, kamor se vzpenjava. Le nekaj korakov je še do tja.
Jutranje sledi se obrnejo v drugo smer. Veter je nekoliko pojenjal. V vse bolj meglenem in vlažnem ozračju kroži nekaj krokarjev, katerih predirni klici prekinjajo šum vetra. Zvabi naju še Krempa, tako za dobro mero, medtem pa meglena kapa že začenja puščati. Prve kapljice naju pospremijo do Inlaufa, kjer je »beračev gnoj« že začel izginjati. Zemlja se očitno prebuja in ne prenese več belega pokrivala. Hladen veter nosi drobne kapljice, ki bičajo obraz, in skozi sivino popoldneva pogledujem v zasnežena pobočja Borovške gore. Ne bo dolgo, ko bodo brsteči popki bukev neizbežno začeli graditi zeleno streho kočevskih gozdov.

odmevi

Smo OS — odprti stalno. Ne verjamem!

Teletekst TV Slovenije na 363. strani tekoče objavlja obvestila PZS, meddruštvenih odborov in planinskih društev. Med njimi je največ takih, ki nas vabijo na organizirane skupinske izlete v domače in tuje gore, pri nekaterih je opisana tudi težavnost tako po času kot po opremi in izurjenosti. Na teh podstraneh so tudi važna opozorila, ki nas obveščajo o nenormalnostih na naših označenih planinskih poteh, nastalih zaradi delovanja naravnih sil (potresi, odlomi, strele, plazovi), ob tem ponavadi preberemo tudi, do kdaj bodo odpravljene in kako lahko še drugače pridemo do cilja.

Ker so vsa ta obvestila vezana na neki datum izvršitve, je tudi zamenjava vsebine teh več ali manj tekoča; največ jih izbrišejo ob ponedeljkih, ko so izleti že za nami, med tednom pa se pojavljajo povabila na nova in nova potepanja.
Na podstraneh tega teleteksta lahko občasno prebiramo tudi krajša obvestila o izredni zaprtosti ali odprtosti posameznih planinskih objektov, kar se mi ne zdi prav, saj je takim obvestilom namenjena 364. stran z delovno vsebino »Odprtost planinskih postojank«.
Naj povem, da je objava podatkov na obeh planincem namenjenih straneh teleteksta brezplačna, za pravilnost podatkov pa odgovarjajo tisti, ki jih teletekstu posredujejo, torej za večino njih planinska društva.
Nočem se spuščati v ustreznost izbranih kratic OO, OS, OSNP, ONP, ki so pojasnjene v legendi na prvi podstrani teleteksta 364, motijo pa me preveč na splošno opisani letni časi, za katere podatki o odprtosti planinskih postojank veljajo. Pojmi zima, pomlad, poletje in jesen so za tak tip podatkov preveč nedoločeni.
Še najbolj korektno bi bilo, če bi v naslovu izpustili navedbo letnega časa, pod njim pa naj bi teletekstovci vpisali datum zadnje, tudi najmanjše spremembe v teh podstraneh.
Od tu dalje nastopajo planinska društva, oskrbniki in/ali tudi najemniki planinskih postojank, ki bi morali uredništvu teleteksta, če ne zaradi česa drugega (promet) prav zaradi varnosti planincev tekoče sporočati »stanje« svojih planinskih postojank (OO, OS, OSNP, ONP). Sam bi uvedel še kratico Z — zaprto, torej trenutno zaprtih koč ne bi brisal s seznama.
Pri planinskih postojankah, opremljenih s kratico OS (odprto stalno), bi morali obvezno objaviti tudi dan ali dneve v tednu, ko je morda ta koča ali dom zaprt; nekateri to že počno.
Prav tako bi morali skrbeti, da so v teletekstu objavljene telefonske in/ali mobitelove številke domov in koč prave, saj se te pogosto spreminjajo in mnogo je tudi novih. Skoraj neverjetno pa je, da so še planinske postojanke, ki na kraju drugega tisočletja nimajo telefona in/ali mobitela.
Na teletekstovih planinskih straneh beremo torej samo tisto, kar sami posredujemo v objavo, kaže pa, da bo treba še nekaj časa, da bomo spoznali vrednost točnih in tekočih podatkov.
Da vedno ni tako, naslednji primer: 25. oktobra lani je ob imenu Poštarski dom pod Uršljo goro, 805, pisalo OS. Verujoča v ta podatek sva se z boljšo polovico naslednji dan odpravila na Uršljo goro po poti iz Slovenj Gradca mimo tega doma, ki pa naju ni sprejel pod svojo streho, saj je bil po kasneje pridobljenih podatkih že mesec dni zaprt baje zato, ker je ostal brez oskrbnika. Malo manj kot mesec dni kasneje še vedno beremo v teletekstu pri Poštarskem domu pod Uršljo goro: OS. Ko pa sem poskusil dobiti z njimi telefonsko zvezo, ni bilo nič, tako kot ni bilo z njo nič mesec prej, saj je ta planinski dom, ki ima, kot sva lahko prebrala ob skoraj vsaki njegovi odprtini v zidovih, vgrajeno najsodobnejšo elektronsko zaščito — zaprt. Škoda, da je ob tako sodobnem opremljanju »zmanjkalo« panožnemu domu denarja za telefonsko služkinjo, ki bi v taki in taki odsotnosti oskrbnika na kratko poučila »nevedneže«, da si »poštarco« lahko ogledajo samo od zunaj.
Kako usoden bi lahko bil tak napačno zapisan podatek o odprtosti planinskega doma, stoječega nekje v visokogorju, še posebno ob kakšnem nepredvidenem vremenskem obratu, ki so pogost pojav prav v času, ko se za daljši čas zapira večina naših planinskih postojank in ko tudi dnevi niso ravno najdaljši! Pri tem nič ne koristita niti telefon niti mobitel, saj v planinskem objektu ni nikogar, ki bi dvignil slušalko.

Dejstvo je, da imamo planinci v teletekstu TV Slovenije tudi svoji strani. Poskrbimo le, da bodo v njih objavljena obvestila zanesljiva in veljavna, torej uporabljiva in kot taka tudi prispevek k varnejši hoji po naših gorah.

Janez Arhar, Ljubljana

* * *

Spoštovani gospod Arhar!

Prebrali smo Vaše pismo, ki ste ga poslali uredniku Planinskega vestnika in se nanaša na obveščanje planincev preko strani Teleteksta TV Slovenije.

Menimo, da smo glede Vaših pripomb dolžni dati nekaj pojasnil.

Planinske novice so na teletekstu objavljene na straneh 363 in 364. Na strani 363 objavljajo različna obvestila PZS ali PD, na strani 364 pa je seznam planinskih postojank s podatki o obratovanju, ki nam jih pošiljajo planinska društva oziroma upravljalci koč. Kot sami ugotavljate — tudi mi že nekaj časa —, se problemi pojavljajo na strani 364, kjer je objavljen seznam planinskih postojank s podatki o obratovanju.

Planinska zveza Slovenije že nekaj let po telefaksu sproti — tedensko pošilja na različne naslove obvestila tudi o odpiranju ali zapiranju koč. Žal nam doslej še ni uspelo, da bi vnašalci podatkov na teletekstu sproti vnašali v naš seznam spremembe, ki jih sporočamo. Po mnogih peripetijah (zagrozili smo že tudi z odpovedjo naših strani) v dogovoru z urednikom teleteksta nekajkrat letno pripravljamo sezname s podatki o obratovanju, ki jih osebno odnašamo na TV/Teletekst, še prej pa jih obvestimo, da jih bomo prinesli. Žal samo na ta način zagotavljamo, da se spremenjeni podatki potem pojavijo na teletekstu.

Drug problem pa je, da odgovornih v planinskih društvih še nismo navadili, da bi nas ažurno obveščali o vseh spremembah pri obratovanju koč. Osnova za podatke o obratovanju koč je vsakoletni seznam koč v »Koledarju akcij PZS«, ki ga pripravimo po podatkih, ki nam jih pošljejo planinska društva. Ti podatki pa se med letom lahko spreminjajo in bi nas morala PD o spremembah sproti obveščati. Nekatera to počno, vsi pa ne. Zato od lanskega poletja dalje na teletekstu piše, da za točnost podatkov odgovarjajo planinska društva in ne več PZS.

Oznake OS, OO, OSNP uporabljamo že več kot 10 let in so se jih uporabniki že navadili, čeprav v zadnjem času oznako OO opuščamo, saj je vse povedano že z OS in OSNP. Pri sporočanju podatkov pa nas omejuje tudi prostor na teletekstu, saj so naša sporočila dostikrat skrajšana po njihovi presoji in zato tudi premalo precizna. Zato smo se odločili, da samo v poletnem času objavljamo celoten seznam koč (le tedaj so vse odprte), v ostalih mesecih pa sporočamo podatke le o odprtih kočah.

Žal nam je, da ste zaradi netočnih podatkov naleteli na zaprta vrata Poštarske koče pod Plešivcem, mislimo pa, da je Vaš strah, da bi Vas to doletelo pri kakšni višje ležeči koči, odveč. Vsaj zaenkrat nam društva, ki upravljajo s temi kočami, podatke sporočajo pravočasno.

Danilo Sbrizaj

Prisank in ne Prisojnik

Gospod **Franc Šuštaršič** v januarski številki Planinskega vestnika po moji oceni precej arogantno kara »domišljave« dopisnike, ker v svojem dopisovanju prisiljujejo ugledno revijo, da si upa objavljati ime gore Prisank (namesto Prisojnik), kar je po njegovem v hudem nasprotju s slovenskim pravopisom. Opominja tudi (že drugič), da naj tudi drugi dopisniki v Planinskem vestniku pišejo po slovensko, ne pa v njihovem krajevnem narečju — se pravi *Prisojnik in ne Prisank.*

Kot domačina Kranjske Gore me zelo moti, da bom zaradi svojega dopisa v Planinskem vestniku »domišljav«, še bolj pa moti, da kot uporabnik krajevnega narečja ne govorim slovensko. Velja se zamisliti in opozoriti!

Slovenski pravopis, ki ga je izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti, navaja samo ime Prisank (str. 695), prav tako tudi mali Slovenski pravopis, izdan leta 1987. Slovar slovenskega knjižnega jezika imen gorá ne navaja.

Ime Prisank pravilno uporablja tudi znani geograf **Anton Melik** v svoji obsežni knjigi Slovenski alpski svet. In končno táko ime uporabljamo tudi vsi mi, ki smo doma ob vznožju Prisanka: od Rateč do Gozda, od Kranjske Gore do Trente. Tudi večina planincev in pohodnikov, ki jim domače narečje le zveni slovensko, je naklonjena imenu Prisank. Z domačim narečjem nikogar ne posiljujemo, tudi približno nam pa *ne pride na misel, da bi krajevna* imena in narečno govorico opustili zaradi raznih prenapetežev!

O imenoslovju Kranjski Gori bližnjih vrhov je bilo že več polemičnih razprav. Pri tem velja opozoriti, da so imena goram in vrhovom dali domačini s severne strani le-teh, ker je bila naselitev ljudi tu prej kot na južni strani. Nastanek teh imen ima lahko poleg drugih dejavnikov svoj izvor na področju gospodarske ali okolju značilne dejavnosti. Mnogokrat so različna področja, pašniki, planine, večje košenice, imele svoje ime prej kot pa bližnji vrhovi. Ta ugotovitev in nekatera dejstva lahko popeljejo tudi do nastanka imena Prisank, kar temelji tudi na mnenju mnogih starejših domačinov. Starejša in dolgoletna oblika imena je bila Prisavn'k. Nad prevalom Vršiča zahodno od Prisanka in ob njegovem vznožju je vrh, imenovan Solna glava. Že ime samo pove, da so tukaj od nekdaj pokladali sol živini in drobnici. To območje je bilo najprimernejše zaradi tega, ker je v središču večine obsežnih pašnih površin na severni in južni strani Vršiča. Sol je v pašništvu pomembna, ker jo potrebuje organizem živali. Živina jo hlastno liže in se v pašnem obdobju človeku tako ne odtuji. Prostor, kjer je stalno položena sol, se imenuje solnica ali po domače »savnica«, tudi »savnik«. Bližnji skalni vrh je bil tako pri soli ali pri savniku, kar samo po sebi nudi ime Prisavn'k — Prisank.

Če PD PTT upošteva in zagovarja ime Prisojnik, je to njegova stvar, ni pa treba vsiljevati mnenja enega društva vsem ostalim. Poštarski

dom na Vršiču posluje in gostuje na območu, kjer so bili prijazno sprejeti in ne bi bilo slabo, če temu okolju in narečju naklonjeno prisluhnejo.

Za obiskovalce vršiškega okolja bodo morda zanimivi tudi nekateri podatki o bivši zemljiški posesti občine Kranjska Gora v Trenti.

Po naselitvi Savske doline so belopeški podložniki prodrli do visokih gorskih grebenov med Kranjska Goro in Bovcem. To so bila nato več kot pol stoletja sporna zemljišča, ki so segala preko geografskih meja. Takratnim uporabnikom so služila predvsem zaradi gospodarske nuje (gozd, paša). Zgodovina doline Trente je bila povezana z lastništvom oglejskega patriarha in belopeškim gospostvom, pod katerim je bila tudi Kranjska Gora. Prihajalo je do večkratnih nasprotij s takratnimi političnimi mejami. Zaradi tega se je pokazala potreba po poimenovanju gorá oziroma vrhov in določitvi natančnih meja. Bela Peč je tak popis mejá imela že leta 1452, vendar se ni ohranil. V Beli Peči so zahtevali zase celo planino Trento z izjemo planine Zapotok. Po ustnem izročilu naj bi pred dobrimi dvesto leti belopeška gospoda ponudila Trentarjem te planine v odkup. Takratni župan tega ni sprejel in so tako Dolinci v tem času verjetno postali pravi lastniki planin (Arar, Zemljiška zajednica). Leta 1862 je srenja Gozd (Rute) dokupila še del planine Trente, katero so imeli *predhodno v najemu že od leta* 1833. Rutarjani so na svoji planini zahodno od Kurjega grabna pod Jalovcem pasli le drobnico, Borovci in Korenci pa precej goveje živine. Odbrano živino so prignali na južna območja konec junija, kjer se je pasla do konca septembra. Pašne pravice na planini Prisank (Trenta levo) so imeli Borovci — Kranjskogorci.

Občina Kranjska Gora skupaj s svojimi podobčinami Kranjska Gora, Podkoren in Gozd je bil lastnik tega obsežnega trentarskega kompleksa gozdov in pašnikov. Poleg paše so obsežne gozdove tudi izsekavali za potrebe agrarne skupnosti ali za obnovo staj. Leta 1910 so se odločili za prodajo približno 8000 kubičnih metrov lesa na panju na področju Trenta — leva za ceno 34.220 kron. Posek in spravilo lesa sta prevzela **Lovrenc Pristavec** iz Kranjske Gore in **Ivan Zakotnik** iz Ljubljane, ki sta ves les tudi odkupila. Ustrezno pogodbo so sklenili 14. aprila 1910. Kupca sta morala ves les posekati do konca leta 1913 in *odpeljati do konca leta 1914. Zaradi* tega sta morala na Vršič in do Kranjske Gore razširiti vsa pota za volovsko in konjsko vprego. Do graditve sedanje ceste preko prevala Vršič se je ta razširjena pot imenovala Zakotnikova pot, obnovljeni korenški pastirski stan pa Zakotnikova koča.

Po končani prvi svetovni vojni je nova državna meja med Jugoslavijo in Italijo onemogočala prost dostop na južno stran Vršiča, s tem pa tudi izkoriščanje gozdov in pašnih površin. Zaradi nenehnih šikan italijanskih oblastvenih in obmejnih organov so zastopniki vseh treh podobčin skupaj z občino Kranjska Gora sklenili vse parcele na južni strani Vršiča, to je Trenta — leva in Trenta — desna, odprodati za vsoto 322.933 lir, in sicer kupcu Magistrato alle Acque v Benetkah. Ves denar, 1,117.400 din, so po odbitju davka razdelili na vse tri podobčine, le-te pa deležnim upravičencem.

Na vrhu prevala Vršič je bilo njega dni majhno ledeniško jezerce, ki pa je, žal, presahnilo. Zaradi tega je bilo staro ime Borovcev za Vršič *»pri Jezercu«*, *Trentarjev-Bučanov* pa »Kranjski vrh«.

Vid Černe,
Kranjska Gora

Izobraževanje vodnikov

PD Moravče je mlado društvo, saj je bilo ustanovljeno šele 1993. leta. Bistvo našega delovanja je vsaj zaenkrat v tem, da za svoje člane organiziramo pohode, da se — predvsem mladi — izobražujemo, da skrbimo za planinska pota, ki so nam zaupana v oskrbovanje.

Skoraj vsi naši vodniki in markacisti so v društvo prišli že usposobljeni, saj so nekateri že desetletja vodniki ali markacisti.

Nekaj novih vodnikov nam je uspelo usposobiti tako, da smo jih poslali na ustrezne tečaje, ki jih organizira KVIZ pri PZS. Vendar pa nam povečanje števila članstva v društvu narekuje, da moramo pridobiti še več vodnikov. Bojim se, da nam to ne bo uspelo.

Zanima me, zato javno vprašujem odgovorne, kako naj pripravimo naše kandidate za obisk tečajev za vodnike, saj jih pošiljamo na tečaj zato, da se vódenja naučijo, ne pa, da tam dokažejo, da to že znajo. Kako naj neko društvo tam nekje bogu za hrbtom, ki je na novo ustanovljeno, usposobi svoje vodnike, saj v takem okolju prav gotovo ne morejo dobiti dovolj predznanja za obisk tečaja? Koga naj najamejo in za kakšen denar, da jim bo usposobil kandidate za obisk tečaja? Kako naj društvo sploh začne delovati? Upam, da niso resnične govorice, ki se širijo, da je vodnikov preveč in da je za poklicne premalo dela. Zelo bom vesel, če ni tako!

Vprašanje je tudi, kje naj društvo dobi denar za táko izobraževanje. Naše društvo je za planinsko šolo za mlade najelo samo enega tujega predavatelja, pa je več zaračunal kot vsi ostali domači predavatelji, ki so bili prav tako pri PZS usposobljeni za ustrezno izobraževanje.

Če je preveč prijavljenih za posamezen tečaj, menim, da je mogoča drugačna selekcija, npr. zdravstveno stanje kandidata, moralne vrednote, ne pa, koliko vrhov nad določeno višino je »osvojil«.

Mladinska komisija pri PZS je praznovala okroglo obletnico svojega delovanja. Pri tem je podelila priznanja — srebrne in zlate znake mladinskega vodnika. Nedvomno je velika večina predlaganih priznanje zaslužila, vendar pa me le zanima, kdo je odlikovance predlagal in po kakšnih kriterijih.

Sam sem planinski mladinski vodnik že od leta 1963. Tečaj sem opravil v Kamniku. Med odlikovanci nisem zasledil niti enega imena med tistimi, ki smo skupaj opravili tečaj in desetletja delali kot mladinski vodniki, nekateri pa še delamo. Mar se vam ne zdi, da je večina počaščenih le iz nekaterih društev in MK PZS ter KVIZ-a? Nisem edini, ki tako mislim!

Več kot trideset let uspešno vodim mlade. V naslednjem letu bi moral ponovno na preizkus znanja, na izpopolnjevanje. Ne bom šel! Če se po tridesetih letih vodenja brez nesreč na planinskih poteh nisem nič naučil, potem pač ne bom več vodil. Mislim, da še nisem senilen starček; vem, kaj zmorem, za kaj sem usposobljen.
Pa brez zamere!

Marijan Gril

Problemi v kočah

V zadnjih letih sem v naših planinskih kočah večkrat prišel v zelo neprijeten položaj zaradi nerazumljivih pravil, ki jih imajo nekatera planinska društva oziroma oskrbniki. Medtem ko se v Koči na Klemenči jami, Pogačnikovem domu ali Koči v Krnici planinec počuti kot dobrodošel obiskovalec in prijatelj, ga v nekaterih (sicer zelo obiskanih) kočah pričakajo »hotelska« pravila.
Najbolj smešno pravilo, ki ga radi upoštevajo zlasti v Julijskih Alpah, je obvezna rezervacija prenočevanja. Tako se ti lahko zgodi, da so vse postelje v koči vnaprej zasedene in za naključnega planinca enostavno ni prostora (resnici na ljubo: v kočah imajo običajno še kakšno klop v jedilnici). Na tak način bomo iz hribov pregnali večdnevne planince, ki obiščejo več gora, privabili pa dvodnevne turiste, ki se v pomanjkanju časa pripeljejo visoko pod goro, stečejo na vrh ali dva, nato pa v koči ob prenočevanju zahtevajo tuširanje ali angleški zajtrk (spomnimo se poučnega primera, ki se je zgodil lani v Vodnikovi koči!) Sam sem v isti koči doživel, da sta planinki zgodaj dopoldne zahtevali telefon, s katerim sta (uspešno) rezervirali prenočišče na Kredarici. Meni in sestrični se je to zdelo zelo zabavno (ubogi oskrbniki — poleg čaja morajo skrbeti še za telefone po želji), čez slabe dve uri pa mi na Kredarici povedo, da to noč pri njih ne morem prespati. »Vse postelje so rezervirane,« mi pove receptor (nova funkcija v planinah) — kasneje pa se je izkazalo, da vsi le niso prišli do »svete gore«. Menim, da bi morala PZS od društev zahtevati, da je v vsaki koči za normalne planince na voljo, na primer, 20 odstotkov prenočišč, saj sam vsekakor ne mislim telefonariti od koče do koče!
Še bolj čudno se počutim, ko mi prepovedo vstop v sobe oziroma na skupna ležišča do pozne popoldanske ure. V gorah sem navajen zgodnjega vstajanja, tako da pred popoldansko vročino (ali oblaki in nevihtami) že pridem na cilj ture. Namesto da bi si privoščil urico ali dve spanja, moram čakati do štirih ali šestih (Koča pri Triglavskih jezerih). Te ure so zelo dolgočasne, saj je človek običajno malo utrujen, spanje v jedilnici pa drugim jemlje prostor — le kako bi se počutil gornik, ki bi prišel popoldne v kočo in v jedilnici našel dvajset spečih planincev? Oskrbniki v kočah bi morali biti pri tem bolj prožni!
Po drugi strani v nekaterih planinskih kočah zahtevajo od planincev, da nosijo s seboj copate. Ne, ne mislim športnih copat, v katere se po naporni turi preobuje skoraj vsak planinec, pač pa sobne copate. Teniske naj bi bile preveč umazane... Normalni planinci razumemo, da je v kočah težko zagotoviti dolinsko higieno, zato bi bili zadovoljni že s tem, da bi bile sobe redno pometene (prah pod posteljami je pri tem kar dobro merilo), za ostalo pa bomo poskrbeli sami (posteljnina, spalne vreče, prehrana le v jedilnici in podobno). Dolinsko obnašanje pri nekaterih planincih zbudi občutek, da bodo za njimi pospravili in čistili drugi, pravi planinci pa smo pri tem pripravljeni pomagati (v razumni meri) in se držati običajnih zahtev.
Na koncu bi omenil še to, da je v večini planinskih koč le težko opaziti cenik pijače in jedače ter še posebno prenočevanja. Pri tem ne mislim na same cene, s katerimi so bili vedno problemi, pač pa bi jasni računi odstranili veliko nesporazumov med obiskovalci.
Upam, da bodo oskrbniki prebrali moje pripombe in jih upoštevali v čimvečji meri, hkrati pa jim po dveh slabih sezonah želim čimvečji obisk in promet v tem letu.

Robert Rudman, Novo mesto

iz planinske literature

Enciklopedija Slovenije

Ob koncu lanskega leta je Mladinska knjiga izdala že 10. zvezek Enciklopedije Slovenije, enega od najobsežnejših slovenskih knjižnih del. Ta knjiga se pričenja z geslom Ptuj in se konča s Savnik, Viktor. Ker posameznih zvezkov doslej še nismo predstavljali, naj tu omenimo vsaj najvažnejša gesla s področja planinstva.
V devetem zvezku so opisana številna gesla in zbrani mnogi podatki s področja planinstva. Prvi, ki so pri nas obiskovali gore, so bili pastirji in lovci pri iskanju novih prehodov, kasneje pa naravoslovci in rudarski strokovnjaki ter gorski vodniki pri osvajanju vrhov. Že v 2. polovici 19. stoletja je bil razvoj planinstva močno povezan z gibanjem proti ponemčevanju. Ustanavljali so planinska društva (danes jih je že skoraj 200) in leta 1893 Slovensko planinsko društvo, ki deluje kot Planinska zveza Slovenije še danes s skoraj 100.000 člani. Gradili so slovenska zavetišča in planinske koče (prva je bila Triglavska koča na Prodih leta 1871, danes jih je prek 160), nadelali več zavarovanih planinskih poti (prva leta 1894 na Ojstrici) s slovenskimi označbami. Slovenska planinska pot, druga najdaljša med več kot 50 planinskimi transverzalami, povezuje od leta 1953 poti od Maribora prek Triglava do Jadranskega morja.
K takšnemu razmahu planinstva so pripomogli organizirana pomoč pri nesrečah v okviru gorske reševalne službe, ki deluje že od leta 1912, in planinski tisk. Številni planinski vodniki, zemljevidi, leposlovna dela in drugi priročniki, ki so izhajali pri Planinski matici od leta 1936 do 1938, danes izhajajo pri Planinski založbi PZS in drugih slovenskih založbah. Predvsem pa je najstarejši slovenski mesečnik, Planinski vestnik, ki izhaja že od l. 1895, veliko prispeval k popularizaciji najmnožičnejše rekreativne dejavnosti v Sloveniji.

Športno pojmovanje planinstva v obliki alpinizma se je pri Slovencih opazilo že pri **Valentinu Staniču** in kasneje v skupini **Dren** in zlasti klubu **Skala**, ki se je v zadnjih desetletjih z odpravami v tuja gorstva razvilo do samega vrha svetovnega alpinizma.

Med pomembnejšimi osebnostmi iz daljne in bližnje preteklosti, ki so delovali na najširših področjih planinstva, so v dosedanjih desetih zvezkih omenjeni **Jakob Aljaž, Stane Belak, Tomo Česen, Joža Čop, Mira Marko Debelakova, Johannes Frischauf, Klement Jug, Silvo Karo, Gregor Klančnik, Franc Knez, Fran Kocbek, Fedor Košir, Julius Kugy, Aleš** in **Pavel Kunaver, Evgen Lovšin, Tine Orel, Fran Orožen, dr. Miha Potočnik, Ciril Praček**. Sledili jim bodo še **Tadej Slabe, Valentin Stanič, Tone Škarja, Andrej** in **Marija Štremfelj, Josip Tičar, Fran, Josip** in **Stanko Tominšek** ter **Henrik Tuma**.

Med besedilom so omenjeni ali predstavljeni vsi najvišji in najpomembnejši naši gorski vrhovi in pogorja, slapovi in podzemske jame ter druge zanimivosti iz našega gorskega sveta. Besedila v Enciklopediji Slovenije spremljajo številne stare in nove fotografije obravnavanih pojmov, vloženi pa so tudi reliefni zemljevidi vseh pomembnejših predelov naše države.

Ciril Velkovrh

Naš planinec iz Zasavja

Pred letošnjim občnim zborom je Planinsko društvo Dol pri Hrastniku v uredništvu **Božene Tušar** in **Draga Kozoleta** v nakladi 250 izvodov izdalo svoje društveno glasilo Naš planinec, ki sicer izhaja že 20 let. V lepo urejenem glasilu na 24 straneh je predvsem gradivo za občni zbor, se pravi podatki o lanskoletnem društvenem delu in planinskih načrtih za letošnje leto, objavljenih pa je tudi nekaj priložnostnih člankov. Med njimi je posebno aktualen Kozoletov »Ali še kdaj tako, kot je bilo?«, ki ima — vsaj po naslovu sodeč — nekaj skupnih točk z govorom državnega predsednika **Milana Kučana**, ko je dejal, da »nikoli več ne bo tako, kot je bilo«. Drago Kozole nekoliko potarna o hudem osipu v planinskih vrstah, ki je po njegovem mnenju tudi posledica slabega gmotnega stanja prebivalstva. Razmišljanje vendarle izzveni optimistično: niso pozabljeni nekdanji člani, ki trenutno ne morejo plačati članarine, saj »tudi brez plačila članarine srce lahko ostane planinsko in tudi tako bije za ideje planinstva«.

Hvalevreden je prispevek »Postanite naročnik Planinskega vestnika«, v katerem med drugim piše, da »se kaže potruditi, da bi v vsako, planinstvu naklonjeno družino, v vsako šolo, urad in podjetje prihajal naš mesečnik Planinski vestnik in nas s svojo bogato vsebino utrjeval v naši ideji ter nas ažurno seznanjal z dosežki in doživljaji v planinstvu doma in v tujini«.

M. R.

Bilten PAK

»Ker do sedaj podatki o delu našega kluba niso bili zabeleženi na enem mestu, smo se odločili izdati bilten, kjer bo predstavljeno delo kluba v preteklih letih in naši nadaljnji načrti,« je v uvodu k 1. številki Biltena Posavskega alpinističnega kluba lani zapisal **Gorazd Pozvek**, sozbiralec in sourednik tega glasila, ki je izšlo v Senovem. Potem pripoveduje, kako se je rodil ta plezalni klub: gorniki, ki jih samo hoja po označenih planinskih poteh gorskega sveta ni več zadovoljila in ki so bili poprej člani alpinističnih odsekov planinskih društev v Ljubljani, Novem mestu in Celju, so leta 1989 ustanovili svojo alpinistično skupino, ki je delovala s pomočjo AO Novo mesto, leta 1992 pa so zaradi doseženih uspehov na alpinističnem področju lahko ustanovili samostojen AO pri PD Bohor v Senovem. Ker tam pravega posluha, kot piše sourednik v uvodu k Biltenu, niso bili deležni, so ustanovili samostojen alpinistični klub in ga imenovali Posavski alpinistični klub (PAK).

V tem biltenu je zbrano gradivo, ki bo piscem klubske zgodovine nekoč nemara najdragocenejše gradivo o tem, kako se je rojeval ta klub in kako je deloval v prvih letih svojega obstoja. Poleg tega so v publikaciji objavljeni faksimile nekaterih člankov iz dnevnih in lokalnih časopisov, v katerih je opisano delo tega kluba. V koristno pomoč bodočim sestavljalcem klubske kronike bo tudi objavljen seznam članov vseh kategorij, ki so ta prva leta delovali v klubu.

M. R.

Ponatis knjižice — vodnika

Zveza društev upokojencev Celje se je zaradi zanimanja precejšnjega števila privržencev pohoda v naravo in naše knjižice Transverzalna pot Zveze društev upokojencev Celje odločila za ponatis ter združitev I., II. in III. dela v eno knjižico.

Knjižica je tako zagledala luč sveta z nekaterimi izboljšavami in je v ponos vsem, ki so sodelovali pri tem projektu, predvsem grafiki Cinkarne ter njegovemu vodji tiskarne, saj je knjižica tudi oblikovno lepa. Krasi jo velikonočnica — zaščitna značka transverzalne poti, kakor tudi grb mesta Celja.

Da smo lahko knjižico izdali, so največ pripomogli sponzorji, zato se jim v svojem in v imenu ZDU Celje najlepše zahvaljujemo.

Knjižice lahko naročite ali osebno dvignete v pisarni ZDU Celje, Jurčičeva 6 — 3. nadstropje, vsak torek od 9. do 11. ure.

Rudi Mraz

37. letnik Naših jam

Naše jame, glasilo Jamarske zveze Slovenije, vsako leto sicer izidejo, vendar najpogosteje z veliko zamudo. Tako je pred meseci izšel 37. letnik, datiran z letnico 1995, več kot 270 strani debela publikacija, ki jo je v sodelovanju z uredniškim odborom uredil **Marko Aljančič**.

Ta letnik uvaja urednikov pogovor z dolgoletnim sourednikom in upravnikom revije **Dušanom Novakom** (naloge upravnika je s tem letnikom prevzel **Aleš Lajovic**), sicer tudi dolgoletnim sodelavcem Planin-

skega vestnika. To je nekoliko romantično spominjanje na čase pred kakšnega pol stoletja, ki jih mladi rod komajda razume, so pa pomembni za zgodovino tako jamarstva kot planinstva.

Največji del revije zavzemajo strokovni članki in razprave: **Dorotea Verša** piše o tem, ali naj tuji jamarji raziskujejo na slovenskem krasu ali ne, **Miha Brenčič** se loteva predstavitve statistične podobe slovenskih jam, **Gregor Pintar** predstavlja dotlej več kot 500 metrov globoko Brezno pod velbom na Kaninu, Dorotea Verša Brezno v Stari Lipi v Zasavju in Jamo nad rudnikom pri Štolnu v Zadnji Trenti, **Andrej Mihevc** popisuje nove meritve Martelove dvorane v Škocjanskih jamah, **Gregor Aljančič** in **Danijel Papler** sta bila ponovno v Triglavskem breznu, Miha Brenčič in **Igor Perpar** pa v Veliki jami nad Trebnjem. **Borivoj Ladišič** popisuje osameli trebelnski kras med rekami Mirno, Krko in Savo, **Tomaž Petek** heliktite v Jami v Kalcah v okolici Drenovega griča, **Pavel Jamnik** fosilne ostanke jelena iz jame na Oblakovi planini na Jelovici, **Alma Bavdek** in Andrej Mihevc spodmol pod Macesnovo gorico, ki je arheološko najdišče, slednji pa poskuša s pomočjo najdenih novcev identificirati žrtve pobojev v breznih na Kočevskem Rogu in v Matarskem podolju ter te raziskave popisuje v krajši razpravi.

Več kot 50 revijalnih strani je dolg Delovni seznam jam (DSJ) severne Slovenije **Franceta Šušteršiča**, ki je že četrti del Delovnega seznama jam Jamarske zveze Slovenije, v njem pa je več kot 2000 kraških jam. Tako je, kot piše avtor, »delo zaokroženo in se lahko nekoliko ozremo po celoti. Vsi štirje deli DSJ obsegajo skupaj 6255 jam slovenskega katastra in 847 jam tržaškega katastra, vsega tedaj 7102 jami. Najvišja naša številka, ki jo dosega DSJ, je 6452, ima pa jo Vandima na Kaninu. Ker je kataster živ, sproti raste in se dopolnjuje.«

Isti avtor je za to številko Naših jam skupaj z **Martinom Knezom** pripravil Prispevek k slovenskemu speleološkemu pojmovniku, v katerem navajata 88 speleoloških terminov, »ki sva jih večinoma soočila z obstoječimi terminologijami«.

Obsežen, sto revijalnih strani debel del obsegajo stalne rubrike Poročila, Osebne vesti, Odmevi, In memoriam, Kataster jam, Varstvo krasa, Odprave in Književnost.

Tudi ta letnik Naših jam je torej publikacija, s katero se lahko ponaša društvena organizacija, ki deluje na območju klasičnega, matičnega krasa.

Marjan Raztresen

Pustolovščina treking

Treking se imenuje čudežna beseda generacije, ki je na počitnicah rada zunaj in ki rada ta čas kaj doživi. Seveda ne karkoli, ampak »pustolovščino«. »Nobena druga prostočasovna dejavnost ne ponuja toliko možnosti za uresničitev davnih želja,« piše nemški trekinški papež **Bruno Baumann** v novi knjižni seriji »Pustolovščina treking« (Abenteuer Trekking), katere založnik je sam.

Bernhard Rudolf Banzhaf je v tej seriji napisal knjigo o trekinških možnostih v Nepalu, **Armin Brunner** v Novi Zelandiji, **Günter** in **Luise Auferbauer** v Pirenejih, **Ute** in **Peter Freier** na Irskem in **Andreas Fecker** po zahodnem delu ZDA in Rocky Mountains.

Ker so pri izdajah izdatno sodelovali tudi sponzorji, se založnik na naslovnici knjige o klasični trekinški deželi Nepalu ni odločil za fotografijo avtorja, ampak založnika, ki z nahrbtnikom na ramenih in v pravih trekinških čevljih v pravi luči prikaže izdelovalce te opreme. Seveda pa Banzhaf na notranjih straneh knjige dokazuje, da zna odlično fotografirati, pisati pa seveda prav tako.

Isto velja za trekinge po Novi Zelandiji Armina Brunnerja. Kdaj pa kdaj bi si sicer zaželeli več trdnih in oprijemljivih praktičnih informacij, na primer pri kajakaškem trekingu v narodnem parku Abel Tasman.

Zapeljiva za trekinške popotnike, ki se svoje strasti po daljnih deželah nočejo lotevati z okolju škodljivimi letali, je zvezek o Pirenejih Günterja in Luise Auferbauer. S pomočjo te knjige ni mogoče načrtovati in opraviti samo prečenja od zahoda na vzhod, od Atlantika do Sredozemskega morja. Iz knjige izve bralec med drugim celo to, kako in kje mora v Parizu prestopiti iz enega vlaka na drugega (če železničarji seveda ne stavkajo).

Kdor bi se raje lotil lažjega trekinga, si lahko izbere drug par, Ute in Petra Freier, ki popeljeta po prelestnih divjinah Irske.

In naposled je na voljo še zvezek Zahod ZDA z Rocky Mountains. Trekingi na Zahod so zgodovina, John Muir Trail v kalifornijski Sierri Nevadi je sen številnih trekerjev. Toda to, kar je sestavil Andreas Fecker, je prazno. Na dobrih dveh straneh razlaga številke o razdaljah in višinah, niti ene vrstice pa ni o tem, da za takšno večdnevno popotovanje potrebujemo dovoljenje, ki ga je kar težko dobiti. Ob tem priporoča, naj bi John Muir Trail plačali pri kakšni nemški trekinški agenciji, ki sodi med sponzorje nove knjižne zbirke in ki ji je avtor na uslugo. Naravnost revolucionarna pa je njegova predstavitev Death Valley: po dveh straneh napotkov za pot v zelo vročo puščavsko dolino potem ne opiše niti ene same možne poti tja dol.

Vse knjige iz zbirke Abenteuer Trekking so izšle pri založbi Bruckman v Münchnu, vsaka od teh knjig je težka kar 650 gramov, kar je nemara nekoliko preveč za takšno literaturo, ki naj bi jo vzeli s seboj na pot, in vsaka stane 49 švicarskih frankov.

društvene novice

PD Radlje — 40 let gorništva

Ta okrogli jubilej smo gorniki v tem delu Dravske doline proslavili 14. 2. 1997 na občnem zboru. Ob tej priložnosti so najmlajši člani iz Osnovne šole Radlje ob Dravi pripravili zabavno kulturni program, na ogled pa je bila tudi razstava iz življenja društva.

Društvo je bilo ustanovljeno na isti dan pred 40 leti. Tri desetletja je bila skoraj edina dejavnost društva obiskovanje gorskega sveta. V

vmesnem obdobju (od leta 1971 do 1975) je društvo upravljalo Ribniško kočo na Pohorju in kočo Pesnik, ki jo upravlja še danes. Tako že deset let teče tudi društvena gospodarska dejavnost.

Nov vzpon društva se je začel pred desetimi leti, ko je prevzel krmilo v roke **Janko Mihev**. Pričelo se je šolanje vodnikov in prenavljanje koče Pesnik, ki je bila vrsto let zaprta. Ponovna otvoritev je bila leta 1992. V lanskem letu smo dogradili prizidek, v katerem smo uredili nove sanitarne prostore in kurilnico. Tudi z novim centralnim ogrevanjem na plin se lahko pohvali koča, ki je sicer že tri leta odprta vse leto.

Tudi izletniško-pohodna dejavnost je bila v lanskem letu pestra. Razdeljena je na skupino odraslih in otrok. Za odrasle je bilo izvedeno14 izletov, pohodov in gorniških tur, ki se jih je udeležilo 330 članov. Glede na število članstva se je — teoretično gledano — vsak član društva udeležil vsaj ene društvene akcije. Največ, kar 80 članov, se je udeležilo izleta za seniorje v Logarsko dolino (Okrešelj). Najbolj veselo pa je bilo na zaključku pohodne sezone na Pesniku, ki smo ga združili z martinovanjem.

Tudi otroška skupina je bila aktivna vsak mesec, posebno pa še na tradicionalnem poletnem taborjenju na Pesniku.

Na letošnjem občnem zboru so bili za dolgoletno delo v društvu nagrajeni s priznanji **Ivo Srebnik, Ljuba Pikalo, Dragica Čas, Ludvik Fedler** in **Janez Semlak**.

Janez Semlak

Občni zbor PD Moravče

Moravški planinci smo 17. januarja letos na občnem zboru, ki se ga je udeležilo 190 članov društva, podali obračun svojega dela v preteklem letu in z veseljem ugotovili, da smo načrtovane naloge dobro opravili. Še posebej nas veseli, da se je število članstva povečalo, da nas je vedno več.

Pri vzgoji našega podmladka smo imeli lep uspeh. 24 mladih je zelo uspešno končalo planinsko šolo. Usposobili smo jih za varno pot v gore. Z veseljem so prejeli priznanja o uspešno končanem izobraževanju. Prav posebej pa so bili številni med njimi veseli podeljenih znakov za številne pohode v gore v akciji Mladi planinec. Vsem še enkrat naše iskrene čestitke. Upamo, da bodo tudi v prihodnje delavni v planinski organizaciji. 60 na novo vpisanih mladih planincev nam je poroštvo, da delo z mladimi ne bo zamrlo, to pa je temelj bodočega delovanja društva.

V preteklem letu sta dva naša člana uspešno opravila tečaj za markaciste in že poprijela za delo, ki ga nikakor ne manjka, saj oskrbujemo kar približno 70 kilometrov planinskih poti.

Z veseljem sporočamo planinski javnosti, da smo na občnem zboru tudi formalno odprli Moravško planinsko pot, ki povezuje najzanimivejše kraje Moravške doline. Zanimivo je, da so jo nekateri že prehodili, in to celo iz Maribora, ter v spomin prejeli značko, ki jih bo spominjala na našo dolino, na lepote, ki jih skrivajo preprosta kmečka selišča, na čudovite razglede, številne zgodovinsko zanimive objekte ob poti, pa tudi druge krajinske znamenitosti, vredne ogleda.

Dnevnik po Moravški planinski poti je na voljo pri članih UO društva, na posameznih kontrolnih točkah ob poti, prav tako pa tudi v pisarni PD Matica v Ljubljani in v Mariboru. Za Ljubljančane in okoličane je pot kar primerna za vzdrževanje kondicije v zimskih mesecih, ko je za marsikoga pot v višje pogorje zaprta. Tudi v poletnih mesecih bo pohodnik na poti srečal veliko zanimivosti, ki se jih bo rad spominjal. Zadovoljni smo, da smo sicer skromno, a vendar z veseljem podprli našega »alpinista« **Matjaža Novaka**, ki je na ekspediciji v Peruju skupaj s prijatelji AO PD Domžale opravil več vzponov nad 6000 metrov, najvišje pa so se povzpeli na Huascaran (6768 m). Čestitamo!

Markacisti smo za vzdrževanje planinskih poti, ki so nam zaupane v oskrbo, opravili nad 400 delovnih ur. V ta namen smo porabili kar veliko finančnih sredstev, ki so nam jih dali naši sponzorji, pa tudi Občina Moravče je odprla svoj mošnjiček. Vsem hvala!

Taka je naslovna stran Vodnika po Moravški planinski poti

Naši vodniki so popeljali člane društva kar na 30 pohodov v sredogorje, pa tudi v visokogorje. Nekaj izletov smo še posebej namenili našemu naraščaju.

Tudi PZS je pozitivno ocenila naše delo. Nekateri so prejeli bronasto, eden srebrno, eden zlato odličje naše krovne organizacije.

Letos načrtujemo 31 izletov za člane društva, pa tudi za vse tiste, ki želijo biti z nami.

Doseženi rezultati so spodbuda za naše bodoče delo.

Marijan Gril

Utrinki s slavnostnega jubilejnega zbora vodnikov

V 20 letih delovanja so vodniki pri kranjskem planinskem društvu vodili preko 1100 izletov. Udeležilo se jih je več kot sto tisoč udeležencev. Nesreče v vsem tem času so komajda zaznavne, brez posledic.

Vodniška dejavnost je potemtakem preventivna in je podaljšek oziroma zaščitnica GRS.

Vodniška problematika:

- osip vodnikov,
- slaba opremljenost vodnikov,
- slabi informacijski rezultati,
- slabo vrednotenje dela vodnikov,
- pojemanje prostovoljnosti,
- nepripravljenost prevzemanja funkcij,

• staranje vodniškega kolektiva,
• žalostno in nedopustno je, da vodniki odhajajo na preventivno družbeno delo z opremom, ki si jo posameznik sam nabavi.

Izražene so bile čestitke in pohvale vodilnih delavcev PZS; vodniki so s prostovoljnim delom zagotavljali vodenje, varnost in razvoj planinstva.

Nakazali so še odprta vprašanja nadomestil za potrošeno tehnično in osebno opremo, govorili so o kvaliteti vodniškega kadra, dvigu položaja vodniške dejavnosti, cehovskem odnosu, o obnašanju in oblačenju vodnika, o tehničnih možnostih in dosegljivosti opreme in zvez, povezovanju s turizmom, o meji prostovoljnosti dela vodnika, o pripravi koncepta prioritete financiranja.

Strnjeni zaključki srečanja:
• organizirano pohodništvo preprečuje nesreče v gorah,
• zakonodaja naj uredi zaščito planinskih poti, čisto okolje, tudi vodniški status,
• nujno je potrebno rešiti vprašanje tehnične in zaščitne opreme, zvez in tudi razpoznavno oblačenje vodnikov,
• podmladek in kvaliteta vodniškega kadra naj imata stalen nadzor,
• vloženo delo, učinek in pripravljenost prevzemanja bodočih del naj bodo osnova rangiranja vodnikov,
• gibanje po gorah naj sledi vzoru zahodnih dežel.

Peter Leban, Kranj

Prenova Poti kurirjev in vezistov

Že 27 let je minilo, odkar so odprli Transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije. V tem obdobju se je na več kot tisoč kilometrov dolgi poti marsikaj spremenilo. Nekdanji kolovozi so se marsikod spremenili v asfaltirane ceste, zgradili so nove gozdne ceste, nekaj nekdanjih planinskih poti je opuščenih in ponekod so poti postale neprehodne. Mestna in druga naselja so se razširila, gradijo avtomobilske ceste in zato je treba za transverzalo poiskati nove prehode. Marsikje so zrasla nova naselja počitniških hišic, smučišča so spremenila prvotno podobo nekaterih območij. In še marsikaj drugega je narekovalo spremembo nekaterih delov poti.

Pa tudi pohodniki, člani odbora in vzdrževalci poti iz nekaterih poslovnih enot so predlagali nekaj sprememb na poti ter vključitev novih oziroma opustitev nekaterih kontrolnih točk. Največ predlogov je bilo, da naj bi se transverzala predvsem ognila prometnim asfaltiranim cestam in da naj povsod, če je to le mogoče, poteka po markiranih planinskih poteh. Precej pripomb je bilo glede dostopnosti žigov, saj imajo pohodniki večkrat težave, ker je postojanka, ki hrani žig, zaprta.

Odbor za transverzalo, ki ga vodi neutrudni predsednik **Martin Prevorčnik**, upokojeni direktor nekdanjega PTT podjetja Maribor, je prisluhnil predlogom ter sklenil prenoviti pot, izdati nov vodnik in dnevnik ter posodobiti celostno podobo poti. Transverzalo je tudi preimenoval v Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije. Kratica poti še naprej ostaja oznaka TV; to je okrajšava za terenski vod, najmanjšo vojaško enoto na terenu, ki je med NOB opravljala kurirske naloge.

Kljub spremembam poteka poti na nekaterih območjih je TV ohranila dosedanjo smer in tudi vse prejšnje zgodovinske kraje iz NOB. Na novo pa vključuje nekaj lepih naravnih zanimivosti ter zgodovinskih krajev.

Najpomembnejše spremembe na TV so med Veržejem in Ljutomerom, Spodnjo Senarsko in Malečnikom, Lešami in Poljano, Mozirsko kočo na Golteh in Gornjim Gradom, Partizanskim vrhom in Mrzlico, Domom Vinka Paderšiča na Gorjancih in Metliko, Podstenicami in Pugledom, Grahovim in Sveto Trojico, Jančami in Besnico, Pasjo ravnijo in Poljanami nad Škofjo Loko, Četeno ravnijo in Črnim kalom, Cerknim in Cerkljanskim vrhom, Ledinami in Vojskim, Pustoto in Gorenjo Trebušo, Lokvami in Trnovim, Predmejo in Colom, Sviščaki in Ilirsko Bistrico ter Ilirsko Bistrico in Pregarji.

Odpravljene so kontrolne točke v Lenartu, Trbovljah in v Koči na Hleviški planini, nove pa so na Zavrhu, v Partizanski tiskarni Slovenija in v Planinski koči na Kozleku.

Novi vodnik — 3. dopolnjena in popravljena izdaja — je bil oddan v tiskarno v začetku decembra 1996. Pripravil ga je **Jože Dobnik**, ki je s člani odbora, njihovimi namestniki in nekaterimi planinci obhodil vso pot. Natančno smo določili potek novih odsekov poti in nekateri so tudi že markirani. Vodnik naj bi izšel v začetku marca 1997. Hkrati z vodnikom bo izdan tudi nov dnevnik. Pohodniki, ki so že začeli pot s prejšnjim dnevnikom Transverzale kurirjev in vezistov NOV Slovenije, nadaljujejo hojo s starim dnevnikom. Lahko pa namesto žiga v Lenartu odtisnejo žig v Zavrhu, namesto žiga v Trbovljah žig na Kozleku in namesto žiga Koče na Hleviški planini žig Partizanske tiskarne Slovenija.

Novo grafično podobo Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije je sodobno oblikoval **Marko Marinšek** iz Velenja. Na zeleni podlagi, ki ponazarja travnike in gozdove, sta nakazana profila kurirja in vezista, ki zreta v isto smer, to je k istemu cilju — zmagi. Ob levem robu je na rumeni podlagi črn napis »Pot kurirjev«, ki se na spodnjem modrem robu nadaljuje z belimi črkami »in vezistov«. Rumena in črna barva sta barvi Pošte Slovenije, modra in bela pa Telekoma Slovenije, ki sta se z dogovorom o organizaciji in vzdrževanju Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije zavezala, da bosta pot vzdrževala. Novi znak bo na platnicah vodnika in dnevnika, na napisnih ploščah, skrinjicah, značkah za prehojeno pot, priznanjih in drugih listinah.

Nova markacija je okrogla z modro krožnico in rumeno piko v sredini. Okrogle markacije so lepše od dosedanjih in se bolj ujemajo s planinskimi, s katerimi se skupaj pojavljajo na številnih poteh. Z novimi markacijami bodo začeli pot postopno označevati spomladi 1997. Z njimi bodo najprej označili nove odseke in tiste dele poti, na katerih je treba markacije obnoviti. Zato bomo še nekaj let sledili ob poti stare TV in nove modro-rumene markacije.

Prenova Poti kurirjev in vezistov mora biti končana spomladi 1997. Obširneje bo o vsem tem, kar mora vedeti pohodnik, zapisano v uvodnem delu novega vodnika.

Na izjemno zanimivi poti od Gančanov v Prekmurju, kjer se začne, do Slavnika v Slovenskem primorju, kjer se konča, bodo pohodniki spoznali lepote naše domovine ter njeno zgodovino in kulturno bogastvo. Obiskali pa bodo tudi kraje, ki so daleč od običajnih prometnih poti ter znanih planinskih in izletniških točk. Prepričan sem, da vsem, ki se bodo podali na pot, ne bo žal časa in truda, kar dokazujejo tisti pohodniki, ki se vedno znova vračajo na to lepo pot.

Jože Dobnik
(Poštni razgledi)

Pravljični gradovi v Podpeci

V gorah je lepo tudi pozimi. To velja tudi za koroške gore, zato jih pogosto obiskujejo posamezniki in organizirane skupine planincev. PD Prevalje januarja že vrsto let pripravlja zimska kulturna srečanja na Uršlji gori, februarja pa se planinci nanjo povzpnejo na nočnem pohodu. PD Mežica je organizator februarskega Matjaževega pohoda na Peco; letošnji je bil že 9. Pohodniki se lahko decembra pod vodstvom vodnikov PD Ravne na Koroškem ponoči podajo »čez goro k očetu« (pod Peco iz Koprivne do Železne Kaple v Avstriji), marca pa opravijo še Arničev pohod na Raduho. PD Slovenj Gradec je letos izpeljalo že 5. tradicionalni zimski pohod po Šisernikovi poti, ki se začne v Dravogradu in sklene na Kremžarici nad Slovenj Gradcem.

Pod Peco, goro, v kateri že stoletja spi vojskovodja Matjaž, pa že nekaj let organizirajo osrednjo zimskoturistično prireditev Gradovi kralja Matjaža. Letošnjega tekmovanja, ki je bilo že peto po vrsti, se je 1. februarja udeležilo 18 ekip iz vse Slovenije. Najlepši grad iz snega, ledu, vode in drugih naravnih materialov so po mnenju ocenjevalne komisije (po kriterijih: izvirnost, tehnična izvedba, obseg, trdnost in skladnost)

Eden izmed letošnjih pravljičnih ledenih gradov v Podpeci

naredili osnovnošolci iz Črne. Prireditelji iz podjetja A.L.P. Peca so na tekmovališču pred okrepčevalnico Pri Matjažu pripravili zanimiv zabavni program tudi za številne obiskovalce. Že dan poprej so v Črni izpeljali tradicionalni nočni slalom, najboljšim mladim ustvarjalcem risbic na temo kralja Matjaža pa so v Podpeci ob koncu tridnevne prireditve podelili nagrade.

Obisk Podpece (za bolje usposobljene in dobro opremljene planince pa seveda od tu tudi vzpon na zasneženi vrh 2126 m visoke Matjaževe gore) je lahko lep izlet tudi ob dnevih, ko v teh krajih vlada spokojna tišina in ni turističnega vrveža. Podpeca ali Helena je staro rudarsko naselje, ki ga sestavlja več zaselkov. Kot izhodišče priporočam Črno na Koroškem oziroma pot od Mušenika (po 5 km dolgi cesti ali po stezi) do koče PD Mežica na Pikovem (992 m), ki je odprta vse leto. Tu stoji tudi gotska cerkev sv. Helene iz 15. stoletja. Od tu do Podpece (okrepčevalnica Pri Matjažu) je slabe pol ure hoda. V dolino se lahko vrnemo po asfaltirani cesti ob Helenskem potoku in skozi Pristavo v Črno na Koroškem (7 km). Ob poti naletimo na opuščene vhode v rudnik svinca in cinka; ob enem od njih stoji spomenik partizanu — rudarju, delo kiparja **Marjana Keršiča-Belača**.

A. Č.

Zimski pohodi

Zimski pohodi so že dolgo znani, le da niso bili po vsej domovini. Zdaj jih je kar nekaj ter so krajevno in časovno vsaj delno razporejeni.

V Savinjskem MDO pričnejo takoj po novem letu s pohodom na Dobrovlje, ki ga prireja PD Braslovče. Ni množičen, je pa dober sprehod po veselju prehoda v novo časovno obdobje. Velenjčani gredo na Špik, kjer nameravajo obnoviti Čarfov razgledni stolp, ki so jim ga maperji na novi karti Pohorja že narisali. Sledi že ustaljeni pohod na Reško planino, ki privabi kar precej obiskovalcev, porazdeljenih tudi preko dneva. Letos je bil že 15. pohod Zdravju naproti, ki je bil prej izmenoma vedno z druge železniške postaje od Paške vasi do Velenja. Letos je dobilo priznanje 11 udeležencev za 10 pohodov (vseh je 37). Vseh vpisanih pohodnikov je bilo 402 (156 prvič). Koliko je bilo pohodnikov od prvih 9, ki so dobili priznanje leta 1992, ni zapisano. V vpisni knjigi v domu je vpisanih 375 iz 69 krajev, največ iz Velenja, dva iz Zagreba. Računalniške obdelave pohoda se je lotil **Nandi Glavnik**, statistiko pa še vedno pripravi **Stane Štorman**.

V začetku februarja je kar obiskan pohod na Radojč in Ramšakov vrh nad Vinsko goro. Letošnji je imel na delu poti nad Gonžarjevo pečjo in spustu z Ramšakovega vrha posebej označeno traso. Z vrha so se izognili skal, ker je v tem delu led in velika možnost zdrsa. Pohodniki so se vpisali v koči na Lopatniku. — Za naš kulturni praznik je bil 16. pohod iz Dramelj na Uršulo mimo žičke kartuzije, ki jo obnavljajo. Dan je bil sončen, kot se za ta praznik spodobi, in bila je hoja po poledeneli cestni površini kot po že suhih bregeh z vinogradi. Udeležba je bila okoli 350 pohodnikov, za deseti pohod pa so podelili 10 priznanj.

Med tednom je bil pohod iz Solčave do Sv. Duha, ki ima že dolgo zgodovino.

Morda ne bi bila napačna kaka »naloga« iz zapisov teh planinskih pohodov iz več zornih kotov, posebno pa glede motivov za odločitev nekoč in danes.

B. J.

Razstava fotografij na Ljubnem

V začetku januarja je imela Mladinska komisija v Koči na Klemenči jami tradicionalno novoletno sejo. *Sejali smo bolj ali manj tekoče*, probleme smo razdirali kot za šalo, rodile pa so se tudi številne (celo) predrzne ideje. Po prekrohotani noči, h kateri sta veliko prispevala prijazna oskrbnika **Beti** in **Janez Slapnik**, nam je zjutraj naš predsednik **Bojan Rotovnik** razvedril obraze z napovedjo obiska pomembnega kulturnega dogodka.

Ta se je zgodil na Ljubnem (natanko 750 let po prvi omembi kraja), točneje v ljubenski osnovni šoli, ki nam jo je za to pomembno priložnost posebej odprla **Alja Toš**, načelnica Mladinskega odseka PD Ljubno ob Savinji. Od tega dne dalje se lahko učenci med odmori ustavijo ob razstavi fotografij članov planinske skupine, ki deluje in domuje na šoli.

Razstavljene fotografije so nastale na izletih, ki so jih doživeli v letu 1996, *ko so obiskali Pekel pri* Borovnici (hvala Alenki), osvojili Virnikov Grintovec in ko so ga uzrli, so se povzpeli še na Veliki vrh na Košuti. Pa to še ni vse: bili so celo Za Akom, kjer so obiskali znamenite Tri macesne, julija pa so taborili na Jezerskem (ture na Storžič, Virnikov Grintovec, Goli vrh, na Češko kočo in skozi Žrelo na Ledine). Seveda niso pozabili tudi na domače Savinjske Alpe, vendar je ob prvomajskem (še zimskem) vzponu Krofička zahtevala majhno žrtev — fotografije, žal, niso uspele.

Težka fotoaparata sta v svojih nahrbtnikih nosila **Štefan Matjaž** in **Uroš Cerar** (ki sta se po Aljinih besedah najbolj izkazala), utrinke pa sta ulovila še društveni markacist **Pepč Marovt** in mlada mamica **Branka Zajc**.

Čemú torej toliko besed in takšna pozornost? Ker so avtorji večine fotografij mladi planinci sami, ker so z žrtvovanim časom nekaj tisočink sekunde uspeli prizore deliti tudi z nami in ker so črnci v predoru obvezna stopnica do samostojne gorniške monografije. Srečno še naprej, pazite le pri gasilskih posnetkih z vrhov, da ne bo korak nazaj tudi zadnji v karieri!

Borut Peršolja

Gorjanski škratje

V jeseni leta 1995 sta novomeška planinca **Robert Rudman** in **Branko Dolinar** prišla na idejo, da bi za popularizacijo planinstva na Dolenjskem in v Beli krajini pripravila akcijo, s katero bi povezali planince in planinke, ki obiskujejo Gorjance in našo planinsko kočo Gospodična. V sodelovanju z oskrbnikom Gospodične **Vojkom Mrharjem** sta napisala pravila akcije, ki nosi ime Gorjanski škratje (ime akcije je po*srečeno izbrano in v skladu z zna*nimi Bajkami in povestmi o Gorjancih **Janeza Trdine**). Po pravilih postane gorjanski škrat vsak planinec in planinka, ki obišče Gorjance petnajstkrat v enem letu in to dokaže z vpisom v posebno vpisno knjigo. Glede na podobne akcije drugod po Sloveniji pri Gorjanskih škratih velja le en vpis na dan, poleg tega pa vsak gorjanski škrat dobi posebno člansko majico.

Ker v bližini ni podobne akcije, je bilo težko oceniti število tistih, ki se bodo vključili med Gorjanske škrate. Začetne dvome so pregnali planinci, ki so z navdušenjem sprejeli akcijo in že v začetku februarja je **Miha Gošnik** postal prvi gorjanski škrat. Kmalu so se mu pridružili še drugi in akcija je doživela razmah, kakršnega niso pričakovali niti največji optimisti. V preteklem letu smo tako dobili 148 gorjanskih škratov, ki so se do Gospodične povzpeli kar 4396-krat (sicer pa je bilo v vpisni knjigi Gorjanskih škratov izjemnih 8023 vpisov). Največ vzponov na Gorjance (kar 175) je zabeležil **Anton Progar**, sledijo pa mu **Aljoša Murn, Gorazd Primic, Biljana Grabnar** in Branko Dolinar. Poleg vzponov na Gorjance so nekateri gorjanski škratje poskrbeli tudi za čiščenje in pobiranje smeti ter popravilo poti do Gospodične. V začetku septembra so Gorjanski škratje organizirali tudi prvi skupni izlet na Krofičko (2083 m), ki se ga je udeležilo 29 planincev. Kljub slabi napovedi je planince presenetilo lepo vreme, tako da jih je edina sončna septembrska nedelja res nagradila z izrednim razgledom.

Seveda pa so imeli Gorjanski škratje v prvem letu delovanja tudi precej težav. V vpisni knjigi je bilo nekaj vpisov, ki niso bili v skladu s pravili in niso bili upoštevani v štetju. *Mnogo težav je bilo s članskimi* majicami, ki bodo zaradi objektivnih težav dokončno zagotovljene šele v začetku leta 1997. Najbolj problematično pa je dejstvo, da je bila akcija negativno sprejeta v upravnem odboru in med vodniki domačega planinskega društva. Samo pet vodnikov oziroma članov upravnega odbora (Branko Dolinar, Anton Progar, **Ivan Rovan, Marko Rems** in **Mladen Živkovič** — prav vsi so iz planinske sekcije Intelservis!) se nam je pridružilo, kar je *izrazito premalo. Velika udeležba* planincev in planink v akciji gotovo dokazuje, da bo moralo planinsko društvo krepko spremeniti odnos do Gorjanskih škratov.

V letu 1997 bo akcija doživela nekaj sprememb. Planinci bodo še naprej sodelovali v istoimenski akciji, planinke pa bodo letos s petnajstimi vzponi postale gorjanske gospodične, tako da bosta letos v bistvu potekali dve vzporedni akciji. Po nekaj nesporazumih se bodo gorjanski škratje in gorjanske gospodične *vpisovali v enotno in skup*no vpisno knjigo, saj se bo le tako ohranila družabna ideja (v prvem letu) izredno uspele akcije.

Robert Rudman

Pokal za gorsko rožo

Lansko leto je PD Planika iz Maribora osvojila na pohodu iz Zagorja na Čemšeniško planino kar tri pokale. Pokala za največjo skupino in za najstarejšega udeleženca sta že bila predstavljena. Tretji pokal pa je osvojila kot najstarejša pohodnica, ki je bila tudi iz našega društva, **Vida Šturm** iz Maribora.

Vida že vrsto let hodi z nami na planinske izlete in je tako rekoč starosta med nami. Večkrat se je tudi podala v gore drugih republik bivše skupne

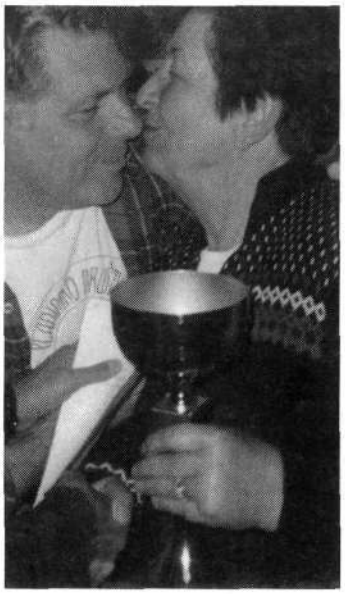

države Jugoslavije. Prehodila je več transverzal v drugih republikah in ponosna je na vse te značke in poti, po katerih je varno in veselo korakala. Tudi slovenskih transverzal je končala že nekaj. Kljub svojim 73 letom se še poda na kakšno lepo, vendar ne pretežko pot. Pravi, da bo še romala, če se bo le dalo.

Čestitamo ji za osvojeni pokal! Vida, na zdravje še na kakšni Golici, kjer si lansko leto praznovala svoj rojstni dan! Verjetno je ne bomo pozabili planinci, ki smo proti večeru prihajali z vrha Stola, kako nas je, vsakega posebej, počakala z dobro domačo gorsko rožo.

Gorska roža — vse lepo in še naprej tako!

Franci Rajh

Silvestrovanje PD Planika

Planinsko društvo Planika iz Maribora je mlado društvo z malo članstva, 140 nas je, vendar z veliko izleti, saj smo se samo lansko leto podali na 60 izletov, na katerih je bilo 1754 izletnikov. Za konec leta smo se zbrali na skupnem silvestrovanju, ki smo si ga sami uredili, bilo pa nas je 45 planincev in planink.

Priredili smo si svoj program ob živi glasbi, igrali so nam Duo Amor. Bili smo kar vsi do jutra ob plesu in zabavi. Podelili smo pokale tistim planincem, ki so bili največkrat z nami na izletih. Tako je med ženskami osvojila pokal **Nada Jagodič**, ki je bila kar 50-krat na izletih. Pokal za moškega je osvojil **Franci Pleteršek**, ki je bil na izletih 39-krat. Kot par, mož in žena, ki sta bila z nami najpogosteje na izletih, sta dobila pokal **Vera** in **Franci Lešnik** za 34-kratno udeležbo. Ostali so prejeli posebna priznanja.

To noč so predstavili tudi dve pesmi, ki sta ju zapisali **Vida Šturm** in **Jožica Prekupec**. Obe opisujeta naše izlete, naša srečanja in naše veselje v gorah.

Zjutraj, ko smo se odpravljali domov, smo vsi rekli, da se letos 31. decembra ponovno srečamo na silvestrovanju.

Franci Rajh

Tradicija se obnavlja

Brata Zemljič iz Laškega sta se »zagrizla« v idejo, da je potrebno spoštovati že nekoč tako tradicionalni pohod oziroma prihod legendarne XIV. divizije v noči od 6. na 7. februar 1944 v Slovenijo pri Sedlarjevem. V dogovoru z ZB iz Celja in Kozjanskega je projekt ponovno stekel. Na III. spominsko srečanje smo se Celjani in Laščani pod vodstvom obeh bratov in **Milana Gombača** z avtobusom peljali preko Prevorja, kraja, ki je močno povezan z NOB, v Sedlarjevo. Ob 11. uri je bila pri spomeniku slovesnost z govorom šmarskega župana in predstavnika ZB, recitacijami mladincev iz Prevorja in glasbo. Nato smo se odpeljali v Virštanj, kjer je bila v gostišču Banovina malica za udeležence iz našega avtobusa. Od tu smo preko Gostince v prelepem sončnem vremenu nadaljevali peš proti Prevorju. Med potjo smo se ustavljali v odprtih zidanicah, rujni Virštanjčan nam je vračal izgubljeno moč. Prevorje je bilo že zjutraj naš gostitelj s čajem in kuhanim vinom, nazaj grede pa je bil tam tudi zaključek enodnevnega pohoda, kdor se pač ni odločil tam prespati in naslednji dan nadaljevati preko Bohorja v dolino Gračnice, kjer je bil zaključen nadaljevalni del pohoda.

To sicer ni popolnoma planinska zadeva, z udeležbo planincev pa so vsi podobni pohodi le bolj množični. Zahvaljujemo se organizatorjem, ki neutrudno skrbijo, da vse poteka po zamisli dveh entuziastov iz Laškega.

Stanč

Bistričani na Osorščici

Ilirskobistriški planinci se na Učki že vrsto let srečujejo s člani številnih planinskih društev, ki se po pravilu zbirajo vsako jesen na spominskem pohodu na tej za vso Istro tako pomembni gori. Od tod tudi znanstvo s člani mladega otoškega planinskega društva »Osorščica« z Lošinja.

Prav na njihovo vabilo se je skupina dvanajstih planincev PD Snežnik konec letošnjega februarja (22. 2. 1997) odpravila na pot do Nerezin na otoku Lošinj in se od tam podala po grebenu razgledne Osorščice, kjer je speljana slikovita transverzala.

Planinska pot vodi prav od morja iz starega ribiškega, sedaj tudi turističnega naselja Nerezine po položni poti v skalni breg. Šest kontrolnih točk je nanizanih na vrhovih grebena, tudi 247 metrov visoka Počivalica in izredno razgledni 557 metrov visoki Sv. Mikul s kapelico in vpisno knjigo. Kljub sončnemu vremenu je razgled nekoliko motila nadležna meglica. Izletniki so vseeno uživali v pogledu na ves Kvarner z Istro in otoki Rab, Krk, Cres in Unije. Vrh Osorščice, 588 metrov visoki Televrin, je poraščen in zato manj razgleden. Zadnja kontrolna točka te poti je na vršičku 338 metrov visoke Gredice, od koder je le še 20 minut hoje do društvene planinske postojanke »Sv. Gaudent« na višini 274 metrov, ki jo je marljivo društvo odprlo pred dvema letoma (28. 5. 1995).

Po šestih urah nenaporne planinske hoje so izletniki sklenili svoj obisk Osorščice s sestopom v prastaro mesto Osor, ki pa je že ob obali otoka Cresa. Oba otoka sta povezana z le 11 metrov dolgim mostom, ki premošča ozek morski kanal.

Vojko Čeligoj

Iz zbirke

DOMAČE IN TUJE GORE

vam predstavljamo

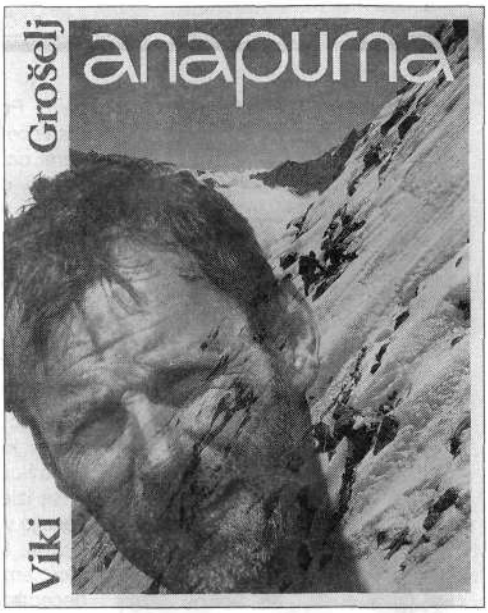

Viki Grošelj

ANAPURNA

zadnji slovenski osemtisočak

Ob 45-letnici prvega pristopa na Anapurno so se slovenski alpinisti pridružili peščici tistih narodov, ki se jim je posrečilo osvojiti vse osemtisočake v Himalaji in Karakorumu. V pičlih dvajsetih letih, odkar so se čez južno steno povzpeli na vrh Makaluja, so uresničili veličastno zamisel prav na Anapurni, ki sicer ne spada med himalajske "prvake", vendar je po mnenju izkušenih odpravarjev ena izmed najtežavnejših gora na našem planetu.

Ko je Viki Grošelj leta 1992 odhajal izpod južne stene BOGINJE ŽETVE, kot pravijo Anapurni domačini, je dobro vedel, da se bosta še srečala. V spomin na njuno naslednje srečanje je svojim številnim knjigam dodal še to o Anapurni in v njej med drugim zapisal: **"Bil sem zraven, in nihče nam tega ne more vzeti."**

V knjigi so opisani vsi poskusi slovenskih odprav na Anapurno, posebno pozornost je avtor posvetil zadnji odpravi leta 1995. Grošljevo besedilo dopolnjuje pregledno napisan potek odprave s kratkim povzetkom v angleščini izpod peresa vodje odprave Toneta Škarje. Izjemno dragocena je tudi kronika vseh odprav na Anapurno do leta 1995, ki jo je prispeval Franci Savenc. V posebnih preglednicah so kronološko nanizani vsi pristopniki na Anapurno, tudi po posameznih državah, ob koncu pa še imena vseh tistih, ki so se z velikimi upi odpravili proti vrhu, vendar se niso nikoli vrnili v izhodišče. Uvodno besedo je prispeval starosta naših gorniških poročevalcev Zoran Jerin.

Nikjer si nista zmaga in poguba tako blizu kot na najvišjih gorah sveta.

NAROČILNICA

Nepreklicno naročam-o _____ knjige: **Viki Grošelj - ANAPURNA.** Cena **4.977,00 SIT.**

_____ knjige: **Janko Mlakar - MED ŠMARNO GORO IN MONT BLANCOM.** Cena: **4.704,00 SIT.**

Naročnik _____

Naslov _____ Pošta _____

Tel. št. _____ ŽR _____
(VELJA ZA USTANOVE)

EMŠO _____ Plačal-a bom: A- takoj B- v _____ obrokih
(VELJA ZA INDIVIDUALNA NAROČILA NAJVEČ 4 OBROKI, NAJMANJŠI OBROK 2.000,00 SIT)

DA, želim, da me/nas obveščate o novitetah iz zbirke DOMAČE IN TUJE GORE.

Datum _____ Žig Podpis _____

Založba Obzorja d.d. Maribor
Služba prodaje knjig, Gosposka 3, 2000 MARIBOR; TEL. 062/28 881, 28 971; FAKS 223 213
Vpisana pri OS Maribor reg. št. vl. 1/562 00 Srg 96/213; pred. zač. nad. sveta Viktor Hergold, oec; osnovni kapital 180.305.000 SIT.

PLANINSKI VODNIK

SLOVENSKA ISTRA, ČIČARIJA, BRKINI IN KRAS

Planinska zveza Slovenije je izdala že vrsto planinskih vodnikov. Poleg osrednjega, vodnika Slovenska planinska pot, so pomembni vodniki po posameznih gorstvih: Julijske Alpe, Karavanke, Kamniške in Savinjske Alpe, Po gorah severovzhodne Slovenije in Vodnik po Posavskem hribovju, pridružuje pa se jim še Vodnik po planinskih postojankah v Sloveniji. Nekateri teh vodnikov so doživeli že celo šest ponatisov, le jugozahodni del Slovenije je ostal doslej brez planinskega vodnika in brez planinske karte. Belo liso so končno prekrili marljivi planinci iz Kopra in po večletnem prizadevanju pripravili pričujoči planinski vodnik z naslovom: SLOVENSKA ISTRA, ČIČARIJA, BRKINI IN KRAS. Vodnik so napisali planinski navdušenci in hkrati odlični poznavalci teh lepih krajev. O kakovosti vodnika nam pričajo, poleg opisov novih markiranih planinskih poti, naslovi poglavij, ki nam razkrivajo posebnosti in skrivnosti te nenavadne slovenske pokrajine: **Rastlinski svet Slovenske Istre**, **Ptičji svet Kraškega roba in Čičarije**, geološki zapis: **Med Slavnikom, Dragonjo in morjem**, **Plezalni raj v stenah Kraškega roba**, in še marsikaj nenavadnega in zanimivega. Novi planinski vodnik bo razveselil tako planince ter pohodnike, pa tudi številne nedeljske turiste, saj bodo ob bogati vsebini vodnika laže načrtovali pohode in ture in se še pogosteje odločali za obiske te, po krivici planinsko odmaknjene pokrajine, za katero Vladimir Ivančič v svoji popotnici pravi: »Poti po Slovenski Istri in Krasu so primerne za vse starosti planincev in planink, s primerno kondicijo in opremo, najprimernejši čas za obisk pa je od oktobra do marca.« Zatorej, privoščite si pohodništvo in planinarjenje tudi takrat, ko je večji del Slovenije zavit v meglo in sneg, v bližnjih jugozahodnih krajih pa vas čaka očarljiva sončna pokrajina.

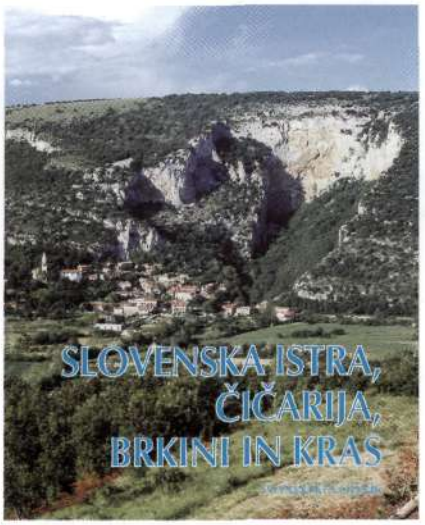

Vodnik obsega 188 strani teksta, ter 16 celostranskih barvnih fotografij. Je standardne oblike in velikosti (12 x 16 cm), kot so vodniki, ki jih PZS izdaja že vrsto let.

Tekste so napisali: Karlo Kocjančič, Branko Bratož-Ježek s sodelavci, uredil pa Milan Cilenšek. Vodnik je izdala in založila Planinska zveza Slovenije. Za prve kupce je pripravila posebno, **30 % nižjo akcijsko ceno,** ki bo veljala do 15. maja 1997. Cena planinskega vodnika s posebnim popustom **je 1330 SIT**, v redni prodaji bo cena 1900 SIT.

Naročila in informacije:

PZS Dvoržakova 9, 1000 Ljubljana
Tel.: 061/312-553, 315-493 faks: 061/1322-140

alpina®
trekking - korak naprej...

Trekking obutev odlikujejo naslednje lastnosti:

1.) Posebno oblikovana moška in ženska kopita.
2.) Anatomsko oblikovana gležnjica.
3.) Mehak in pravilno oblikovan jezik.
4.) Klima sistem za pravilno dihanje nog.
5.) Ojačana prednja kapica.
6.) Anatomski opetnik.
7.) Ojačan notranjik.
8.) Anatomsko oblikovana steljka.
9.) PU vmesni podplat za ublažitev udarcev in nudi anti-pronacijsko in supinacijsko oporo.
10.) Vibram podplat zagotavlja optimalni oprijem.

ALPINA d.d. Žiri, Strojarska 2, 4226 ŽIRI / tel.: 064 691 461, fax: 064 692 163